

ΙΛΙΣΟΣ

ΕΡΕΥΝΑ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΤΕΧΝΗ

Μὴ ἐν πολλοῖς ὀλίγα λέγε,
ἀλλ' ἐν ὀλίγοις πολλά.

Πυθαγόρειον

ΤΙΜΟΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΠΩΛΟΥΜΕΝΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ «ΙΛΙΣΟΥ» (Δραγατσάνου 8)

Τηλέφ. 3246-837

H.P. Blavatsky	Τό κλειδί τῆς Θεοσοφίας	250
»	Ἡ φωνή τῆς σιγῆς. — Τό πρῶτο βήματα στὸν Ἀποκρυφισμό	100
G. Leadbeater	Σ' ἐκείνους ποὺ πενθοῦν	50
Besant - Leadbeater	Ἡ Ἀτραπὸς τοῦ Ἀποκρυφισμοῦ	300
N. Sri Ram	Προσέγγις πρὸς τὴν Προγματικότητα	80
»	Αἱ βαθύτεραι ὀψεις τῆς Ζωῆς	80
»	Εἰς ἀναζήτησιν τῆς Σοφίας	100
Ed. Arnold	Τὸ Φῶς τῆς Ἀσίας	100
Irving S. Cooper	Ἡ Μετενσάρκωσις	100
An. Besant	Ἡ ἀπόκρυφη ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου	100
»	Ὁ Ἐσωτερικὸς Χριστιανισμὸς	350
Vivekananda	Κάρμα — Γιόγκα	100
J. van der Leeuw	Θεοὶ σὲ ἐξορία	50
Βενετοῦ - Ἰλαρίωνος	Φῶς στὴν Ἀτραπὸ	80
Krishnamurti	Βλέπε στὴν γ' σελίδα τοῦ ἐξωφύλλου.	
Ἀντ. Ἀδριανοπούλου	Ἀρχαῖοι Ἑλληνες φιλόσοφοι	300
»	Οἱ Νόμοι τῆς Ζωῆς	200
»	Τὸ πολίτευμα ὡς παράγων εὐδαιμονίας τοῦ Λαοῦ	150
Ἰω. Βασιλῆ	Τὸ Σημειωματὰριο ἐνὸς Μύστου	400
»	Τὰ φυσικὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου	150
K. Μελισσαροπούλου	Ἀποκρυφισμὸς καὶ Μυστικισμὸς ἡδ. 100, δεμ. 160	
»	Μελετήματα ἡδ. 200, δεμ. 300	
»	Εἰσαγωγή στὴ Θεοσοφία ἡδ. 200, δεμ. 300	
»	ΜΗΤΙΣ (Τὸ βιβλίον τῆς σοφίας) δεμ. 300	
»	Τὰ βήματα τῆς Φιλοσοφίας ἡδ. 150, δεμ. 200	
»	Τὰ βήματα τῆς Φιλοσοφίας ΒΙ	150
»	Ἑκλογαὶ ἀπὸ τὸν Κρισηναμοῦρτι	150
»	Ὁ Κρισηναμοῦρτι γιὰ τὸν Διαλογισμό	80
»	Ὁ Ἰησοῦς	100
»	Ὁ Κομήτης (Θέατρο ἰδεῶν)	80
»	«Ἀγνώστῳ Θεῷ»	30
»	Πέντε Τεκτονικαὶ Ὁμιλίαι εἰς Α'	80
»	Μεγάλαι πράξεις στὴν ἱστορία τῶν Ἑλλήνων	250
Χρίστου Α. Ριζοπούλου	Οἱ τίτλοι τῶν Ἑλλήνων Τεκτ. 21 τῆς Κυπρου μὲ εἰσαγωγή περὶ Ἐλευθεροτεκτονισμοῦ	200
Πίναξ	Ἀγωνιστὸς Δεσμῶν	50
Περιοδικὸν «ΙΛΙΣΟΣ»	Τόμος χαρτόδετος 1971-76 ἑκατοστὶ	250
	Τόμος χαρτόδετος 1977-82, ἑκατοστὶ	300
«ΙΛΙΣΟΣ» Ἐπιλογὴ 1956-58, 1959-61, 1962-65 ἑκατοστὶ δέμενη		400
«ΙΛΙΣΟΣ» Ἐπιλογὴ 1966-1970 χαρτόδετος		500

Ἀποστείλατε τὸ ἀντίτιμον διὰ νὰ τὰ λάβετε ταχυδρομικῶς.

Αἱ ἀποστολαὶ ἐπὶ ἀντικαταβολῇ ἐπιβαρύνονται μὲ δραχμὰς 100

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ «ΙΛΙΣΟΥ» Δρχ. 80

ΣΥΝΔΡΟΜΗ «ΙΛΙΣΟΥ» Δρχ. 400. Ἐξωτερ. \$ 12. Ἀεροπ. \$ 20

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΣΚΕΨΕΩΣ

Δραγατσανίου 6 (Πλ. Κλαυθμώνος), ΑΘΗΝΑΙ - 122

Τηλ. 32.46.837

Διευθυντής ΚΩΣΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΤΟΣ 28ον • Μάρτιος – Ἀπρίλιος 1983 • ΤΕΥΧΟΣ 153

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ

Περιμένοντας τούς Βαρβάρους

Τι περιμένουμε στην ἀγορὰ συναθροισμένοι;

Εἶναι οἱ βάρβαροι νὰ φθάσουν σήμερα.

Γιατὶ μέσα στὴν Σύγκλητο μιὰ τέτοια ἀπραξία;

Τὶ κάθοντ' οἱ Συγκλητικοὶ καὶ δὲν νομοθετοῦνε;

Γιατὶ οἱ βάρβαροι θὰ φθάσουν σήμερα.

Τὶ νόμους πὰ θὰ κάμουν οἱ Συγκλητικοί;

Οἱ βάρβαροι σὰν ἔλθουν θὰ νομοθετήσουν.

Γιατὶ ὁ αὐτοκράτωρ μας τόσο πρωὶ σηκώθη,
καὶ κάθεται στῆς πόλεως τὴν πιὸ μεγάλη πύλη
στὸν θρόνο ἐπάνω, ἐπίσημος, φορῶντας τὴν κορώνα;

Γιατὶ οἱ βάρβαροι θὰ φθάσουν σήμερα.

Κι ὁ αὐτοκράτωρ περιμένει νὰ δεχθεῖ

τὸν ἀρχηγό τους. Μάλιστα ἐτοίμασε

γιὰ νὰ τὸν δώσει μιὰ περγαμνὴ. Ἐκεῖ

τὸν ἔγραψε τίτλους πολλοὺς κι ὀνόματα.

Γιατί οί δυό μας ὕπατοι κ' οί πραίτορες ἐβγήκαν
σήμερα μὲ τὲς κόκκινες, τὲς κεντημένες τόγες·
γιατί βραχιόλια φόρεσαν μὲ τόσους ἀμεθύστους,
καὶ δαχτυλίδια μὲ λαμπρὰ γυαλιστερὰ σμαράγδια·
γιατί νὰ πιάσουν σήμερα πολῦτιμα μπαστούνια
μ' ἀσήμια καὶ μαλάματα ἔκτακτα σκαλιγμένα;

Γιατί οί βάρβαροι θὰ φθάσουν σήμερα·
καὶ τέτοια πράγματα θαμπώνουν τοὺς βαρβάρους.

Γιατί κ' οί ἄξιοι ρήτορες δὲν ἔρχονται σὰν πάντα
νὰ βγάλουνε τοὺς λόγους τους, νὰ ποῦνε τὰ δικά τους;

Γιατί οί βάρβαροι θὰ φθάσουν σήμερα·
κι αὐτοὶ βαριοῦντ' εὐφράδειες καὶ δημηγορίες.

Γιατί ν' ἀρχίσει μονομιᾶς αὐτὴ ἡ ἀνησυχία
κ' ἡ σύγχυσις. (Τὰ πρόσωπα τὶ σοβαρὰ ποὺ ἐγίναν).
Γιατί ἀδειάζουν γρήγορα οί δρόμοι κ' ἡ πλατεῖς,
κι ὅλοι γυρνοῦν στὰ σπίτια τους πολὺ συλλογισμένοι;

Γιατί ἐνύχτωσε κ' οί βάρβαροι δὲν ἦλθαν.
Καὶ μερικοὶ ἔφθασαν ἀπ' τὰ σύνορα,
καὶ εἶπανε πὼς βάρβαροι πιά δὲν ὑπάρχουν.

Καὶ τώρα τὶ θὰ γένουμε χωρὶς βαρβάρους.
Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἦσαν μιὰ κάποια λύσις.

ΣΑΡΑΝΤΟΣ ΠΑΥΛΕΑΣ

Δὲ χρειάζεται νὰ φοβόμαστε τὸ θάνατο

...Καὶ ὁ θάνατος οὐ κακόν· ...ἀποθα-
νεῖν με δεῖ· εἰ ἤδη, ἀποθνήσκω, κἂν
μετ' ὀλίγον, νῦν ἀριστῶ, τῆς ὥρας
ἐλθούσης, εἴτα τότε τεθνήξομαι.
Πῶς; ὡς προσήκει τὸν τ' ἀλλότρια
ἀποδιδόντα» Ἐπίκτητος «Διατριβές»
κεφ. 1 παρ. 32, Βιβλ. Ι Κεφ. ΙΧ παρ.
13.

Δὲν θέλαμε νὰ μᾶς κοιμίζουν μ' ἐλπίδες ὅπως οἱ μάνες τὰ παι-
διὰ τους ὅταν γλυκὰ κλείνουν τὰ μάτια στὶς κούνιες τους γλι-
στρώντας ἀπὸ τὸ στήθος τους. Θέλαμε τὸ θάνατο ὄχι σὰ λιμάνι
μὰ σὰν ἓνα καινούριο ξεκίνημα χωρὶς ὑπαινιγμούς κι αἰνίγματα πε-
τρωμένα μέσα στὴν ἀπραγματοποίητη τὴν ἀπολιθωμένη λύση
τους μὰ σὰν ἓνα διαρκὲς ἄνοιγμα γιὰ τὴν αἰωνιότητα καὶ τὶς κορυ-
φές τῆς διαρκῶς σχηματιζόμενες μ' ὅλη τους τὴ συμβιωτική τὴν
ὑπέρτατη καὶ τὴν ὑπόγεια Συνείδηση. Θέλαμε νὰ πεθάνουμε κι
ἀπὸ τὴν κωμικοτραγική καὶ φαινομενική Στιγμὴ μας νὰ περνοῦμε
σὲ μιὰν ἄλλη Στιγμὴ ἔστω λιγότερο κωμική, μήπως μᾶς δεῖ στοὺς
διαδρόμους ὁ Κύριος τῶν Πύργων καὶ μᾶς εὐσπλαχνιστεῖ καὶ εἰ-
πεῖ: ἀφεῖστε τοὺς τὰ φτερά τους νὰ πάρουν κι ἔτσι σὰν ἀστραπὴ
περνώντας τοὺς διαδοχικοὺς θανάτους τοὺς φορέσουν τὰ ἐνδύμα-
τα τὰ πανάλαφρα κάποιων ἄλλων ὄχι παραμορφωτικῶν γεννή-
σεων. Δὲν εἴχαμε νὰ χάσουμε παρὰ τὰ εἰδῶλα καὶ τοὺς φόβους
καὶ τοῦ κλόουν τὴν τραγικὴ κωμικότητα μέσα στὰ θεατρικὰ μας
πολύχρωμα κουρέλια γιὰ νὰ χρησιμεύουμε ὡς γελωτοποιοὶ στοὺς
Κυρίου τῶν Κυρίων. Θέλαμε νὰ πεθάνουμε μήπως κερδίζαμε κά-
που τὸ καθαρὸ μας καθημερινὸ μας γέλιο.

Εἴχαμε βαρεθεῖ τὴ συνεχὴ μας ἀνάκριση καὶ τὴ δικαστικὴ τῶν
ἀπολογιῶν μας ρυθμισμένη κλεψύδρα χωμένοι, ντυμένοι τὰ σω-
ματικά κλουβιά μας μιμούμενοι τῶν ἀποδημιῶν μας τὴ μίμηση,
πληγώνοντας τὰ νύχια τῶν ποδιῶν μας πάνω στὰ σύρματα. Πάνω-
κάτω, κάτω ἐπάνω, κάτω ἐπάνω. Ὅχι πιά ἄλλο πολὺ βαρὺ χῶμα,
ὄχι πιά ἄλλα σωματικὰ θεατρικὰ κοστούμια ἀπὸ τῶν φαινομενικῶν

πραγμάτων τὸ χλευαστικὸ καὶ παραπονημένο βεστιάριο. Ὅχι πιά νὰ γινόμεσταν συνέχεια πολυμεταχειρισμένα χαρτονομίσματα σὲ μιὰ κλεισμένη μέσα στὴν κόλαση τῆς κητικῆς μας βουλιμίας ἀγορά.

Μπορεῖ τὸ Σωματικὸ σπίτι νὰ μᾶς τὸ ἐμπιστεύεται ὁ Κύριος τῶν Κυρίων. Ἄς μᾶς δώσει τὰ ἐπιπλα καὶ τὰ γεωργικὰ ἐργαλεῖα καὶ τὸ σιτομέτριο. Δὲ θὰ σκοτώσουμε τοὺς ὑπηρετές του, δὲ θὰ ποῦμε πῶς ὁ χρονίζει νὰ ῥθει ὁ Κύριος τῶν Κυρίων. Ἄρκει νὰ μὴ μᾶς ὀνομάσει δολοφόνους, δόλιους κι ἀνέντιμους. Κάποτε πρέπει νὰ ἐγγυηθοῦμε πῶς θὰ κάνουμε τὸ Σωματικὸ μας σπίτι ἀρμονικόν, γιὰ νὰ μᾶς δεῖ σὰν πανηγυριῶτες, ἔστω σχεδὸν πανηγυριῶτες ὅταν ἐπιστρέψει καὶ μᾶς σημάνει τὴ λύση τῆς ὑπηρεσίας μας.

Πόσες φορές γεμάτοι πληγὲς δὲ θεωρήσαμε τὸν οἰκοδεσπότη μας ἀνύπαρκτο καὶ χαμένο! Πόσο τὸν ἐπιθυμούσαμε νὰ ῥθει γιὰ νὰ φωταγωγήσουμε τὴν ἐπιστροφή του, γιὰ νὰ γίνουμε ὁ καθένας μας ἓνα μουσικὸ ὄργανο τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νύχτας μ' ὅλους τοὺς ριζωμένους χοροὺς τῶν λουλουδιῶν καὶ τῶν ἀστρων.

Πρῶτος ὁ θάνατος εἶναι ἡ πρώτη μας ἡσυχία γιὰ νὰ συναρμο-
λογηθοῦμε πάλι ἴσως κάποτε γιὰ ἓνα Συμπόσιο. Ἴσως μᾶς παρα-
χωρηθεῖ ἓνας ἄλλος ἔστω πάλι φαινομενικὸς χώρος καὶ χρόνος
εὐρύτερος ἕως ὅτου φτάσουμε καὶ διανύουμε τὶς μεταμορφώσεις
τὶς ἄλλες ἐκεῖνες τὶς ἀνέκφραστες ἔξω ἀπὸ κάθε φαινομενικὸ χώ-
ρο καὶ χρόνο! Ἴσως ἐκεῖνο τὸ μακρινὸ προνόμιο τῶν ἄλλων ἐκεί-
νων τῶν ἐσωτερικῶν δῆμων κάποτε νὰ κερδίσουμε.

Γι' αὐτὸ μ' ὅλη μας τὴν καρδιὰ καὶ μ' ὅλη μας τὴ μυστικὴ σκέ-
ψη καὶ τὸν ὀχυρωματικὸ Νοῦ, μ' ὀλόκληρη τῆς θέλησης τὴν τε-
λειοποίηση θέλαμε τὸ θάνατο, τὸ μεγάλον πλεονέκτημα τοῦ Θεοῦ,
αὐτὸ τὸ θαυμάσιον ἤλεκτρο τοῦ Θεοῦ ποὺ μᾶς δίνει καινούριες
ἀμφιέσεις καὶ φτεροῦγες ἰσχυρὲς κομμένες ἀπὸ τῆς ἐσωτερικῆς
νεότητος τὴν ἀθραυστη κι ἀθάνατη μεταμορφούμενη πέτρα σὰ
δύναμη, σὰν ἥλιος καινούριος φῶς καὶ ἐνέργεια καὶ παντοτινὰ ἐν-
δύματα ὅπου ὁ φθόνος καὶ ὁ φόβος φτάνουν σ' ἓνα βέβαιο καὶ
καθαρότατο Μηδέν.

Ποιὸς σᾶς εἶπε λοιπὸν ὅτι τὰ σωματικά μας μόρια νὰ πεθαί-
νουν ἀρνοῦνται; Ποιὸς σᾶς εἶπε πῶς δὲν θέλουμε νὰ ξεντυθοῦμε
τὸ σῶμα μας, ὅταν εἶναι σῶμα ποινῆς καὶ πλουτίζεται μὲ τὴν ὀδύ-
νη καὶ τὸ χιτῶνα τοῦ Νέσσου;

Θέλαμε ν' ἀνεβοῦμε, ν' ἀνηφορίσουμε τὴν ὄψη μας ἔστω καὶ
παράλληλη μὲ τὴν ὄψη τοῦ Θεοῦ. (Ν' ἀνακαλύψουμε ὅμως μέσα

μας πῶς μὲ τέτοια σύγχρονη Σύγχυση ἔστω καὶ κάποια ἵχνη χαμένα ἔστω ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τῇ μακρινῇ Συγγένεια;)

Ἄς ἐκνευρώνουμε λοιπὸν ἃς ἐκνευρώνουμε τὸ φόβο τοῦ θανάτου· Μυστικὰ διψούσαμε τὸ θάνατο, μυστικὰ ποθοῦσαμε τὴν ἐλευθερία του, μᾶς φούντωνε ἡ στιβαρὴ του ἐπιθυμία, καθὼς ἔνας θερμαντικὸς ἄνεμος νὰ μᾶς ντύνει μὲ τὰ πιὸ πολύχρωμα φορέματα, φορέματα γιορτῆς στολισμένα μὲ λιβάδια καὶ τὸν ἄνεμο τῶν μελισσιῶν τους. Πῶς μπορούσαμε λοιπὸν νὰ γίνουμε λιποτάκτες ἀπὸ τὴν πιὸ εὐγενικὴ κι εὐεργετικὴ τῆς φύσης λειτουργία, γιὰ νὰ μὴν εἴμαστε ἕνα τοῦ Θεοῦ μας ἀτελεῦττο πλημμέλημα; Πῶς μπορούσαμε πραγματικὰ ν' ἄρνιόμασταν μιὰ τέτοια συμφέρουσα στὴ φύση λειτουργικὴ παραχώρηση γιὰ νὰ νεάζουμε χωρὶς τέλος, νὰ νεάζουμε σὲ μιὰ χωρὶς τέλος νεότητα; Ὁ θάνατός μας, οἱ θάνατοί μας ἦταν τοῦ στήθους μας ἡ σωστικὴ φρουρά. Ἀπὸ τῶν θανάτων μας τ' ἀγκυροβόλια ὅλων τῶν φαντασμαγορικῶν γεννήσεων ἀνθίζουν τὰ ταξίδια. Ἄς ἐκνευρώνουμε, ἃς ἐκνευρώνουμε, ἃς ἐκνευρώνουμε λοιπὸν τὸ φόβο τοῦ θανάτου, τῶν θανάτων ἔτοιμοι ὅλοι μας κοντὰ στὴν ἀποβάθρα τῶν ἀποχαιρετισμῶν γιὰ τὰ καινούρια ἀγκυροβόλια καὶ τὰ ξεκινήματα σ' ὅλα τὰ ἐξωτερικὰ καὶ τὰ Ἐσωτερικὰ μας Σύμπαντα μὲ τὶς ἄλλες τὶς παναρμόνιες τὶς πολύτιμες τὶς ὁμορφες ἀμφιέσεις μας.

ΛΟΥΛΑ Δ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

Δέηση

Συναντῶ τὸν ἴσκιο σου, Κύριε,
παντοῦ, ἀνάμεσα στὶς μέρες τῆς βροχῆς,
ποὺ πλησιάζεις μ' ἕνα σύννεφο πνοῆς
τὰ φυτὰ καὶ τὰ δάση.
στὶς μέρες ποὺ λάμπει ὁ ἥλιος σου
στὰ κίτρινα στάχια τῶν ἀγρῶν,
στὰ βράχια ποὺ ρεμβάζουν τὰ κύματα,
σὲ μιὰ γαλήνια θάλασσα στὸ μεγαλεῖο της.

Παντοῦ, Κύριε, σὲ συναντῶ, ὅταν
μὲ ταπεινότητα θωπεύω τὰ κεφάλια
τῶν κατοικίδιων ζώων, ποὺ βρίσκουν
προστασία καὶ στοργὴ κοντά μου.

Γιατί, ὅπως αὐτά, ἔτσι κι ἐγώ
λικνίζεται μέσα μου ἡ αἴσθησις τῆς ζωῆς
σ' ἓνα τραγούδι ποὺ ξεκινάει αἰῶνες πρὶν
καὶ φτάνει ὡς ἐδῶ, καὶ πάλι χάνεται
σὸ ἀπειρο τῆς αἰωνιότητος.

ΚΥΡ. ΚΕΣΑΝΛΗΣ

Περιπλάνηση - Νοσταλγίες

Μια φωνή ἀπὸ ἀγνωστους κόσμους, ἀπὸ τὸ Σύμπαν, ἀπὸ τὸ
Υπερπέραν, ἦρθε, ἀκούστηκε, χάθηκε,
ἀσύλληπτη ἔφυγε. Τὸ ὄνειρο ἔμεινε.

Καὶ ἦταν ἡ φωνὴ γλυκεῖα ψαλμωδιὰ, μεγαλοποιημένη ἀπὸ τὸν
ἀντίλαλο τῶν τοίχων τῆς ἐκκλησίας τοῦ χωριοῦ.

Ξενητεμένος ἐγὼ νοστάλησα τὰ παλιὰ τὰ παιδικὰ μου χρόνια.

Καὶ ἦρθα πάλι καὶ μπήκα στὴν ἐκκλησιὰ.

Θύμησες παλιές, ριγούν τό σῶμα, συγκινοῦν τὴν ψυχὴ.

Τὰ χρόνια περνοῦν, Στὸ διάβα τους ἀφίνουν ἄσπρα μαλιὰ ριτι-
δισμένα πρόσωπα.

Ὅμως οἱ ἀναμνήσεις τοῦ Δία

Οἱ ἀναμνήσεις τῶν Θεῶν

Οἱ ἀναμνήσεις τοῦ Κτίστου

Οἱ ἀναμνήσεις τοῦ Μεγάλου Ἀρχιτέκτονα τοῦ Σύμπαντος,

Ζωντανές πάντα, νέες, φωτίζουν

τὸ μυστήριον τῆς αἰώνιας ψυχῆς, ποὺ

περιπλανώμενη ἀπὸ σῶμα σὲ σῶμα

ἀφθαρτὴ πάντα ἡ ἴδια μένει, τελειοποιουμένη,

ζητώντας ολοένα καινούργια σπιτία

να κατοικήσει, νέα σῶματα,

ζητώντας πάντα τὸ καλὸ, τὸ τέλειον

ὅσπου νὰ τερματίσει στὴν ΑΓΑΠΗ,

στὴν παντοτεινὴ ΓΑΛΗΝΗ σὰν τὴν

ἀρμονίαν τοῦ ΠΑΝΤΟΣ.

ΠΕΤΡΟΥΛΑ ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΗ

Έλα νὰ φύγουμε

Έλα νὰ φύγουμε
 Νὰ Πᾶμε
 Σέ Πολιτεῖες
 καὶ σέ Κάστρα
 Έλα νὰ περπατήσουμε
 Βουνὰ Λαγκάδια
 Έλα νὰ πάρουμε
 τὸ Πλοῖο τῆς Ἐλπίδας
 Έλα νὰ ταξειδέψουμε
 στῆς Φαντασίας μας
 τὸν Κόσμο
 Νὰ τραγουδήσουμε
 τῆς Νειότης τὸ τραγοῦδι
 Γλυκὸ τραγοῦδι τῆς ζωῆς
 Έλα ν' ἀρχίσουμε
 ἀπ' τὴν Ἀρχή
 Έλα νὰ φέξῃ στὸ Σκοτάδι
 Νὰ Βγῇ ὁ Ἥλιος
 νὰ φωτίσῃ
 Έλα νὰ εἴμαστε μαζὶ
 Έλα νὰ φύγουμε
 Νὰ Πᾶμε σὲ Κόσμο
 Ἀλλοιῶτικο Σωστὸ
 Έλα νὰ φύγουμε τὸ Βράδυ
 προτοῦ μᾶς πνίξῃ τὸ
 Σκοτάδι.

ΝΙΚΟΣ Α. ΤΕΝΤΑΣ

Ἄλκυονίδα ὥρα

Τροπή στὸ φῶς! Ἄλκυονίδα ὥρα
μ' ἀνασαιμιὰ ζωῆς ἀνδροσίζεις
τῆς γῆς τὸν κόρφο καὶ σκορπίζεις
εὐδία κυανὴ σὲ χέρσα χώρα.

Στὰ ἑφταήμερα τοῦ ἡλίου δῶρα
τὸ ὄνειρο στὴν κλήρα σου ροδίζεις
Κλαψόπουλο μὲ δάκρυα, κι ἀνθίζεις
ἐλπίδες μὲ λαλιά εἰρηνοφόρα.

Ψυχὴ μου, ἡλιανθόσπορε, στολίσου
τὸν πόνο τοῦ κορμιοῦ καὶ Ἄλκυόνα
ψηλώσου στὸν ἐξόριστο αἰῶνα

φωλιά νὰ στήσεις στὴν αὐλὴ τοῦ Παραδείσου
Καὶ κεῖ κελαδισμὸς καὶ θεῖο ἄσμα
θὰ κλείσουν τῆς φυγῆς τὸ ἀστροχάσμα

Στὰ 150 χρόνια ἀπὸ τὸν θάνατο τοῦ Γκαϊτε

Ἰωάννης - Βόλφγκαγκ Γκαϊτε

Γεννήθηκε στὴ Φραγκφούρτη. Μέγιστος ποιητὴς καὶ διανοη-
τὴς. Ὁ Ναπολέων, ὅταν συναντήθηκαν τὸ 1808, εἶπε: «Νὰ ἔνας
ἄνθρωπος». 26 χρονῶν ἐγκαταστάθηκε στὴ Βαϊμάρη, αὐλικὸς
σύμβουλος καὶ ἀργότερα πρωθυπουργὸς τοῦ Δουκάτου. Ἐκτὸς
ἀπὸ τὰ ποιήματά του, τὸν ρωμαντικὸ «Βέρθερο», τὸ εἰδυλλιακὸ ἔ-
πος «Ἑρμαν καὶ Δωροθέα», τίς «Ἐκλεκτικὲς συγγένειες» καὶ τὰ
δραματικὰ ἔργα «Προμηθεὺς», «Στέλλα», «Ἰφιγένεια ἐν Ταύροις»,
γράφει τὸ μυσταγωγικὸ ἔργο «Βίελμ Μάϊστερ», τοῦ ὁποῖου ἡ
ἀξία εἶναι ἀνυπολόγιστη. Ὁλοένα ἐργάζεται στὸν Φάουστ, ποὺ ἦ-
ταν τὸ ἔργο τῆς ζωῆς του. Τὸ 1808 δημοσιεύει τὸ πρῶτο μέρος.
Συγχρόνως ἔκανε γεωλογικὲς καὶ βοτανικὲς μελέτες. Ἀπὸ νέος μέ-
χρι τὸ τέλος τῆς ζωῆς του δὲν σταμάτησε νὰ ἐλκύεται ἀπὸ τὸ
ὠραῖο φύλο. Ὡς τὸν θάνατό του ἐργαζόταν καὶ ἔγραψε τὸ δεύτε-
ρο μέρος τοῦ Φάουστ. Πέθανε λίγες ἡμέρες ἀφοῦ τελείωσε τὸ
ἔργο. Λένε ὅτι πεθαίνοντας εἶπε: «Φῶς, περισσότερὸ φῶς!». Ὁ Ν.
Καρβούνης γράφει: «Ἦτο ὁ Γκαϊτε ἐκ τῶν μεγάλων, τῶν γεν-
ναίων, τῶν εὐγενῶν τῆς ἀνθρωπότητος πρωτοπόρων εἰς τοὺς φω-
τεινοὺς δρόμους τοῦ πνεύματος. Μὲ τὰ μεγαλοδύναμα τῆς ὑψηλῆς
φαντασίας του πτερὰ αἰρόμενος εἰς τὰ κρυστάλλινα ὕψη τοῦ πνευ-
ματικοῦ οὐρανοῦ, ἠτένιζε μὲ ἀθάμβωτον ὄμμα τὸν ἀνέσπερον τοῦ
πνεύματος ἥλιον, ἔβλεπεν εἰς τὴν ἀληθινὴν σημασίαν του τὸν κό-
σμον τὸν μορφικόν - εἰκόνα καὶ ὁμοίωμα τοῦ πνευματικοῦ κό-
σμου»

Περικοπὲς ἀπὸ τὸ βιβλίον «Μῆτις»

Φάουστ. Μετάφρ. Κ. Χατζοπούλου

Ἄχ! σπούδασα φιλοσοφία
καὶ νομικὴ καὶ γιαντρικὴ
κι ἀλί μου καὶ θεολογία
μὲ κόπο καὶ μ' ἐπιμονή.
Καὶ νὰ με δῶ μὲ τόσα φῶτα,
ἐγὼ ὁ μωρός, ὅσα καὶ πρῶτα.

Θὰ σᾶς θαυμάσουνε μαῖμοῦδες καὶ παιδιὰ,
 ἂν εἶναι τέτοια ἡ ἐπιθυμία σας —
 μὰ καμιά δὲ θὰ γγίξετε καρδιά,
 ἂν ὁ λόγος δὲ βγαίνει ἀπ' τὴν καρδιά σας.

Ποτέ σου τὴ δροσιὰ δὲ θὰ τὴ βρῆς,
 ἂν μέσα ἀπ' τὴν ψυχὴ δὲ σοῦ ἀναβρῦση.

Ὡ χαράστον ἐκεῖνον ποὺ τὸ ἐλπίζει
 ἀπ' τῆς πλάνης τὴ θάλασσα νὰ βγῇ!
 Κανεὶς χρειάζεται ὅ,τι δὲ γνωρίζει
 κι ὅ,τι γνωρίζει δὲν τὸν ὠφελεῖ.

Ὅποια ἂν ντυθῶ φορέματα, τὸν πόνο
 τῆς γήϊνης στενῆς ζωῆς θὰ νιώθω.
 Γέρος πολὺ εἶμαι γιὰ νὰ παίζω μόνο,
 νέος πολὺ γιὰ νάμαι δίχως πόθο.

Καινούργια ζωὴ
 ἀρχίνα ξανὰ
 μὲ ὁλόχαρα φρένα,
 καὶ νέα τραγούδια
 θὰ ἠχήσουν γιὰ σένα!

Μὰ ἡ πρόληψη μᾶς εἶναι ριζωμένη,
 ἀπ' τὴ καρδιά ποιὸς στέργει νὰ τὴ βγάλη;

Ἄκου με: Ὅποιος θεωρίες τὸν ζαλίζουν,
 μοιάζει τὸ ζῶο, ποὺ δαιμόνιο πονηρὸ
 σ' ἓνα χωράφι τὸ γυρνᾷ ξερὸ
 ἐνῶ χλωρὰ λιβάδια γύρω πρασινίζουν.

Τὶ παιδεύεσαι ἀέρα ν' ἁλωνίξης;
 Μὴ δὰ κι ἂν κάτι τὶ καλὸ γνωρίξης,
 στὰ μαθητοῦδια νὰ τὸ πῆς τολμᾷς;

Ἐνα σου βλέμμα, ἓνας σου λόγος, φῶς μου,
 ἀξίζει ὅσο ἡ σοφία ὅλου τοῦ κόσμου.

Φάουστ. Μετάφρ. Ἴω. Θεοδωρακοπούλου

Ἐχομε συνηθίσει, οἱ ἄνθρωποι νὰ χλευάζουν
 Ὅ,τι δὲν καταλαβαίνουν.

Μὲ βοηθεῖ τὸ πνεῦμα! Διὰ μιᾶς βλέπω τὸ σωστό.
 Καὶ γράφω θαρρετά! Πρῶτα ἦταν ἡ πράξη!

Εἶμαι τὸ πνεῦμα ποὺ πάντα ἀρνιέται!
Καὶ σωστά, γιατίὶ κάθε τι ποὺ γεννιέται
Ἄξιζει ν' ἀφανισθῇ.

Ἄν ποτὲ πέσω σὲ ὀκηγρίας κρεββάτι,
τότε ἀμέσως νὰ χαθῶ!

Φάουστ Β'. Μετάφρ. Δ. Λάμψα

Πνεῦμα καὶ φύση! Δὲν τὰ λένε
αὐτὰ σὲ χριστιανούς! Γί' αὐτὸ τοὺς καῖνε
τοὺς ἄθεους. Οἱ τέτοιες λέξεις
κινδύνους κλειοῦν, ἂν τὶς προσέξῃς.

Δὲν ἔπρεπε τὸν κόσμον νὰ κοιτάξω;
Νὰ μάθω τὸ ἄδαιο, τὸ ἄδαιο νὰ διδάξω;
Μά, ἂν ἔλεγα μὲ κρίση, ὅ,τι ἐκοιτοῦσα,
μόνο ἀντιρρήσεις πάντοτε ἀπαντοῦσα.

Ἡ λέξη ἢ νέα σὲ ἔχει ἐνοχλημένο;
Νὰ ἀκοῦς θεὸς μόνο πάντα τὸ ἀκουσμένο.

Τῇ λευτεριά στοὺς λόγους ὅλοι ζητοῦνε
καὶ δοῦλοι ὅλο μὲ δούλους πολεμοῦνε.

Μικρὰ θὰ πράξῃς μὲ μικρούς!
Μὰ κί' ὁ μικρὸς μὲ τοὺς τρανοὺς
γίνεται μέγας.

Καὶ καλὸ καὶ κακὸ
ἀναπάντεχο θάρθη.

Πόσο ἄσκημη εἶναι ἐμπρὸς στοὺς κάλλους ἢ ἀσκημιὰ!
Πόσο ἄμυαλη εἶναι ἐμπρὸς στὴ γνώση ἢ ἀμυαλιά!

Ὁ νοῦς δὲ βλέπει πίσω οὔτε μπροστὰ.
Τὸ τώρα — δίνει μόνο τὴν χαρὰ.

Στιγμὴ κί' ἂν ζήσης, πρέπει νὰ τὴν ζῇς.

Τὸ εὐκολοαπόκτητο δὲν τὸ ποθῶ.
τὸ δυσκολόπαρτο γυρεύω ἐγώ.

Πιο ψηλὰ νὰ πάω ὅλο πρέπει,
πιο μακρὰ ἢ ματιὰ νὰ βλέπη.

Δὲ θάημουν ἄξιος ναυτικός,
 ἂν δὲν ἐγνώριζα ὁ φτωχός,
 πὼς μάχη, ἐμπόριο, πειρατεία
 ἀχώριστα εἶναι καὶ τὰ τρία.

Μιὰ τέτοια νάϊδω θάηθελα ζωή.—
 μὲ ἐλεύτερους σὲ ἐλεύτερη ἐδῶ γῇ
 νὰ στέκω. Σὲ μιὰ τέτοια πιά στιγμή
 τὸ στόμα μου νὰ κράξη θὰ ἴμποροῦσε:
 Μὴ φεύγης, ἄχ, πόσο ὁμορφὴ ποὺ μοῦσαι!

Ἡ θεσμοθεσία τοῦ Λυκούργου

Σχετικὰ μὲ τὸ ἄρθρο τοῦ προηγουμένου τεύχους «Ἡ θεσμοθεσία τοῦ Λυκούργου» ἐπιθυμῶ νὰ διευκρινίσω ὅτι ἀσφαλῶς δὲν εἶναι μόνον ἡ «Κρυπτεία» ἀξιοκατάκριτη μεταξὺ τῶν θεσμῶν τῶν Λακεδαιμονίων. Ἡ ἀναληγσία μὲ τὴν ὁποία ἐφέροντο πρὸς τὰ ἀνάπηρα ἢ καχεκτικὰ βρέφη, ποὺ τὰ ἔρριχναν στοὺς «Ἀποθέτας», εἶναι ἀπαράδεκτη γιὰ κάθε πολιτισμένον ἄνθρωπο. Ἀλλὰ καὶ ἡ σκληρότης πρὸς τὰ ἀπὸ 7 ἐτῶν παιδιὰ, ποὺ τὰ ὑπέβαλαν σὲ στρατιωτικὴ πειθαρχία, εἶναι ἐπίσης ἀπαράδεκτη γιὰ τὴ σημερινὴ φιλελεύθερη ἀντίληψη. Ὅλες οἱ ψυχὲς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀναπτυχθοῦν κατὰ τὸν καλῦτερο τρόπο στὸ ἴδιο περιβάλλον. Κάθε μία ἔχει ἀνάγκη ἑνὸς καταλλήλως ἀνεπτυγμένου ἰδιαίτερου περιβάλλοντος, ἀνταποκρινομένου στὸν βαθμὸ ἐξελίξεως ἐκάστης ψυχῆς.

K.N.M.

Τότε ὁ Ἰησοῦς ἀνήχθη εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ Πνεύματος πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου, καὶ νηστεύσας ἡμέρας τεσσαράκοντα καὶ νύκτας τεσσαράκοντα ὑστερον ἐπείνασε· καὶ προσελθὼν αὐτῷ ὁ πειράζων εἶπεν· εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, εἰπὲ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπε· γέγραπται, οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ρήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος Θεοῦ. Τότε παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἔστησεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ καὶ λέγει αὐτῷ· εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, βάλε σεαυτὸν κάτω· γέγραπται γάρ ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ, καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε, μήποτε προσκώψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου· ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· πάλιν γέγραπται, οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον τὸν Θεόν σου. Πάλιν παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν λίαν, καὶ δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν καὶ λέγει αὐτῷ· ταῦτα πάντα σοι δώσω, ἔάν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι· τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ὑπάγε, Σατανᾶ· γέγραπται γάρ, Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. Τότε ἀφίησιν αὐτὸν ὁ διάβολος, καὶ ἰδοὺ ἄγγελοι προσῆλθον καὶ διηκόνουν αὐτῷ.

Ὁ Ἱεροεξεταστὴς τοῦ Δοστογιέφσκυ

Ἀπὸ τοὺς «Ἀδελφοὺς Καραμαζώφ»

Τὸ ποίημά μου ἔχει τὸν τίτλο «Ὁ Μεγάλος Ἱεροεξεταστής». Εἶναι παράλογο, ἀλλὰ θέλω νὰ τ' ἀκούσῃς.

Ἡ ἱστορία γίνεται τὸν 16ο αἰῶνα. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη συνήθιζαν νὰ χρησιμοποιοῦν στὰ ποιήματα τὶς οὐράνιες δυνάμεις. Στὴ Γαλλία, οἱ κληρικοὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς δικαιοσύνης, καθὼς καὶ οἱ καλόγηροι, ἔδιναν παραστάσεις, βάζοντας στὴ σκηνὴ τὴν Παναγία, τοὺς ἀγγέλους, τοὺς ἁγίους, τὸ Χριστὸ καὶ τὸ Θεό. Ἦτανε θεάματα ἀπλοϊκά.

«Τὰ δάκρυα τῆς ἀνθρωπότητος ὑψώνονται πρὸς τὸ Χριστό. Τὸν περιμένουν, τὸν ἀγαποῦν, ἐλπίζουν στὸ Θεὸ σὰν ἄλλοτε... Ἐδῶ καὶ τόσους αἰῶνες ἡ ἀνθρωπότητα προσεύχεται μὲ ζέση: «Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου...».

Καὶ νὰ ποῦ τ' ἀποφάσισε νὰ παρουσιαστῇ, γιὰ μιὰ στιγμή τουλάχιστον, στὸν ἐξαθλιωμένο καὶ πονεμένο λαό, στὸ λαὸ ποῦ εἶναι βυθισμένος στὴν ἁμαρτία, ἀλλὰ ποῦ τὸν ἀγαπᾷ μὲ ἀφέλεια. Ἡ ἱστορία γίνεται στὴν Ἰσπανία, στὴ Σεβίλλη, κατὰ τὴν τρομερὴ ἐποχὴ τῆς Ἱερῆς Ἐξέτασης, ὅταν δὲν περνοῦσε μέρα ποῦ νὰ μὴν κάψουν ἓναν ἄνθρωπο... ὦ! Δὲν ὑποσχέθηκε νὰ ξαναγυρίσῃ ἔτσι, ὅταν θὰ ἔφθανε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, καὶ θὰ ἐρχότανε μὲ ὅλη του τὴ δόξα ξαφνικά (...ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν». Ὅχι. Θέλησε νὰ κατεβῇ στὰ

παιδιά του, σὲ κείνα ἀκριβῶς, τὰ μέρη, ὅπου τριζοβολοῦσαν οἱ φωτιῆς γιὰ τοὺς αἰρετικούς. Μὲ τὴν ἀπειρη φιλεσπλαχνία του, ξαναγυρίζει ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους μὲ τὴ μορφὴ ποὺ εἶχε σὲ κείνα τὰ τρία χρόνια τῆς δημόσιας ζωῆς του. Νάτον ποὺ κατεβαίνει στοὺς φλογισμένους δρόμους αὐτῆς τῆς μεσογειακῆς πολιτείας, ὅπου τὴν προηγούμενη ἡμέρα ἀκριβῶς, ὁ Μέγας Ἱεροξεταστὴς εἶχε κάψει καμμιὰ ἑκατοστὴ αἰρετικούς μπροστὰ στὸ βασιλεῖα, στοὺς αὐλικούς, στοὺς ἱππότες, τοὺς καρδινάλιους καὶ τὶς πιὸ γοητευτικὲς κυρίες τῆς αὐλῆς, «πρὸς δόξαν τοῦ Κυρίου». Παρουσιάστηκε ἀθόρυβα, χωρὶς νὰ κάνῃ τίποτα γιὰ νὰ τὸν προσέξουν καὶ —πράγμα παράξενο— ὅλοι τὸν ἀναγνωρίζουν. Ἡ ἐξήγηση γιὰ ποῖο λόγο τὸν ἀναγνώρισαν, θὰ ἦτανε ἀπ' τὰ καλύτερα κομμάτια τοῦ ποιήματός μου. Ὁ λαὸς σπρωγμένος ἀπὸ μιὰ δύναμη ἀκαταμάχητη, στριμώχνεται στὸ πέρασμά του καὶ ἀκολουθεῖ τὰ βήματά του. Περνάει μέσα ἀπ' τὰ πλήθη ἀμίλητος, μ' ἓνα χαμόγελο ἀπεραντῆς συμπόνοιας. Ἡ καρδιά του φλογίζεται ἀπὸ ἀγάπη, ἀπ' τὰ μάτια του ἐκπορεύεται τὸ Φῶς, ἡ Ἐπιστήμη, ἡ Δύναμη, ποὺ ἀκτινοβολοῦν καὶ ξυπνοῦν τὴν ἀγάπη στὶς καρδιές. Ἀπλώνει ἀπάνω τους τὰ χέρια, τοὺς εὐλογεῖ. Ἀπ' τὴν ἐπαφή του, κί' ἀπ' τὰ ἴδια του τὰ ροῦχα, γίνονται σωτήρια θαύματα. Ἕνας γέροντας, τυφλὸς ἀπὸ γεννησιμιοῦ του, φωνάζει μὲς τὸ πλήθος: «Κάνε με καλὰ, Θεέ μου, καὶ θὰ σὲ ἰδῶ». Ἕνα χαλικάκι πέφτει ἀπ' τὰ μάτια του καὶ ὁ τυφλὸς ἀναβλέπει. Ὁ λαὸς κλαίει, ἀπ' τὴ χαρὰ του καὶ φιλεῖ τὴ γῆ ποὺ πάτησαν τὰ πόδια του. Τὰ παιδιά ρίχνουν ἄνθη στὸ πέρασμά του, ὁ κόσμος ψέλνει καὶ φωνάζει «Ὡσαννά!» Εἶναι Αὐτός, πρέπει νὰ εἶναι Αὐτός, φωνάζουν δὲ μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι Αὐτός! Στέκεται μπροστὰ στὴν πόρτα τῆς μητρόπολης τῆς Σεβίλλης, τὴ στιγμὴ ποὺ φέρνουν ἓνα ἄσπρο λειψανάκι, ποὺ ἀναπαύεται ἡ μοναχοκόρη ἑνὸς ἄρχοντα. Ἡ νεκρὴ ἦτανε ἑπτὰ χρονῶν καὶ εἶναι σκεπασμένη μὲ λουλούδια.

— Ὁ ἀναστηθὶ τὸ παιδί σου, φωνάζει κάποιος ἀπ' τὸ πλήθος στὴ μητέρα, ποὺ κλαίει. Ὁ παπᾶς, ποὺ πάει μπροστὰ ἀπὸ τὸ λείψανο, κοιτάζει μὲ κατάπληξη καὶ ζαρώνει τὰ φρύδια του. Ξαφνικά, ἀκούγεται μιὰ κραυγὴ καὶ ἡ μητέρα ρίχνεται στὰ πόδια του: «Ἄν εἶσαι σὺ ὁ Θεός, ἀνάστησε τὸ παιδί μου», λέει, ἀπλώνοντας πρὸς τὸ μέρος του τὰ χέρια τῆς. Ἡ συνοδεία τῆς κηδεῖας στέκεται κί' ἀκουμπάει τὸ λείψανο στὶς πλάκες. Ἐκεῖνος τὸ κοιτάζει λυπημένα καὶ τὰ χεῖλη του προφέρουν ἄλλη μιὰ φορὰ ἀκόμα: «Ἐγέρθητι». Καὶ ἡ πεθαμένη σηκώνεται, κάθεται καὶ κοιτάζει τριγύρω τῆς μὲ ἀπορία, χαμογελώντας. Στὰ χέρια τῆς κρατεῖ τὸ μπουκέτο μὲ τ' ἄσπρα τριαντάφυλλα ποὺ τῆς εἶχανε βάλει στὴν κάσα. Ὁ κόσμος

ταράζεται, φωνάζει, κλαίει. Τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ περνάει ἀπ' τὴν πλατεῖα ὁ καρδινάλιος καὶ Μέγας Ἱεροεξεταστής. Εἶναι ἕνας γέροντας ψηλὸς ἐνενήντα χρονῶν σχεδόν, μὲ πρόσωπο ξερακιανὸ καὶ μάτια βαθουλωμένα, ὅπου ὁμως λάμπει ἀκόμα μιὰ σπίθα. Δὲ φορεῖ πιά τὴ λαμπερὴ φορεσιὰ ποὺ εἶχε χθές, ὅταν πηγαινοερχότανε μπροστὰ στὸν κόσμον, ἐνῶ ἔκαιγαν τοὺς ἐχθροὺς τῆς ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας. Ξανάβαλε τὸ παλὸ καὶ χοντροκομμένο ράσο του. Οἱ σκουνοῦφληδες βοηθοὶ του καὶ ἡ φρουρὰ τῆς Ἱερῆς Ἐξέτασης τὸν ἀκολουθοῦν κρατώντας μιὰ ἀπόσταση ἀπὸ σεβασμό. Στέκεται μπροστὰ στὸν κόσμον καὶ κοιτάζει ἀπὸ μακριά. Τὰ εἶδε ὅλα, τὸ φέρετρο ποὺ ἀπόθεσαν στὰ πόδια ἐκείνου, καὶ τὴν ἀνάσταση τῆς μικρούλας. Τὸ πρόσωπό του σκοτείνιασε. Ζαρώνει τὰ παχειὰ του φρύδια καὶ τὰ μάτια του ἀστράφτουν ἀπαίσια. Δείχνει μὲ τὸ δάχτυλό του Ἐκεῖνον καὶ διατάζει τὴ φρουρὰ νὰ τὸν πιάσῃ. Εἶναι τόσο μεγάλῃ ἡ δύναμή του κί' ἔχει τόσο πολὺ συνηθίσει ὁ λαὸς νὰ ὑποτάσσεται καὶ νὰ τὸν ὑπακούῃ τρέμοντας, ὥστε τὸ πλῆθος παραμερίζει μπροστὰ στοὺς φρουροὺς, πού, μέσα σὲ μιὰ σιωπῇ θανάσιμῃ τὸν πιάνουν καὶ τὸν παίρνουν μαζί τους. Ὁ λαὸς αὐτὸς σκύβει ὡς τὴ γῇ καὶ προσκυνάῃ σὰν ἕνας ἄνθρωπος τὸ γερο-Ἱεροεξεταστή, ποὺ τὸν εὐλογεῖ ἀμίλητα καὶ συνεχίζει τὸ δρόμον του. Πᾶνε τὸν κρατούμενον στὸ σκοτεινὸ καὶ παλὸ κτίριον τῆς Ἱερῆς Ἐξέτασης καὶ τὸν κλείνουν σ' ἕνα στενὸ καὶ σκοτεινὸ κελλί. Τελειώνει ἡ ἡμέρα κί' ἔρχεται ἡ νύχτα — ἡ ζεστὴ κί' ἀποπνικτικὴ νύχτα τῆς Σεβίλλης. Ὁ ἀέρας μοσχοβολάει ἀπ' τὶς δάφνες κί' ἀπ' τὶς λεμονές. Στὰ σκοτεινά, ἀνοίγει ἄξαφνα ἡ πόρτα τῆς φυλακῆς καὶ παρουσιάζεται ὁ Μέγας Ἱεροεξεταστής, μ' ἕνα κηροπήγιον στὸ χέρι. Εἶναι ὁλομόναχος καὶ ξανακλείνει πίσω του τὴν πόρτα. Στέκεται στὸ κατῶφλι καὶ κοιτάζει κάμποση ὥρα τὸ Θεῖον Πρόσωπον. Τέλος πλησιάζει, ἀκουμπάει τὸ κηροπήγιον πάνω στὸ τραπέζι καὶ τοῦ λέει:

— Εἶσαι. Ἐσύ; Ἐσύ;

Καθὼς δὲν παίρνει ἀπάντησιν, πρόσθεσε γρήγορα-γρήγορα:

— Μὴ λὲς τίποτα, σῶπα! Κί' ἐξ ἄλλου τί θὰμποροῦσες νὰ πῆς; Τὸ ξέρω πάρα πολὺ καλά. Δὲν ἔχεις τὸ δικαίωμα νὰ προσθέσης οὔτε λέξη, σ' αὐτὰ ποὺ εἶπες ἄλλοτε. Γιατὶ ἦρθες νὰ μᾶς ἐνοχλήσεις; Γιατὶ μᾶς ἐνοχλεῖς, τὸ ξέρεις πολὺ καλά. Ξέρεις ὁμως τί θὰ γίνῃ αὔριο; Δὲν ξέρω ποῖος εἶσαι, οὔτε καὶ θέλω νὰ τὸ μάθω. Ὅμως, εἴτε Ἐκεῖνος εἶσαι σ' ἀλήθεια, εἴτε ἀπλῶς Τοῦ μοιάζεις, αὔριο θὰ σὲ καταδικάσω καὶ θὰ καῖς σὰν τὸν χειρότερον αἰρετικόν. Κί' ὁ ἴδιος αὐτὸς λαὸς ποὺ σοῦ φιλοῦσε σήμερον τὰ πόδια, θὰ ὀρμήσῃ αὔριο, σ' ἕνα νόημα ποὺ θὰ τοῦ κάνω, γιὰ νὰ ρίξῃ ξύλα στὴ φωτιά

σου. Τὸ ξέρεις; Ἴσως, δηλαδή, προσθέτει ὁ γέροντας συλλογισμένα, ἔχοντας πάντοτε τὰ μάτια του στηλωμένα στὸν Κρατούμενό του.

— Δὲν καταλαβαίνω καλὰ τὶ πάει νὰ πῇ αὐτό; Ἰβάν, εἶπε ὁ Ἀλιόσσα πού τὸν εἶχε ἀκούσει ἀμίλητα. Μήπως πρόκειται γιὰ καμμιὰ φαντασίωση τοῦ γέροντα, γιὰ κανένα λάθος, γιὰ καμμιὰ παρεξήγηση;

— Πάρε τὴν παρεξήγηση, εἶπε γελώντας ὁ Ἰβάν, ἀφοῦ ὁ σύγχρονος ρεαλισμὸς σ' ἔκανε τόσο ἀδιαπότιστο ἀπὸ τὸ ὑπερφυσικό. Ἄς εἶναι ὅπως θέλεις. Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς ὁ Ἱεροεξεταστής μου πάτησε τὰ ἐνεννῆντα καὶ μπορεῖ ἡ ἰδέα του, μὲ τὰ πολλὰ χρόνια, νὰ τοῦ κούνησε τὸ μυαλό. Μπορεῖ, τέλος, νὰ εἶναι ἀπλῶς ἓνα παραλήρημα, ἡ ὄνειροπόληση ἑνὸς γέρου πρὶν ἀπὸ τὸ θάνατό του, ἡ φαντασία του πού εἶναι ξαναμμένη ἀπὸ τὰ πρόσφατα καψίματα πού διέταξε. Τὶ μᾶς νοιάζει ὅμως ἂν εἶναι παρεξήγηση ἢ φαντασίωση. Ἐκεῖνο πού πρέπει νὰ σημειώσουμε μόνο εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Ἱεροεξεταστής ἀποκαλύπτει ἐπὶ τέλους τὴ σκέψη του, μιλάει γι' αὐτὸ πού ἀποσιωποῦσε σ' ὅλη του τὴ σταδιοδρομία.

— Καὶ ὁ Κρατούμενος, δὲ λέει τίποτα; Μόνο τὸν κοιτάζει;

— Ναί. Δὲ μπορεῖ νὰ κάνη τίποτ' ἄλλο ἀπ' τὸ νὰ σωπαίνει. Ὁ ἴδιος ὁ γέροντας τοῦ εἶπε πὼς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ προσθέσῃ οὔτε λέξη στὰ παληὰ του λόγια. Αὐτὸ εἶναι τὸ βασικὸ γνῶρισμα τοῦ καθολικισμοῦ, κατὰ τὴν ταπεινὴ μου γνώμη: «Ὅλα τὰ μεταβίβασες στὸν Πάπα, συνεπῶς τὰ πάντα ἐξαρτῶνται τώρα ἀπ' τὸν Πάπα. Μὴν ἔρχεσαι καὶ μᾶς ἐνοχλῆς, πρὶν ἀπ' τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, τουλάχιστον». Τέτοια εἶναι ἡ θεωρία τους — τῶν Ἱησουϊτῶν, τουλάχιστον. Ἔτσι τὴ βρῆκα στοὺς θεολόγους τους. «Ἐχεις τὸ δικαίωμα νὰ μᾶς ἀποκαλύψῃς ἔστω κι' ἓνα ἀπ' τὰ μυστικά τοῦ κόσμου ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἔρχεσαι;», ρωτᾷ ὁ γέροντας, καὶ ἀπαντᾷ ὁ ἴδιος: «Ὅχι, δὲν τῶχεις τὸ δικαίωμα, γιατί ἡ ἀποκάλυψη αὐτὴ θὰ πρόσθετε κάτι σὲ κεῖνα πού μᾶς εἶπες ἄλλοτε, καὶ θὰ ἤτανε σὰ νὰ ἀποστερεῖς ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους τὴν ἐλευθερία, πού τὴν υπεράσπισες τόσο πολὺ πάνω στὴ γῆ. Γιατί, πρὶν ἀπὸ δέκα πέντε αἰῶνες, ἔβαζες πάνω ἀπ' ὅλα αὐτὴ τὴν ἐλευθερία τῆς πίστεως. Δὲν μᾶς εἶπες τόσες καὶ τόσες φορές: «Θέλω νὰ σᾶς κάνω ἐλεύθερους»; Ἐ λοιπόν, νά, τοὺς εἶδες τοὺς ἀνθρώπους σου «ἐλεύθερους», προσθέτει ὁ γερο-Ἱεροεξεταστής σαρκαστικά. Ναί, τὸ πληρώσαμε πολὺ ἀκριβὰ αὐτό, συνεχίζει, κοιτάζοντάς τον αὐστηρά, ἀλλὰ τὸ φέραμε σὲ πέρας αὐτὸ τὸ ἔργο, ἐπ' ὀνόματί σου. Χρειάστηκαν δέκα πέντε αἰώνων σκληροὶ ἀγῶνες, γιὰ ν' ἀναστηλώσουμε τὴν ἐλευθερία. Τώρα ὅμως πάει, μιὰ γιὰ πάντα. Δὲν τὸ

πιστεύεις; Μὲ κοιτάξεις γλυκά, χωρὶς κἂν νὰ μοῦ κάνης τὴν τιμὴ ν' ἀγαναχτῇς; Μάθε ὅμως ὅτι ποτὲ ἄλλοτε οἱ ἄνθρωποι δὲν πίστεψαν πὼς εἶναι τόσο πολὺ ἐλεύθεροι, ὅσο τώρα. Κί' ὡστόσο, τὴν ἐλευθερίαν τους τὴν ἀπόθεσαν ταπεινά στὰ πόδια μας. Αὐτό, πραγματικά, εἶναι δικό μας ἔργο. Τὴν ἐλευθερίαν δὲν ὀνειρευόσονται;»

— Καί πάλι δὲν καταλαβαίνω, εἶπε ὁ Ἀλιόσα διακόποντάς τον. Εἰρωνεύεται, δηλαδή, κοροϊδεύει;

— Καθόλου! Περηφανεύεται πού, αὐτὸς καὶ οἱ δικοί του, ἐξάλειψαν τὴν ἐλευθερίαν, μὲ τὸ σκοπὸ νὰ κάνουν τοὺς ἀνθρώπους εὐτυχισμένους. «Γιατί τώρα μονάχα μπορούμε, γιὰ πρώτη φορά (μιλάει, φυσικά, γιὰ τὴν Ἱερὴ Ἐξέταση) νὰ συλλογιστοῦμε τὴν εὐτυχίαν τῶν ἀνθρώπων. Ἔχουν ἀπὸ μόνοι τους ἐξεγερθῇ. Μπορεῖ ποτὲ ἓνας ἐξαγριωμένος ἄνθρωπος νὰ εἶναι εὐτυχισμένος; Σὲ εἶχανε προειδοποιήσει, τοῦ λέει, δὲ σοῦ ἔλειψαν οἱ συμβουλές, ἐσύ ὅμως δὲν τίς ἔλαβες ὑπ' ὄψην σου, ἀπέρριψες τὸ μοναδικὸ μέσο νὰ κάνης τοὺς ἀνθρώπους εὐτυχισμένους. Εὐτυχῶς ὅμως, φεύγοντας ἀπὸ τὴ γῆ, μεταβίβασες σὲ μᾶς τὸ ἔργο σου, μᾶς ἔδωσες ἐπίσημα τὸ δικαίωμα νὰ λύσουμε καὶ νὰ δέσουμε. Δὲ μπορεῖ νὰ σκέφτεσαι τώρα νὰ μᾶς τὸ πάρης πίσω αὐτὸ τὸ δικαίωμα. Γιατί λοιπὸν ἦρθες νὰ μᾶς ἐνοχλήσης;

— Τὶ σημαίνει «σὲ προειδοποίησαν καὶ δὲ σοῦ ἔλειψαν οἱ συμβουλές»; ρώτησε ὁ Ἀλιόσα.

— Αὐτὸ εἶναι τὸ σπουδαιότερο σημεῖο στὸ λόγο τοῦ γερο-ιεροεξεταστή. «Τὸ φοβερὸ καὶ βαθύ πνεῦμα, τὸ πνεῦμα τῆς καταστροφῆς καὶ τοῦ μηδενός, συνεχίζει, σοῦ μίλησε στὴν ἔρημο καὶ οἱ Γραφές λένε πὼς «σ' ἔβαλε σὲ πειρασμό». Ἀλήθεια εἶναι; Μποροῦσε ποτὲ νὰ εἰπωθῇ λόγος βαθύτερος ἀπ' αὐτὸν ποὺ εἰπώθηκε σὲ σένα μὲ τὰ τρία ἐκεῖνα ἐρωτήματα, ἢ, γιὰ νὰ μιλήσω κατὰ τίς Γραφές, μὲ τοὺς τρεῖς ἐκείνους «πειρασμούς» ποὺ ἀπέκρουσες; Ἄν ἔγινε ποτὲ στὴ γῆ θαῦμα αὐθεντικὸ καὶ βαρύγδουπο, τὸ θαῦμα αὐτὸ ἔγινε τότε μὲ κείνους τοὺς τρεῖς πειρασμούς. Καὶ μόνο τὸ γεγονὸς ὅτι διατυπώθηκαν αὐτὰ τὰ τρία ἐρωτήματα, εἶναι ἤδη ἓνα θαῦμα. Ἄς ποῦμε πὼς εἶχανε χαθῇ ἀπ' τίς Γραφές, πὼς ἔπρεπε νὰ τὰ ξαναβροῦμε, νὰ τὰ φανταστοῦμε πάλι γιὰ νὰ τὰ βάλουμε στὴ θέση τους καὶ μαζεύαμε γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ ὅλους τοὺς σοφοὺς τῆς γῆς, πολιτικούς, δεσποτὰδες, ἐπιστήμονες, φιλόσοφους, ποιητές, λέγοντάς τους; Σκεφθῆτε καὶ συντάξτε τρία ἐρωτήματα ποὺ ὅχι μονάχα ν' ἀνταποκρίνονται στὴ σημασία τοῦ γεγονότος, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐκφράζουν μὲ τρεῖς φράσεις ὁλόκληρη τὴν ἱστορίαν τῆς μελλοντικῆς ἀνθρωπότητος. Πιστεύεις λοιπὸν πὼς αὐτὸς ὁ Ἄρειος Πάγος τῆς ἀνθρώπινης σοφίας θὰ ἦτανε σὲ θέση νὰ φανταστῇ τί-

ποτα πού νάναι τόσο δυνατό καί τόσο βαθύ, ὅσο αὐτὰ τὰ τρία ἐρωτήματα πού ἔθεσε σέ σένα τὸ παντοδύναμο Πνεῦμα; Τὰ ἐρωτήματα αὐτά, μόνα τους, ἀποδείχνουν πὼς ἔχουμε νὰ κάνουμε μὲ τὸ αἰώνιο καὶ ἀπόλυτο Πνεῦμα κί ὄχι μὲ τὸ διαβατάριο πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου. Γιατὶ συνοψίζουν καί, ταυτόχρονα, προλέγουν ὅλη τὴν κατοπινὴ ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας. Εἶναι οἱ τρεῖς μορφές ὅπου ἀποκρυσταλλώνονται ὅλες οἱ ἀξεδιάλυτες ἀντιφάσεις τῆς ἀνθρώπινης φύσης. Τότε, δὲ μπορούσε νὰ τὸ καταλάβῃ κανεὶς, γιατί τὸ μέλλον ἦτανε ἀδελό, τώρα ὅμως, ὕστερα ἀπὸ δέκα πέντε αἰῶνες πού πέρασαν, βλέπουμε πὼς τὰ πάντα εἶχανε προβλεφθῇ μέσα σ' αὐτὲς τὶς τρεῖς ἐρωτήσεις καὶ τὰ πάντα πραγματοποιήθηκαν σὲ σημεῖο πού δὲ μπορούμε πιά νὰ προσθέσουμε ἢ ν' ἀφαιρέσουμε ἀπ' αὐτὲς οὔτε μιὰ λέξη. «Κρίνε λοιπὸν ἐσὺ ὁ ἴδιος, ποῖος εἶχε δίκη. Ἐσύ, ἢ ἐκεῖνος πού σὲ ρωτοῦσε; Θυμήσου τὴν πρώτη ἐρώτηση, τὴν ἔννοια τῆς, ἂν ὄχι ἀκριβῶς τὰ λόγια: Θέλεις νὰ πᾶς στὸν κόσμον μὲ ἀδειανὰ χέρια, κηρύσσοντας στοὺς ἀνθρώπους μιὰ ἐλευθερία πού ἡ φυσικὴ τους βλακεία καὶ ἡ φυσικὴ τους προστυχία δὲν τοὺς ἀφήνουν νὰ τὴν καταλάβουν, μιὰ ἐλευθερία πού τοὺς φοβίζει, γιατί δὲν ὑπάρχει καὶ δὲ θὰ ὑπάρξῃ τίποτα πὶδ ἀνυπόφορο ἀπ' αὐτὴ γιὰ τὸν ἀνθρώπο καὶ τὴν κοινωνία; Βλέπεις αὐτὲς τὶς πέτρες τῆς ἁγῶνης ἐρήμου; Κάνε τες ψωμιά καὶ οἱ ἀνθρώποι θὰ τρέξουν πίσω σου μ' εὐγνωμοσύνη, σὰν ὑπάκουο κοπάδι, τρέμοντας μήπως πάρῃς τὸ χέρι σου καὶ δὲν ἔχουν πιά ψωμί.

»Ἐσύ ὅμως δὲ θέλησες νὰ στερήσῃς ἀπ' τὸν ἀνθρώπο τὴν ἐλευθερία καὶ ἀρνήθηκες, κρίνοντας πὼς εἶναι ἀσυμβίβαστη μὲ τὴν ὑπακοή πού ἐξαγοράζεται μὲ ψωμιά. Ἀπάντησες πὼς ὁ ἀνθρώπος δὲ ζεῖ μονάχα μὲ ψωμί, τὸ ἥξερες ὅμως πὼς ἐν ὀνόματι αὐτοῦ τοῦ γήινου ψωμιοῦ θὰ ἐξεγερθῇ τὸ Πνεῦμα τῆς γῆς ἐναντίον σου, θὰ παλαίψῃ, θὰ σὲ νικήσῃ, καὶ θὰ τὸ ἀκολουθήσουν ὅλοι φωνάζοντας: «Δὲν ἔχει ταῖρι τοῦτο τὸ θηρίο, αὐτὸ μᾶς ἔδωσε τὸ πῦρ τῶν οὐρανῶν»! Θὰ περάσουν πολλοὶ αἰῶνες καὶ ἡ ἀνθρωπότητα θὰ διακηρύξῃ μὲ τὸ στόμα τῶν ἐπιστημόνων καὶ τῶν σοφῶν τῆς πῶς δὲν ὑπάρχει ἐγκλημα καί, συνεπῶς, οὔτε ἁμαρτία, πὼς ὑπάρχουν μονάχα πεινασμένοι ἀνθρώποι. «Ταῖσέ τους πρῶτα κί ὕστερα ζήτησέ τους νὰ εἶναι ἐνάρετοι». Νὰ τί θὰ γράψουν στὸ λάβαρο τῆς ἐπανάστασης πού θὰ γκρεμίσῃ τὸ ναό σου. Στὴ θέση του, θὰ χτιστῇ ἓνα καινούργιο οἰκοδόμημα, ἓνας δεύτερος πύργος τῆς Βαβέλ πού, σίγουρα, θὰ μείνῃ ἀτέλειωτος, ὅπως καὶ ὁ πρῶτος. Ἐσύ ὅμως θὰ μπορούσες ν' ἀπαλλάξῃς τοὺς ἀνθρώπους ἀπ' αὐτὴ τὴν καινούργια ἀπόπειρα καὶ ἀπὸ χίλιων χρόνων πόνους. Γιατί, θὰ μᾶς ἀναζητήσουν καὶ πάλι, ἀφοῦ θὰ παιδευτοῦν πρῶτα χίλια χρό-

νια χτίζοντας τὸν πύργο τους. Θὰ ψάξουν νὰ μᾶς βροῦν κάτω ἀπ' τὴ γῆ σὰν ἄλλοτε μὲς τὶς κατακόμβες ὅπου θὰ εἴμαστε κρυμένοι (θὰ μᾶς κυνηγᾶνε πάλι) καὶ θὰ φωνάζουν: «Δῶστε μας νὰ φῶμε γιατί ἐκεῖνοι ποὺ μᾶς ὑποσχέθηκαν τὸ πῦρ τῶν οὐρανῶν δὲν μᾶς τῶδωσαν». Τότε θὰ τοὺς ἀποτελειώσουμε τὸν πύργο τους, γιατί μονάχα τροφὴ χρειάζεται γιὰ νὰ γίνῃ αὐτό, θὰ τοὺς θρέψουμε, ἐν ὀνόματί σου δῆθεν καὶ θὰ τοὺς κάνουμε νὰ τὸ πιστέψουν. Δίχως ἐμᾶς, θὰ μείνουν γιὰ πάντα πεινασμένοι. Καμμὶ ἐπιστήμη δὲ θὰ τοὺς δώσῃ ψωμί ἐφ' ὅσο θὰ παραμένουν ἐλεύθεροι, στὸ τέλος ὅμως θὰ τὴν καταθέσουν αὐτὴ τὴν ἐλευθερίαν στὰ πόδια μας λέγοντας: «Κάνετε μας δούλους καλύτερα, ἀλλὰ θρέψτε μας». Θὰ καταλάβουν ἐπὶ τέλους πὼς δὲν εἶναι δυνατό νὰ ἔχουν καὶ ἐλευθερίαν καὶ ὅσο ψωμί τῆς γῆς θέλει ὁ καθένας, γιατί ποτὲ δὲ θὰ μπορέσουν νὰ βροῦν τὸν τρόπο νὰ τὸ μοιράσουν μεταξύ τους. Θὰ πεισθοῦν ἐπίσης πὼς δὲ μποροῦν νὰ γίνουν ἐλεύθεροι, γιατί εἶναι ἀδύναμοι, διεφθαρμένοι, τιποτένιοι καὶ ἐπαναστατημένοι. Ἐσὺ τοὺς ξδινες τὴν ὑπόσχεση γιὰ ψωμί ἐπουράνιο. Μπορεῖ ὅμως αὐτὸ νὰ συγκριθῇ μὲ τὸ ψωμί τῆς γῆς στὰ μάτια τῆς ἀδύναμης ἀνθρώπινης φυλῆς ποὺ εἶναι αἰώνια ἀχάριστη καὶ διεφθαρμένη; Δεκάδες χιλιάδες ψυχὲς θὰ σὲ ἀκολουθήσουν γι' αὐτὸ τὸ ψωμί, τὶ θὰ γίνῃ ὅμως μὲ τὰ ἑκατομμύρια καὶ τὰ δισεκατομμύρια τῶν ἀνθρώπων ποὺ δὲ θὰ ἔχουν τὸ θάρρος νὰ προτιμήσουν τὸν ἐπουράνιο ἄρτο ἀπ' τὸ ψωμί τῆς γῆς;

«Καὶ μεῖς ἐπίσης τοὺς ἀγαπᾶμε τοὺς ἀδύναμους ἀνθρώπους. Παρ' ὅλο ποὺ εἶναι διεφθαρμένοι κί' ἐπαναστατημένοι θαρτοῦν σὲ μᾶς στὸ τέλος πειθῆνα. Θ' ἀπορήσουν καὶ θὰ μᾶς νομίσουν γιὰ θεοὺς ποὺ δεχτήκαμε, μπαίνοντας ἐπὶ κεφαλῆς τους, νὰ ἀκίνητήσουμε τὴν ἐλευθερίαν ποὺ τοὺς τρώμαζε καὶ νὰ βασιλέψουμε ἀνάμεσά τους —τόσο πολὺ θὰ φοβοῦνται στὸ τέλος τὴν ἐλευθερίαν τους. Ἀλλὰ θὰ τοὺς ποῦμε πὼς εἴμαστε μαθητές σου, πὼς βασιλεύουμε ἐπ' ὀνόματί σου. Θὰ τοὺς ἐξαπατήσουμε πάλι, γιατί δὲν πρόκειται νὰ σὲ ἀφήσουμε οὔτε κὰν νὰ μᾶς πλησιάσῃς. Καὶ αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ ἀπάτη θὰ εἶναι τὸ δικό μας βάσανο, γιατί θὰ εἴμαστε ἀναγκασμένοι νὰ λέμε ψέμματα.

«Τέτοιο εἶναι τὸ νόημα τῆς ἐρώτησης ποὺ σοῦ ἔθεσαν στὴν ἔρημον καὶ νὰ τὶ ἀπέκρουσες ἐν ὀνόματι τῆς ἐλευθερίας ποὺ τὴν ἐβαζες πάνω ἀπ' ὅλα. Καὶ ὅμως ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐρώτηση πῆγαζε τὸ μυστικὸ τοῦ κόσμου. Ἄν δεχόσουν νὰ γίνῃ τὸ θαῦμα τῶν ψωμιῶν, θὰ εἶχες γαληνέψει τὴν αἰώνια ἀγωνία τῆς ἀνθρωπότητος — ἀτόμων καὶ ὁμάδων — ποὺ θέλουν νὰ ξέρουν «μπροστὰ σὲ ποιὸν νὰ σκύβουν τὸ κεφάλι τους». Γιατὶ γιὰ τὸν ἀνθρώπο ποὺ μένει

ἐλεύθερος, δὲν ὑπάρχει πιὸ ἐπίμονη καὶ πιὸ ἐνοχλητικὴ φροντίδα ἀπὸ τὸ νὰ βρῇ ἕναν μπροστά στὸν ὁποῖο νὰ σκύβῃ τὸ κεφάλι του. Θέλει ὅμως νὰ σκύβῃ μπροστά σὲ μιὰ δύναμη ἀναμφισβήτητη, ποὺ νὰ τὴ σέβονται καὶ νὰ τὴ δέχονται ὅλοι οἱ ἄνθρωποι. Τὰ δύστυχα αὐτὰ πλάσματα βασανίζονται νὰ βροῦν μιὰ λατρεία ποὺ νὰ μὴν ἐνώνῃ μερικοὺς πιστοὺς ἀλλὰ νὰ τὴ δέχονται *ὅλοι μαζί*, ἐνωμένοι ἀπ' τὴν ἴδια πίστη. Αὐτὴ ἡ ἀνάγκη τῆς *κοινότητας* στὴ λατρεία, εἶναι τὸ μεγαλύτερο βάσανο τοῦ κάθε ἀτόμου κί' ὁλόκληρης τῆς ἀνθρωπότητας ἀπὸ τότε ποὺ ἐγινε ὁ κόσμος. Γιὰ νὰ πραγματοποιηθῇ αὐτὸ τὸ ὄνειρο ἀλληλοσφάζονταν οἱ ἄνθρωποι. Οἱ λαοὶ ἐφτείαζαν διάφορους θεοὺς κί' ἄρχισαν νὰ προκαλοῦν ὁ ἕνας τὸν ἄλλο: «παρατήστε τοὺς θεοὺς σας καὶ λατρέψτε τοὺς δικούς μας, γιατί ἀλλοιῶς ἀλλοίμονο σὲ σᾶς καὶ στοὺς θεοὺς σας». Κί' ἔτσι θὰ γίνεται ὡς τὴ συντέλεια τοῦ κόσμου, ἀκόμα κί' ὅταν θάχουν ἐξαφανιστεῖ οἱ θεοί. Θὰ γονατίζουν τότε μπροστά σὲ εἰδωλα. Τῷ ξερῶ, δὲν ἦταν δυνατό νὰ μὴν τὸ ξέρῃς τοῦτο τὸ βασικὸ μυστικὸ τῆς ἀνθρώπινης φύσης, καὶ ὅμως ἀπέκρουσες τὴ μοναδική κί' ἀνίκητη σημαία ποὺ σοῦ πρόσφεραν καὶ ποὺ θὰ ἔκανε ὅλους τοὺς ἀνθρώπους νὰ σκύψουν ἀδιαμαρτύρητα μπροστά σου, τὴ σημαία τοῦ ἐπίγειου ἄρτου. Τὴν ἀπέρριψες ἐν ὀνόματι τοῦ ἐπουράνιου ἄρτου καὶ τῆς ἐλευθερίας. Κοίτα τὶ ἔκανες ὕστερα, ἐν ὀνόματι τῆς ἐλευθερίας πάντοτε! Στὸ ξαναλέω, δὲν ὑπάρχει πιὸ ἐνοχλητικὴ φροντίδα γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ἀπ' τὸ νὰ βρῇ τὸ γρηγορώτερο ἕνα πλάσμα στὸ ὁποῖο νὰ μεταβιβάσῃ τὸ δῶρο τῆς ἐλευθερίας ποὺ ἔχει, ὁ δυστυχισμένος, ἀπὸ γεννησιμιοῦ του. Ἀλλὰ γιὰ νὰ κυβερνήσῃς τὴν ἐλευθερία τῶν ἀνθρώπων, πρέπει νὰ τοὺς δώσῃς τὴ γαλήνη τῆς συνειδήσεως. Τὸ ψωμί ἦταν ἐγγύηση γιὰ τὴν ἐπιτυχία σου. Ὁ ἄνθρωπος σκύβει τὸ κεφάλι του μπροστά σὲ κείνον ποὺ τοῦ τὸ δίνει, δὲ χωράει ἀμφιβολία, ἂν ὅμως κάποιος ἄλλος ἐξουσίασῃ τὴ συνείδησή του, θὰ παρατήσῃ ἀμέσως τὸ ψωμί σου γιὰ ν' ἀκολουθήσῃ ἐκεῖνον ποὺ αἰχμαλώτισε τὴ συνείδησή του. Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο εἶχες δίκην, γιατί τὸ μυστικὸ τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξῆς δὲν εἶναι μόνο τὸ νὰ ζῇ, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ βρῇ ἕνα λόγο ὑπάρξεως. Ὁ ἄνθρωπος, ἂν δὲν ἔχει μιὰ ἰδέα ξεκάθαρη γιὰ τὸ σκοπὸ τῆς ζωῆς, προτιμᾷ νὰ μὴ ζῇ καθόλου καὶ θὰ βρῇ καλύτερο νὰ σκοτωθῇ παρά νὰ μείνῃ στὴ γῆ, ἔστω κί' ἂν εἶναι περιτριγυρισμένος ἀπὸ ψωμιά. Τὶ ἐγινε ὅμως; Ἀντὶ νὰ πάρῃς στὰ χέρια σου τὴν ἐλευθερία τῶν ἀνθρώπων, τὴν ἐξάπλωσες ἀκόμα περισσότερο. Ἐξέχασες λοιπὸν πῶς ὁ ἄνθρωπος προτιμᾷ τὴ γαλήνη, καὶ τὸ θάνατο ἀκόμα, παρά νάχῃ τὴν ἐλευθερία νὰ ξεχωρίσῃ ὁ ἴδιος τὸ καλὸ ἀπ' τὸ κακό; Δὲν ὑπάρχει γιὰ τὸν ἄνθρωπο τίποτα πιὸ γοητευτικὸ ἀλ-

λά καὶ πιὸ ὀδυνηρὸ ταυτόχρονα, ἀπ' τὸ νὰ τοῦ δώσης ἕναν ἐλεύθερο διατητή. Ἐσὺ ὅμως ἀντὶ νὰ βρῇς στέρεες ἀρχές πού θὰ γαλήνευαν γιὰ πάντα τὴν ἀνθρώπινη συνείδηση, προτίμησες τὶς ἀόριστες, τὶς παράξενες καὶ τὶς αἰνιγματικὲς ἰδέες, κάθε τὶ πού ξεπερνάει τὴ δύναμη τῶν ἀνθρώπων. Ἔτσι φέρθηκες σὰ νὰ μὴν τοὺς ἀγαποῦσες, ἐσύ, πού κατέβηκες γιὰ νὰ δώσης τὴ ζωὴ σου γι' αὐτούς! Ἐπαύξησες τὴν ἀνθρώπινη ἐλευθερία, ἀντὶ νὰ τὴν περιορίσης καὶ ἐπέβαλες ἔτσι γιὰ πάντα στὸν ἡθικὸ ἄνθρωπο τὰ μαρτύρια αὐτῆς τῆς ἐλευθερίας. Ἡθελες νὰ σ' ἀγαποῦν ἐλεύθερα, νὰ σὲ ἀκολουθοῦν οἱ ἄνθρωποι μὲ τὴ θέλησή τους, καταγοητευμένοι. Ἀπὸ δῶ καὶ μπρὸς πιά ὁ ἄνθρωπος ἀντὶ γιὰ τὸν παλῶ καὶ σκληρὸ νόμο ἔπρεπε νὰ ξεχωρίσῃ μόνος του, μὲ ἐλεύθερη καρδιά, τὸ καλὸ καὶ τὸ κακό, ἔχοντας σὰν ὁδηγὸ μονάχα τὴν εἰκόνα σου. Δὲν μποροῦσες ὅμως νὰ προβλέψῃς πῶς στὸ τέλος θ' ἀπωθοῦσε καὶ θ' ἀμφισβητοῦσε ἀκόμα τὴν εἰκόνα σου καὶ τὴν ἀλήθεια σου, συντριμμένος ἀπὸ τοῦτο τὸ φοβερὸ βάρος, τὴν ἐλευθερία τῆς ἐκλογῆς; Θὰ φώναζαν στὸ τέλος πῶς δὲν βρίσκεται σὲ σένα ἡ ἀλήθεια, μ' ἄλλα λόγια πῶς τοὺς ἄφησες σὲ μιὰ τόσο ἀγωνιώδι ἀβεβαιότητα, μὲ τόσες ἔγνιες καὶ τόσα ἄλυτα προβλήματα. Ἔτσι προετοίμασες τὸ γκρέμισμα τῆς βασιλείας σου. Μὴν κατηγορεῖς λοιπὸν γι' αὐτὸ κανέναν.

«Ὡστόσο τί σοῦ πρότειναν; Ὑπάρχουν τρεῖς δυνάμεις, οἱ μόνες πού μποροῦν νὰ ὑποτάξουν γιὰ πάντα τὴ συνείδηση αὐτῶν τῶν ἀδύναμων ἐπαναστατημένων; Τὸ θαῦμα, τὸ μυστήριο, ἡ ἐξουσία. Τὶς ἀπέκρουσες καὶ τὶς τρεῖς, δίνοντας ἔτσι τὸ παράδειγμα. Τὸ τρομερὸ καὶ βαθὺ πνεῦμα σὲ πῆγε στὴν κορυφὴ τοῦ ναοῦ καὶ σοῦ εἶπε: «Θέλεις νὰ μάθῃς ἂν εἶσαι υἱὸς τοῦ Θεοῦ; Πέσε κάτω γιατί εἶναι γραμμένο πῶς οἱ ἄγγελοι θὰ σὲ κρατήσουν στὰ χέρια τους καὶ δὲ θὰ πάθῃς τίποτα. Θὰ μάθῃς τότε ἂν εἶσαι υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ ἀποδείξῃς ἔτσι τὴν πίστη σου στὸν πατέρα σου». Ἐσὺ ὅμως τὴν ἀπέκρουσες αὐτὴ τὴν πρόταση καὶ δὲν ἔπεσες. Ἐδείξες τότε μιὰ περηφάνειά ὑπέροχη καὶ θεία, ἀλλὰ οἱ ἄνθρωποι, πλάσματα ἀδύναμα καὶ ἐπαναστατημένα, δὲν εἶναι θεοί. Ἐσὺ ἤξερες πῶς κάνοντας ἕνα βῆμα, μιὰ κίνηση γιὰ νὰ πέσῃς, θὰ πῆγαινες νὰ ξεπεράσῃς τὸ Θεὸ καὶ θάχανες τὴν πίστη σου γι' αὐτόν. Θὰ γινόσουν κομμάτια πάνω στὴ γῆ πού ἦρθες νὰ σώσης καὶ θὰ χαιρότανε πολὺ ὁ Πειρασμός. Ὑπάρχουν ὅμως πολλοὶ σὰν καὶ σένα; Μπορεῖς νὰ παραδεχτῇς, ἔστω καὶ γιὰ μιὰ στιγμή, πῶς οἱ ἄνθρωποι θὰ εἶχανε τὴ δύναμη ν' ἀντέξουν ἕναν τέτοιο πειρασμό; Εἶναι στὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου ν' ἀποκρούῃ τὸ θαῦμα καὶ νὰ βασίζεται μονάχα στὴν ἐλεύθερη ἀπόφαση τῆς καρδιᾶς, στὶς πιὸ μεγάλες στιγμὲς

τῆς ζωῆς, μπροστὰ σὲ κεφαλαιώδη καὶ ὁδηγηρὰ ζητήματα; Ὡ! Ἥξερες πῶς ἡ σταθερότητά σου θὰ περνοῦσε στὶς Γραφές, θὰ ἐπιζοῦσε στὸ χρόνο, θὰ ἔφτανε ὡς τὶς πιὸ μακρινές περιοχές, καὶ περὶμένες πῶς ὁ ἄνθρωπος θὰ πίστευε, κατὰ τὸ παράδειγμά σου, στὸ Θεό, χωρὶς νὰ προσφύγῃ στὸ θαῦμα. Ἀγνοοῦσες ὅμως πῶς ὁ ἄνθρωπος ἀποκρούει τὸ Θεὸ καὶ ταυτόχρονα τὸ θαῦμα, ἐπειδὴ ἀκριβῶς ἐπιζητεῖ τὸ θαῦμα προπάντων. Καὶ καθὼς δὲν μπορεῖ νὰ κἀνῃ δίχως θαύματα, κατασκευάζει καινούργια, δικά του πιά, καὶ σκύβει τὸ κεφάλι του μπροστὰ στὰ μάγια, στὰ ξόρκια μιᾶς μάγισσας, ἔστω κί ἂν πρόκειται γιὰ ἐπαναστάτες, γιὰ αἰρετικούς καὶ γιὰ δεδηλωμένους ἄθεους. Δὲν κατέβηκες ἀπ' τὸ σταυρὸ ὅταν σὲ κοροΐδευαν καὶ σοῦ φώναζαν εἰρωνικά: «Κατέβα ἀπ' τὸ σταυρὸ καὶ θὰ πιστέψουμε». Δὲν τῶκανες, γιατί δὲν ἤθελες πάλι νὰ ὑποδουλώσῃς τὸν ἄνθρωπο μ' ἓνα θαῦμα. Ἦθελες μιὰ πίστη ἐλεύθερη καὶ ὄχι ὑπαγορευμένη ἀπ' τὸ θαῦμα. Χρειαζόσουν τὴν ἐλεύθερη ἀγάπη καὶ ὄχι τὴ δουλικὴ ἔξαρση ἐνὸς τρομοκρατημένου σκλάβου. Καὶ σ' αὐτὸ ἐπίσης εἶχες πολὺ μεγάλη ἰδέα γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, γιατί εἶναι σκλάβοι, παρ' ὅλο πὺ πλάστηκαν ἀνυπότακτοι, Κοίτα καὶ κρίνε τώρα πὺ πέρασαν δέκα πέντε αἰῶνες. Ποιὸς μπόρεσε νὰ ὑψωθῇ ὡς ἐσένα; Στ' ὀρκίζομαι ὁ ἄνθρωπος εἶναι πολὺ πιὸ ἀδύναμος καὶ πιὸ κακὸς ἀπ' ὅσο νόμιζες. Μπορεῖ ποτὲ νὰ κἀνῃ τὸ ἴδιο πράγμα μὲ σένα; Ἀπὸ τὴ μεγάλη ἐκτίμηση πὺ τοῦ εἶχες δὲν τὸν λυπήθηκες πολὺ. Τοῦ ζήτησες πολλὰ — ἐσύ, πὺ ὡστόσο τὸν ἀγαποῦσες περισσότερο κί ἀπὸ τὸν ἑαυτό σου. Ἄν τὸν ἐκτιμοῦσες λιγώτερο, θὰ τὸν φόρτωνες ἐλαφρύτερα, πιὸ ἀνάλογα μὲ τὴν ἀγάπη πὺ τοῦ εἶχες. Εἶναι ἀδύναμος καὶ δειλός. Τὶ σημασία ἔχει ἂν ξεσηκώνεται τώρα παντοῦ ἐναντίον τῆς ἐξουσίας μας κί ἂν εἶναι περήφανος γιὰ τὴν ἐξέγερσή του; Εἶναι ἡ περηφάνεια μικρῶν μαθητῶν πὺ σηκώθηκαν κί ἔδιωξαν τὸ δάσκαλό τους. Ἀλλὰ ἡ εὐθυμία τῶν παληόπαιδων θὰ πάρῃ τέλος καὶ θὰ τοὺς στοιχίσῃ ἀκριβά. Θὰ γκρεμίσουν τοὺς ναοὺς καὶ θὰ πνίξουνε τὴ γῆ στὸ αἷμα, στὸ τέλος ὅμως τὰ ἀνόητα αὐτὰ παιδιὰ θὰ καταλάβουν πῶς εἶναι ἀπλῶς ἀδύναμα κί ἀπειθαρχα, ἀνίκανα νὰ ἐπαναστατήσουν γιὰ πολὺ. Θὰ κλάψουν ἀνόητα καὶ θὰ καταλάβουν πῶς ὁ Πλάστης, κάνοντάς του ὑποταχτικούς, θέλησε σίγουρα νὰ γελάσῃ μαζί τους. Θὰ τοῦ φωνάξουν ἐξοργισμένα καὶ ἡ βλαστήμια θὰ τοὺς κἀνῃ ἀκόμα πιὸ δυστυχισμένους, γιατί ἡ ἀνθρώπινη φύση δὲν τὴν ὑποφέρει τὴ βλαστήμια καὶ στὸ τέλος πάντοτε ἐκδικιέται γι' αὐτή. Συνεπῶς ἡ ἀνησυχία, ἡ ταραχὴ καὶ ἡ δυστυχία εἶναι ἡ μοίρα τῶν ἀνθρώπων, ὕστερα ἀπὸ τόσα πὺ ὑπέφερες ἐσύ γιὰ τὴν ἐλευθερία τους!

«Ὁ μέγας σου προφήτης σ' ἔνα συμβολικὸ δρᾶμά του, λέει πὼς εἶδε ὄλους ἐκείνους ποὺ πήρανε μέρος στὴν πρώτη ἐξέγερση. Ἦτανε λέει δώδεκα χιλιάδες γιὰ τὴν κάθε φυλὴ. Γιὰ νὰ εἶναι τόσο πολλοὶ θὰ πρέπει νὰ ἦτανε κάτι παραπάνω ἀπὸ ἄνθρωποι, θεοὶ σχεδόν. Σήκωσαν τὸ σταυρὸ σου, ἔζησαν στὴν ἔρημο, ἔτρωγαν ρίζες καὶ ἀκρίδες. Βέβαια, μπορεῖς νὰ περηφανεύεσαι γι' αὐτὰ τὰ τέκνα τῆς ἐλευθερίας, γιὰ τὴν ἐλεύθερη ἀγάπη τους, γιὰ τὴν ὑπέρτατη θυσία ποὺ ἔκαναν ἐπ' ὀνόματί σου. Μὴν ξεχνᾷς ὅμως ὅτι αὐτοὶ ἦτανε μερικὲς χιλιάδες καὶ σχεδὸν θεοί. Ἀλλὰ οἱ ἄλλοι; Τὶ φταῖνε οἱ ἄλλοι, τ' ἀδύνατα ἀνθρωπάκια, ποὺ δὲ μπόρεσαν ν' ἀντέξουν αὐτὰ ποὺ τράβηξαν οἱ δυνατοί; Εἶναι ἔνοχη ἡ ἀδύναμη ψυχῇ ἐπειδὴ δὲν μπορεῖ νὰ κλείσῃ μέσα τῆς τόσο τρομερὰ χάρισμα; Δὲν ἦρθες στ' ἀλήθεια γιὰ τοὺς ἐκλεκτούς; Εἶναι λοιπὸν γιὰ μᾶς ἕνα μυστήριον ἀκατανόητο καὶ εἶχαμε κάθε δικαίωμα νὰ τὸ κηρύξουμε στοὺς ἀνθρώπους, νὰ τοὺς διδάξουμε πὼς δὲν ἔχει σημασία ἡ ἐλεύθερη ἀπόφαση τῆς καρδιᾶς, οὔτε ἡ ἀγάπη, ἀλλὰ τὸ μυστήριον στοῦ ὁποῖο ὀφείλουν νὰ ὑποταχθοῦν τυφλά, ἔστω καὶ παρὰ τὴ θέληση τῆς συνειδήσεώς τους. Αὐτὸ ἀκριβῶς κάναμε. Διορθώσαμε, τὸ ἔργο σου θεμελιώνοντάς το στοῦ *θαῦμα*, στοῦ *μυστήριον*, στὴν *ἐξουσία*. Καὶ οἱ ἄνθρωποι χαίρονται ποὺ τοὺς ὀδηγοῦν πάλι σὰν κοπάδι καὶ ποὺ λυτρώθηκαν ἀπ' αὐτὸ τὸ ἀπαίσιον χάρισμα ποὺ τοὺς βασάνιζε τόσο πολὺ. Πές μου, εἶχαμε δίκην ποὺ φερθήκαμε ἔτσι; Δὲ σημαίνει πὼς ἀγαπούσαμε τὴν ἀνθρωπότητα ἀφοῦ καταλάβαμε τὴν ἀδυναμία της, ἀλαφρώσαμε τὸ βάρος της μὲ ἀγάπη, ἀνεχθήκαμε ἀκόμα καὶ τὴν ἁμαρτία τῆς ἀδύναμης ἀνθρώπινης φύσεως, φτάνει μονάχα νὰ γίνεται μὲ τὴν ἀδειά μας. Γιατὶ λοιπὸν ἔρχεσαι νὰ σταματήσῃς τὸ ἔργο μας; Γιατὶ σωμαίνεις καὶ μὲ κοιτᾷς ἐπίμονα, μὲ τὸ τρυφερὸ καὶ διαπεραστικὸ σου βλέμμα; Θύμωσε καλύτερα, δὲν τὴ θέλω τὴν ἀγάπη σου, γιατί κι' ἐγὼ δὲ σ' ἀγαπῶ. Γιατὶ νὰ στοῦ κρύψω; Ξέρω μὲ ποιὸν μιλάω, ξέρεις τὶ ἔχω νὰ σοῦ πῶ, τὸ βλέπω στὰ μάτια σου. Νὰ σεῦ κρύψω ἐγὼ τὸ μυστικὸ μας; Ἴσως ὅμως νὰ θέλεις νὰ τ' ἀκούσης ἀπ' τὸ στόμα μου. Ἄκου το: Δὲν εἴμαστε μαζί σου, ἀλλὰ μὲ *ἐκείνον*, ἀπὸ πολὺν καιρὸ τώρα. Πᾶνε ἀκριβῶς ὅχτῳ αἰῶνες ποὺ πήραμε ἀπὸ *κεῖνον* τὸ δῶρο ποὺ ἀπόκρουσες ἐσὺ μὲ ἀγανάκτηση, ὅταν σοῦ ἔδειχνε ὅλα τὰ βασίλεια τῆς γῆς. Παραδεχτήκαμε τὴ Ρώμη καὶ τὴ σπάθη τοῦ Καίσαρος καὶ ἀνακηρύχθηκαμε οἱ μόνοι βασιλεῖς τῆς γῆς, παρ' ὅλο ποὺ ὡς τώρα δὲ μᾶς δόθηκε ἀκόμα ὁ καιρὸς νὰ ἀποτελειώσουμε τὸ ἔργο μας. Ποιὸς φταίει ὅμως; Ὡ, βρισκόμαστε ἀκόμα στὴν ἀρχή, θὰ περάσῃ πολὺς καιρὸς ὥσπου νὰ τελειώσῃ αὕτὴ ἡ δουλειὰ καὶ

ή γῆ θὰ ὑποφέρῃ πολλὰ ἀκόμα, ἀλλὰ θὰ φτάσουμε μιὰ μέρα τὸ σκοπὸ μας, θὰ γίνουμε Καίσαρες καὶ τότε θὰ σκεφτοῦμε τὴν παγκόσμια εὐτυχία.

«Στὸ μεταξύ ὅμως θὰ μπορούσες καὶ σὺ νὰ πάρῃς τότε τὸ σπαθὶ τοῦ Καίσαρα. Γιατὶ ἀπέκρουσες αὐτὸ τὸ δῶρο; Ἄν ἀκολουθοῦσες τὴ συμβουλὴ τοῦ παντοδύναμου Πνεύματος, θὰ γινόσουν ὅ,τι ἀκριβῶς γυρεύουνε οἱ ἄνθρωποι στὴ γῆ: Ἕνας ἀφέντης ποὺ θὰ τὸν προσκυνοῦσαν, ἕνας φύλακας τῆς συνειδήσεώς τους καὶ τὸ μέσο ποὺ θὰ τοὺς ἔνωσε μὲ ὁμόνοια σὲ μιὰ κοινὴ μηρμυγκοφωλιὰ, γιατί ἡ ἀνάγκη τῆς παγκόσμιας ἔνωσης, εἶναι τὸ τρίτο καὶ τελευταῖο βάσανο τῆς φυλῆς τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἀνθρωπότητα εἶχε ἀνέκαθεν τὴν τάση νὰ ὀργανωθῇ σὲ μιὰ βάση παγκόσμια. Πέρασαν πολλοὶ μεγάλοι λαοὶ μὲ ἔνδοξη ἱστορία, ἀλλὰ ὅσο πιὸ ψηλὰ ἔφταναν, τόσο μεγάλωναν τὰ βάσανά τους, γιατί ἔνοιωθαν περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους τὴν ἀνάγκη τῆς παγκόσμιας ἔνωσης. Οἱ μεγάλοι κατακτητὲς, οἱ Ταμερλάνοι καὶ οἱ Τσεγκίς-Χάν, ποὺ διέσχισαν τὴ γῆ σὰν τυφῶνες, ἐκφράζανε κι' αὐτοὶ, δίχως νὰ τὸ καταλαβαίνουν, τὴ λυχτάρὰ τῶν λαῶν γιὰ ἐνότητα. Ἄν δεχόσουν τὸν πορφυροῦν μανδύα τοῦ Καίσαρα, θὰ εἶχες ἰδρῦσει μιὰ παγκόσμια αὐτοκρατορία καὶ θὰ εἶχες φέρει τὴν εἰρήνη στὸν κόσμον. Ποιοὶ ἄλλοι μποροῦν νὰ ὑποτάξουν τοὺς ἀνθρώπους, ἂν ὄχι αὐτοὶ ποὺ διευθύνουν τὴ συνειδήσή τους καὶ κρατοῦν στὰ χέρια τὸ ψωμὶ τους;

«Ἐμεῖς πήραμε τὸ σπαθὶ τοῦ Καίσαρα καὶ ὕστερα ἀπ' αὐτό, σ' ἐγκαταλείψαμε καὶ ἀκολουθήσαμε *ἐκεῖνον*. Ὡ, θὰ κυλήσουν ἀκόμα πολλοὶ αἰῶνες διανοητικῆς ἀσυνδοσίας, μάταιης ἐπιστήμης καὶ ἀνθρωποφαγίας —γιατὶ σ' αὐτὸ θὰ καταλήξουν, ἀφοῦ χτίσουν τὸν πύργον τους τῆς Βαβέλ, χωρὶς ἐμᾶς. Τότε ὅμως τὸ ζῶον θάρρη σὲ μᾶς σέρνοντας, θὰ γλύψῃ τὰ πόδια μας, θὰ τὰ ποτίσῃ μὲ δάκρυα αἱμάτινα. Καὶ θὰ τὸ καβαλλήσουμε. Θὰ ὑψώσουμε στὸν ἀέρα ἕνα κύπελο ὅπου θὰ εἶναι χαραγμένη ἡ λέξη: «Μυστήριον»! Καὶ μονάχα τότε θὰ βασιλέψῃ καὶ πάλι ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους ἡ εἰρήνη καὶ ἡ χαρὰ. Ἐσὺ, εἶσαι περήφανος γιὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς σου, ἀλλὰ αὐτοὶ εἶναι μιὰ μικρὴ κάστα, ἐνῶ ἐμεῖς δίνουμε τὴν ἀνάπαυση σὲ ὅλους. Ἐξ ἄλλου, ἀπ' αὐτοὺς τοὺς δυνατοὺς ποὺ προορίζονται νὰ γίνουν ἐκλεκτοί, πόσοι κουράζονται περιμένοντας, πόσοι ἔστρεψαν καὶ θὰ στρέψουν ἀκόμα τὴ δύναμη τοῦ μυαλοῦ τους καὶ τὴ ζέση τῆς καρδιᾶς τους κάπου ἄλλου; Πόσοι θὰ καταλήξουν νὰ ἐπαναστατήσουν ἐναντίον σου, ἐν ὀνόματι τῆς *ἐλευθερίας*; Αὐτὴν ὅμως τὴν ἐλευθερίαν τοὺς τὴν ἔδωσες ἐσὺ ὁ ἴδιος. Ἐμεῖς θὰ κάνουμε ὅλους τοὺς ἀνθρώπους εὐτυχισμένους. Οἱ ἐπαναστάσεις καὶ οἱ σκο-

τωμοί, πού εἶναι ἀδιαχώριστα πράγματα ἀπὸ τὴν ἐλευθερία σου, θὰ σταματήσουν. Θὰ τοὺς πείσουμε πὼς θὰ εἶναι πραγματικά ἐλεύθεροι, μονάχα ὅταν ξεπουλήσουν σὲ μᾶς τὴν ἐλευθερία τους. Ἐ λοιπόν, ψέμμα θὰ εἶναι αὐτὸ ἢ ἀλήθεια; Θὰ πεισθοῦν καὶ οἱ ἱδιοὶ πὼς λέμε ἀλήθεια, γιατί θὰ θυμηθοῦν σὲ τί εἶδους δουλεία, σὲ τί ἀναταραχὴ τοὺς εἶχε βυθίσει ἡ ἐλευθερία σου. Ἡ ἀνεξαρτησία, ἡ ἐλεύθερη σκέψη, ἡ ἐπιστήμη, θὰ τοὺς ἔχουν περιπλανήσει, σὲ τέτοιο λαβύρινθο, θὰ τοὺς βάλουν μπροστὰ σὲ τέτοια θαύματα, σὲ τέτοια αἰνίγματα, ὥστε ἄλλοι θὰ σκοτωθοῦν μονάχοι τους —οἱ μανιασμένοι ἐπαναστάτες— καὶ ἄλλοι, ἐπαναστάτες κί' αὐτοὶ ἀλλὰ ἀδύναμοι, πληθος δειλὸ καὶ ἄθλιο, θὰ συρθοῦν στὰ πόδια μας κραυγάζοντας! «Ναί, ἔχετε δίκιο, σεῖς μονάχα κατέχετε τὸ μυστικό του καὶ ξαναγυρίζουμε σὲ σᾶς, γλυτώστε μας ἀπὸ τὸν ἑαυτό μας». Βέβαια, καθὼς θὰ παίρνουν ἀπὸ μᾶς τὸ ψωμί, θὰ ἰδοῦν πὼς καὶ μεῖς παίρνουμε τὸ δικό τους, τὸ ψωμί πού κέρδισαν μὲ τὴ δουλειά τους, γιὰ νὰ τὸ μοιράσουμε δίχως κανένα θαῦμα. Θὰ ἰδοῦν πὼς δὲ μετατρέψαμε τὶς πέτρες σὲ ψωμιά, ἀλλὰ ἐκεῖνο πού θὰ τοὺς εὐχαριστῇ πιὸ πολὺ κί' ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ ψωμί, θὰ εἶναι τὸ γεγονός ὅτι θὰ τὸ παίρνουν ἀπ' τὰ δικά μας χέρια. Γιατί θὰ θυμούνται πὼς ἄλλοτε, τὸ ἴδιο αὐτὸ ψωμί, πού τὸβγαζαν μὲ τὴ δουλειά τους, γινότανε πέτρα στὰ χέρια τους, ἐνῶ ὅταν ξαναγύρισαν σὲ μᾶς, οἱ πέτρες ἀπόχτησαν ψωμένια ἐπιφάνεια. Θὰ καταλάβουν τὴν ἀξία τῆς ὀριστικῆς ὑποταγῆς. Κί' ἐφ' ὅσον δὲ θὰ τὴν ἔχουν καταλάβει, θὰ εἶναι δυστυχισμένοι.

»Ποιὸς φταίει γι' αὐτὴ τὴν ἔλλειψη κατανόησης; Ποιὸς χώρισε τὸ ποίμνιο καὶ τὸ διεσκόρπισε στοὺς τέσσερους ἀνέμους; Τὸ ποίμνιο ὅμως θὰ ξανασηματισθῇ, θὰ ξαναμπῇ στὴ στρουγγκα, καὶ μιὰ γιὰ πάντα. Τότε, θὰ δώσουμε στοὺς ἀνθρώπους μιὰ εὐτυχία ἡρεμῆ καὶ ταπεινὴ, μιὰ εὐτυχία προσαρμοσμένη σὲ ἀδύνατα πλάσματα, ὅπως εἶναι αὐτοί. Θὰ τοὺς πείσουμε, τέλος, νὰ μὴν τὸ παίρνουν ἀπάνω τους, γιατί ἐσύ τοὺς ἔμαθες νὰ τὸ παίρνουν ἀπάνω τους, ἐξυψώνοντάς τους. Θὰ τοὺς ἀποδείξουμε πὼς εἶναι ἀδύνατα, ἀξιολύπητα παιδιὰ καὶ πὼς ἡ παιδιάστικη εὐτυχία εἶναι πολὺ πιὸ εὐχάριστη. Θὰ γίνουν ἀτολμοὶ, θὰ τοὺς προσέχουμε πάντοτε καὶ θὰ σφίγγονται ἀπάνω μας τρομαγμένα, σὰν τὸ ἀμάλλιαγο πουλάκι κάτω ἀπ' τὴ φτερούγα τῆς μάνας του. Θὰ νιώσουν μιὰ κατάπληξη γεμάτη φόβο, καὶ θὰ εἶναι περήφανοι γιὰ τὸ δυναμισμό καὶ τὴν ἐξυπνάδα μας, πού θὰ μᾶς ἔχουν ἐπιτρέψει νὰ δαμάσουμε τὸ ἀναρίθμητο πληθος τῶν ἀνυποτάκτων. Θὰ τρέμουν τὴν ὀργή μας, θὰ τοὺς πλημμυρίσῃ ἡ δειλία, τὰ μάτια τους θὰ γίνουν κλαψάρικα σὰν τοῦ μικροῦ παιδιοῦ καὶ σὰν τῆς γυναίκας. Ἀλλά, μ' ἓνα νόημά μας,

Θὰ γυρνοῦν στοὺς γέλιο καὶ στοὺς κέφι, στὴ φωτεινὴ χαρὰ τῶν παιδιῶν. Βέβαια, Θὰ τοὺς ζέψουμε στὴ δουλειά, ἀλλὰ στὶς ὥρες τῆςσχόλης, Θὰ ὁργανώσουμε τὴ ζωὴ τους σὰν παιδιὰστικο παιχνίδι, μὲ τραγοῦδια, κόρα καὶ ἀθῶους χοροὺς. Ὡ! Θὰ τοὺς ἐπιτρέπουμε ἀκόμα καὶ ν' ἁμαρτάνουν, γιατί εἶναι ἀδύνατοι, καὶ Θὰ μᾶς ἀγαποῦν γι' αὐτὸ σὰ μικρὰ παιδιὰ. Θὰ τοὺς λέμε πῶς κάθε ἁμάρτημα μπορεῖ νὰ συχωρεθῇ, ἂν τῶκαναν μὲ τὴν ἀδειά μας. Θὰ τοὺς ἐπιτρέπουμε ἀπὸ ἀγάπη, νὰ ἁμαρτάνουν καὶ Θὰ παίρνουμε ἐμεῖς τὴν εὐθύνη ἀπάνω μας. Θὰ μᾶς λατρεύουν σὰν εὐεργέτες ποὺ φορτώνονται τὰ δικά τους κρίματα μπροστὰ στοὺς Θεοὺς. Δὲ Θὰ ἔχουνε κανένα μυστικὸ ἀπὸ μᾶς. Ἀνάλογα μὲ τὸ βαθμὸ τῆς ὑπακοῆς τους, Θὰ τοὺς ἐπιτρέπουμε ἢ Θὰ τοὺς ἀπαγορεύουμε νὰ ζοῦν μὲ τὶς γυναῖκες τους ἢ τὶς ἐρωμένες τους, νὰ κάνουν ἢ νὰ μὴν κάνουν παιδιὰ, καὶ Θὰ μᾶς ἀκοῦν μὲ μεγάλη χαρὰ. Θὰ μᾶς ἐκμυστηρεύονται τὰ πιὸ βαθεῖα μυστικὰ τῆς συνείδησής τους, Θὰ τοὺς συχωρᾶμε σὲ ὅλες τὶς περιπτώσεις καὶ Θὰ δέχονται τὴν ἀπόφασή μας πρόσχαρα, γιατί Θὰ γλυτώνουν ἔτσι ἀπ' τὴ βαρεὶά ἔγνοια νὰ διαλέξουν μόνοι τους ἐλεύθερα. Κι' ὅλοι, ἑκατομμύρια πλάσματα, Θὰ εἶναι εὐτυχισμένοι, ἐκτὸς ἀπὸ καμμιά ἑκατοστὴ χιλιάδες, ἐκτὸς ἀπὸ μᾶς δηλαδή, ποὺ Θὰ εἴμαστε οἱ δάσκαλοί τους καὶ Θὰ κατέχουμε τὸ μυστικὸ. Οἱ εὐτυχισμένοι Θὰ εἶναι ἑκατομμύρια ἑκατομμυρίων καὶ Θὰ ὑπάρχουν μόνο ἑκατὸ χιλιάδες μάρτυρες ἐπιφορτισμένοι μὲ τὴν καταραμένη γνῶση τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ. Θὰ πεθαίνουν εἰρηνικά, Θὰ σβήνουν προφέροντας τ' ὄνομά σου καὶ στοὺς ἄλλο κόσμος δὲ Θὰ βρίσκουν παρὰ τὸ θάνατο. Ἐμεῖς ὅμως Θὰ τὸ κρατήσουμε τὸ μυστικὸ. Θὰ τοὺς λικνίζουμε, γιὰ τὴν εὐτυχία τους, μὲ τὴν αἰώνια ἀνταμοιβὴ στοὺς οὐρανούς. Γιατί, ἂν ὑπῆρχε ἄλλη ζωὴ, δὲ Θὰ ἦτανε βέβαια γιὰ πλάσματα σὰν κι' αὐτά. Προφητεύουν πῶς Θὰ ξανάρθης νὰ νικήσης πάλι, περιστοιχισμένος ἀπ' τοὺς ἐκλεκτοὺς, τοὺς δυνατοὺς καὶ τοὺς περήφανους. Θὰ ποῦμε πῶς αὐτοὶ ἔσωσαν μονάχα τὸν ἑαυτὸ τους, ἐνῶ ἐμεῖς, σῶσαμε ὅλο τὸν κόσμος... Καὶ μεῖς, ποὺ φορτωθήκαμε τὰ κρίματά τους, γιὰ τὴν εὐτυχία τους, Θὰ σταθοῦμε μπροστὰ σου λέγοντας: «Δὲ σὲ φοβᾶμαι καθόλου. Κι' ἐγὼ πῆγα στὴν ἔρημο, κι' ἐγὼ ἔζησα μὲ ρίζες καὶ ἀκρίδες, κι' ἐγὼ μακάρισα τὴν ἐλευθερίαν ποὺ χάρισες στοὺς ἀνθρώπους κι' ἐτοιμαζόμουν νὰ παρευρεθῶ ἀνάμεσα στοὺς ἐκλεκτοὺς καὶ στοὺς ἀκλόνητους, κι' ἐγὼ φλογιζόμουν ἀπ' τὴ λαχτάρᾳ «νὰ συμπληρώσω τὸν ἀριθμὸν τους». Ἀλλὰ συνῆλθα καὶ δὲ θέλησα νὰ ὑπηρετήσω μιὰ ὑπόθεση παράλογη. Γύρισα πίσω κι' ἐνώθηκα μὲ κείνους ποὺ *διόρθωσαν τὸ ἔργο σου*. Ἐγκατέλειπα τοὺς περήφανους καὶ ξαναγύρισα στοὺς ταπεινοὺς γιὰ νὰ τοὺς κάνω εὐ-

τυχισμένους. Αὐτὰ ποὺ σοῦ εἶπα θὰ γίνουν καὶ τὸ κράτος μας θὰ οἰκοδομηθῇ. Στὸ ξαναλέω, αὔριο, μ' ἕνα νόημά μου, θὰ ἰδῇς αὐτὸ τὸ πειθήνιο κοπάδι νὰ φέρνῃ ἀναμμένα κάρβουνα στὴ φωτιά ὅπου θὰ σὲ ρίξω, γιατί ἤρθες νὰ ἐμποδίσῃς τὸ ἔργο μας. Γιατί, ἂν ὑπάρχει κάποιος ποὺ τοῦ ἀξίζει πιὸ πολὺ ἀπ' ὅλους νὰ καῇ, αὐτὸς εἶσαι ἐσύ. Αὔριο θὰ σὲ κάψω. Τε'λείωσα.

Ὁ Ἰβὰν σταμάτησε. Ἦτανε ξαναμμένος καθὼς μιλοῦσε. Ὅταν τέλειωσε, φάνηκε ἕνα χαμόγελο στὰ χεῖλῃ του.

Ὁ Ἀλιόσα τὸν ἄκουσε ἀμίλητα, μὲ μεγάλη συγκίνηση. Ἐπιχείρησε πολλὰς φορὲς νὰ τὸν διακόψῃ, ἀλλὰ κρατήθηκε.

— Μά... εἶναι παράλογο, φώναξε κοκκινίζοντας. Τὸ ποίημά σου εἶναι ἐξύμνηση τοῦ Ἰησοῦ καὶ ὄχι καταδίκη... ὅπως ἤθελες. Ποιὸς θὰ πιστέψῃ αὐτὰ ποὺ λὲς γιὰ τὴν ἐλευθερία; Ἔτσι πρέπει νὰ τὴν καταλαβαίνουμε; Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀντίληψη τῆς ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας; Αὐτὰ τὰ λένε στὴ Ρώμη, κί' ὄχι σὲ ὅλη, τὰ χειρότερα στοιχεῖα τοῦ καθολικισμοῦ, οἱ Ἱεροξεταστές, οἱ Ἰησουῖτες... Δὲν ὑπάρχει τέτοιο ἀπίθανο πρόσωπο, σὰν τὸν Ἱεροξεταστή σου. Ποιὰ εἶναι τὰ κρίματα τοῦ ἄλλου ποὺ παίρνουν ἀπάνω τους; Ποιοὶ εἶναι αὐτοὶ οἱ διακάτοχοι τοῦ μυστηρίου ποὺ φορτῶνται μὲ τὸ ἀνάθεμα γιὰ τὴν εὐτυχία τῆς ἀνθρωπότητας; Ποῦ τὸ εἶδαμε αὐτό; Ὁ Ἱεροξεταστής σου εἶναι ἕνα ὄραμα καὶ τίποτ' ἄλλο...

— Στάσου, στάσου, εἶπε ὁ Ἰβὰν γελώντας. Τὶ εὐκολὰ ποὺ παίρνεις φωτιά. Ὅραμα εἶπες; Βέβαια. Ὡστόσο, δὲν πιστεύεις τουλάχιστον πὼς ὅλος ὁ καθολικισμὸς τῶν τελευταίων αἰώνων ἐμπνέεται ἀπ' τὴ δίψα τῆς ἐξουσίας καὶ μονάχα τὰ ἐπίγεια ἀγαθὰ κοιτάζει; Κάτι τέτοιο δὲ τοῦ διδάσκει ὁ πᾶτερ-Παῖσιος;

— Ὅχι, ὄχι, κάθε ἄλλο. Ὁ πᾶτερ-Παῖσιος εἶπε μιὰ φορὰ κάτι σὰν κί' αὐτὸ ποὺ λὲς ἐσύ, ἀλλά... δὲν ἦτανε καθόλου τὸ ἴδιο.

— Ἀχ, ἄχ! Νὰ μιὰ πολύτιμη πληροφορία, παρ' ὅλο τὸ «δὲν ἦτανε καθόλου τὸ ἴδιο»: Μά, γιατί τάχα δὲ θὰ ἐνώνονταν οἱ Ἰησουῖτες καὶ οἱ Ἱεροξεταστές γιὰ νὰ πετύχουν τὴν ἐπίγεια εὐτυχία; Δέ μπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ἕνας μάρτυρας ποὺ νὰ βασανίζεται ἀπὸ ἕναν ἀνώτερο πόνο καὶ ν' ἀγαπᾷ τὴν ἀνθρωπότητα; Ὑπόθεσε πὼς ἀνάμεσα σ' αὐτὰ τὰ πλάσματα ποὺ εἶναι διψασμένα μόνο γιὰ τὰ ὑλικά ἀγαθὰ, βρίσκεται ἕνας μονάχα σὰν τὸ γέρο-Ἱεροξεταστή μου, ποὺ νὰ ἔζησε μὲ ρίζες στὴν ἔρημο, ποὺ ν' ἀγωνίστηκε νὰ νικήσῃ τὶς αἰσθήσεις του, γιὰ νὰ γίνῃ ἐλευθέρως, νὰ φτάσῃ στὴν τελειότητα. Ὡστόσο, πάντα ἀγαποῦσε τὴν ἀνθρωπότητα. Ξαφνικά, βλέπει ξεκάθαρα, καταλαβαίνει πὼς τὸ νὰ φτάσῃ τὴν τέλεια ἐλευθερία, εἶναι μιὰ εὐτυχία πολὺ μέτρια, τὴ στιγμὴ ποὺ ἑκατομμύρια πλάσματα παραμένουν πάντοτε δυστυχισμένα,

είναι πολύ αδύναμα για να χρησιμοποιήσουν την έλευθερία τους. Καταλαβαίνεις πώς αυτοί οι αδύναμοι επαναστατημένοι δεν θα μπορέσουν ποτέ να φτάσουν στο τέρμα και πώς ο μέγας 'Ιδεαλιστής, δεν όνειρεύτηκε για κάτι τέτοιους βλάκες την άρμονία του. Κι' ο 'Ιεροεξεταστής μου, μόλις τὰ καταλάβη όλα αυτά, ξαναγουρίζει προς τὰ πίσω και... συμμαχεῖ με τοὺς μυαλωμένους ανθρώπους. Εἶναι λοιπὸν αδύνατο αὐτό;

— Μὲ ποιὸν συμμαχεῖ, με ποιοὺς μυαλωμένους, φώναξε ὁ 'Αλιόσα, θυμῶνοντας σχεδόν. Δὲν ἔχουν μυαλό, δὲν ξέρουν κανένα μυστήριο, κανένα μυστικό... 'Αθεῖσμός, νὰ ποιὸ εἶναι τὸ μυστικό τους. 'Ο 'Ιεροεξεταστής σου δὲν πιστεύει στὸ Θεό.

— "Ε, λοιπόν; Κι' ἂν δὲν πιστεύει; Τὸ μάντεψες, ἐπὶ τέλους. Αὐτὸ ἀκριβῶς, ἐδῶ εἶναι ὅλο τὸ μυστικό. Δὲν εἶναι ὅμως ἓνα μαρτύριο, γιὰ ἓναν ἄνθρωπο, τουλάχιστον, σὰν κι' αὐτόν, ποὺ θυσίασε τὴ ζωὴ του στὴν ἔρημο γιὰ τὸ ἰδανικό του καὶ δὲν ἔπαψε ν' ἀγαπᾷ τὴν ἀνθρωπότητα; Στὶς τελευταῖες μέρες του, πείθεται ξεκάθαρα πὼς μονάχα οἱ συμβουλὲς τοῦ μεγάλου καὶ τρομεροῦ Πνεύματος θὰ μπορούσαν νὰ κάνουν ὑποφερτὴ τὴ ζωὴ τῶν ἀδύναμων επαναστατημένων, «αὐτῶν τῶν ἐκτρωμάτων ποὺ πλάστηκαν ἔτσι, γιὰ κοροϊδία». Καταλαβαίνει πὼς πρέπει ν' ἀκούσῃ τὸ βαθὺ Πνεῦμα, αὐτὸ τὸ Πνεῦμα τοῦ θανάτου καὶ τῆς καταστροφῆς καὶ πὼς πρέπει νὰ δεχτῇ τὸ ψέμμα καὶ τὴν ἀπάτη, πὼς πρέπει νὰ ὁδηγήσῃ ἐνσυνείδητα τοὺς ἀνθρώπους στὸ θάνατο καὶ στὴν καταστροφή, ξεγελώντας τους σ' ὅλο τὸ δρόμο, γιὰ νὰ μὴν καταλάβουν ποῦ τοὺς πάει καὶ γιὰ νὰ δώσῃ σ' αὐτοὺς τοὺς ἀξιολύπητους τυφλοὺς τὴν ψευδαίσθησι τῆς εὐτυχίας. Καὶ νὰ σημειώσῃς τοῦτο: Κάνει ἀπάτη ἐν ὀνόματι 'Εκείνου, ποὺ τὸν πίστεψε μὲ ζέση σ' ὅλη του τὴ ζωὴ! Δὲν εἶναι λοιπὸν ἓνας δυστυχισμένος; Σοῦ τὸ λέω, εἶμαι σίγουρος πὼς αὐτὸς ὁ μοναδικὸς τύπος δὲν ἔλειψε ποτὲ ἀπὸ κείνους ποὺ εἶναι ἐπικεφαλῆς τοῦ καθολικισμοῦ. Ποῦ ξέρεις; 'Ισως νὰ ὑπῆρξαν μερικοὶ τέτοιοι ἀνάμεσα στοὺς καθολικοὺς Ποντίφηκες. Ποῦ ξέρεις; 'Ισως ὁ καταραμένος ἐκεῖνος γέρος, ποὺ ἀγαπάει, μὲ τὸν τρόπο του, τόσο ἐπίμονα τὴν ἀνθρωπότητα, νὰ ὑπάρχῃ ἀκόμα σὲ πολλὰ ἀντίτυπα, ὅχι τυχαῖα, ἀλλὰ μὲ μορφὴ μιᾶς συμφωνίας, ἐνὸς μυστικοῦ συνδέσμου, ὀργανωμένου ἀπὸ πολὺν καιρὸ, γιὰ νὰ φυλάξῃ τὸ μυστήριο, νὰ τὸ ἀποκρύψῃ ἀπ' τοὺς δυστυχισμένους κι' ἀπὸ τοὺς ἀδύνατους, γιὰ νὰ τοὺς κἀνῃ εὐτυχισμένους. Σίγουρα θὰ ἔχῃ γίνῃ κάτι τέτοιο, εἶναι μοιραῖο. Φαντάζομαι μάλιστα πὼς οἱ μασῶνοι, ἔχουν ἓνα σχετικὸ μυστήριο στὴ βάση τῆς θεωρίας τους καὶ γι' αὐτὸ δὲν τοὺς χωνεύουν οἱ καθολικοί. Τοὺς βλε-

πουν σὰν ἀνταγωνιστές, φοβοῦνται μήπως διαδοθῇ ἡ μοναδικὴ ἰδέα, ἐνῶ πρέπει νὰ ὑπάρχῃ μόνο ἓνα ποίμνιο καὶ ἓνας ποιμὴν. Ἀλλὰ, ὑπερασπίζοντας τὴ σκέψη μου, δίνω τὴν ἐντύπωση ἑνὸς συγγραφέα ποὺ δὲν ἀνέχεται τὴν κριτικὴ. Φτάνει λοιπόν.

— Ἴσως εἶσαι κί' ἐσὺ μασῶνος, εἶπε ἄξαφνα ὁ Ἀλιόσα. Δὲν πιστεύεις στὸ Θεό, πρόσθεσε μὲ βαθεῖά θλίψη. (Τοῦ φαινότανε, ἄλλωστε, πὼς ὁ ἀδελφός του τὸν κοίταζε εἰρωνικά). Πὼς τελειώνει τὸ ποίημά σου; ρώτησε μὲ μάτια χαμηλωμένα. Αὐτὸ ποὺ μοῦπες ἦταν ὅλο;

— Ὅχι. Νὰ πὼς ἤθελα νὰ τὸ τελειώσω: «Ὁ Ἱεροεξεταστὴς σωπαίνει, περιμένει γιὰ λίγο τὴν ἀπάντηση τοῦ Κρατουμένου. Ἡ σιωπὴ του τὸν βαραίνει. Ὁ Αἰχμάλωτος τὸν ἀκουγε ὅλη τὴν ὥρα κοιτάζοντάς τον ἐπίμονα μὲ τὸ διαπεραστικὸ καὶ ἤρεμο βλέμμα του, κί' ἦτανε φανερὸ πὼς τὴν πάρεي ἀπόφαση νὰ μὴν τοῦ ἀπαντήσῃ. Ὁ γέροντας θάθελε νὰ τοῦ πῇ κάτι, ἄς ἦτανε καὶ λόγια πικρά καὶ φοβερά. Ξαφνικά, ὁ Κρατούμενος πηγαίνει ἀμίλητα κοντὰ στὸν ἐνενηντάρη γέρο καὶ τοῦ φιλεῖ τὰ ξεματωμένα χεῖλη. Αὐτὴ ἦτανε ἡ μόνη του ἀπάντηση. Ὁ γέροντας τινάζεται, τὰ χεῖλη του σαλεύουν. Πηγαίνει ὡς τὴν πόρτα, τὴν ἀνοίγει καὶ λέει: «Φύγε καὶ μὴν ξαναγυρίσης πιά... ποτέ». Καὶ τὸν ἀφήνει νὰ χαθῇ, μέσα στὰ σκοτάδια τῆς πόλης, Ὁ Κρατούμενος φεύγει.

— Κί' ὁ γέροντας;

— Ἡ φωτιά τοῦ καίει καὶ τὴ δική του τὴν καρδιά, ἀλλὰ ἐπιμένει στὴν ἰδέα του.

— Καὶ συμφωνεῖς καὶ σὺ μαζί του, εἶπε μὲ πίκρα ὁ Ἀλιόσα.

— Κουταμάρες, Ἀλιόσα! Εἶναι μόνο ἓνα ποίημα, δίχως νόημα, ἔργο ἑνὸς φοιτητάκου ποὺ δὲν ἔγραψε ποτέ του στίχους. Νομίζεις πὼς θέλω νὰ πάω μὲ τοὺς Ἰησουῖτες, μ' αὐτοὺς ποὺ διόρθωσαν τὸ ἔργο του; Ἀχ, Θεέ μου! Μά, τί μὲ νοιάζει ἐμένα; Ἐγὼ σοῦ τῶπα: Μόλις πατήσω τὰ τριάντα, θά ξοφλήσω.

ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ

Τὸ Χαμόγελο

Μεγάλο χάρισμα. Νὰ χαμογελᾷς. Νὰ εἶσαι αἰσιόδοξος.
Νὰ χαμογελᾷς μὲ τὸ κάθε τὶ καὶ νὰ προσπαθῇς νὰ εἶσαι πάντα
χαρούμενος καὶ εὐθυμος.

Συγκράτει τὴν ἀπαισιοδοξία σου καὶ ὅς εἶσαι πάντοτε ἔτοιμος
γιὰ κάθε καινούργια εὐκαιρία τῆς ζωῆς.

Μὴ στενοχωριέσαι καὶ μὴ θλίβεσαι. Ἡ ζωὴ ἔχει καὶ εὐχάριστα
γυρίσματα. Προσπάθει νὰ ἐπωφελεῖσαι ἀπὸ αὐτά.

Νὰ σοῦ φαίνονται ὅλα ρόδινα καὶ φωτεινά. Νὰ εἶσαι γενναϊόψυχος
καὶ καρτερικός. Ὁ κόσμος εἶναι ὡραῖος, ἀρκεῖ νὰ τὸν βλέπεις
ἐσὺ ἔτσι.

Ἐμβάθυνε εἰς τὴ ζωὴ. Ἀναμνήσου ὅτι καλλίτερο ἔχει νὰ
ἀναμνησθῇς.

Χαίρου τὴ ζωὴ σου. Μὴ μεμψιμοιρῇς καὶ μὴν ἀπαισιοδοξῇς.
Ὅλα θὰ σοῦ ἔλθουν κατ' εὐχὴν, ἂν τὸ προσπαθῇς. Καὶ τὸ μέλλον
θὰ ἀνοίγεται τώρα μπροστά σου, ἂν τὸ ἐπιδιώκῃς. Ἐσὺ ὁ δυνατὸς
καὶ ὁ ἄξιος τῆς ζωῆς.

Προχώρει μὲ θάρρος καὶ χαμογέλα συνεχῶς. Τὸ χαμόγελο βοηθᾷ.
Στηρίζει, δίνει δύναμη καὶ αἰσιοδοξία.

Τὸ αἰσιόδοξο χαμόγελο εἶναι ἐκεῖνο ποὺ σὲ εἰσάγει εἰς τὸν κόσμο
τὸν ὡραῖο, τὸν χαρούμενο, τὸν αἰσιόδοξο, τὸν πολὺ ἀνθρώπινο.

Εἶναι ἡ ὁμορφιὰ καὶ ἡ ἀξία ὅλης τῆς ζωῆς. Εἶναι τὸ ΑΛΦΑ
Κεφαλαῖο εἰς τὸ ἀλφαβητάριο τῆς ζωῆς. Μ' αὐτὸ θὰ μάθῃς γράμ-
ματα

καὶ θὰ διαβάξῃς τὸ νόημα καὶ τὴν οὐσίαν τῆς ζωῆς.

Μ' αὐτὸ θὰ εἶσαι πρωτοπόρος καὶ ἀνθρώπος ἀληθινός!

ΚΑΙΤΗ ΤΑΜΠΑΛΗ

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΠΑΤΡΙΝΟΥ

Ἄρσενικὸ Νούφαρο

Γύρω θρασεύει ἄγρια ἡ χλόη, θάμνοι σκεπάζουν τὶς ὄχθες τῆς λίμνης, πνίγουν τοὺς ἥχους, τὶς φωνὲς τῶν πουλιῶν σὲ μιὰ ὑγρὴ ὑπουλη σιγαλιά. Τὰ νερὰ πρασινίζουν ἀπὸ μούχλα, κάτω ἀπὸ τὸν βαρεῖά ἀκίνητον ἀέρα. Ποῦ καὶ ποῦ ἓνας βάτραχος ξεφωνίζει βραχνά, σχίζει τὴ σιγαλιά μὲ μιὰ πνιχτὴ φωνή, ὅμοια μὲ ἀπελπισία καὶ σπάζει τὸν ὑδάτινο καθρέφτη σὲ κύκλους, ποὺ ἀπλώνονται ἀργά, ὥσπου σβήνουν ἀνάμεσα στὰ χόρτα τῶν ὄχτων.

Κάτω στό βυθὸ ἓνα ἄρσενικὸ νούφαρο, στὴν πηχτάδα τοῦ βούρκου...

Ψηλὰ στὴν ἐπιφάνεια τῆς λίμνης λάμπει ὁ ἥλιος, λάμπουν ὁλόλευκα τὰ θελκτικά, τὰ εὐτυχισμένα παιδιὰ τῆς λίμνης, ποὺ γενοῦν καὶ ξαναγενοῦν τὴ ζωὴ, τὰ θηλυκὰ νούφαρα.

Τὸ ἄρσενικὸ πιασμένο στὴ βουρκάδα ὑπομένει τὴ βουρκία γεύση, τὴ γνώση τοῦ ἀναπόφευκτου, τὴν πικρὴ ἐπίγνωση, ἀνάλλαχτη μέσ' στίς ἐναλασσόμενες στροφές τῆς ζωῆς.

Χλιαρά, μαλακὰ τὰ βουρκόμενα τὸ κρατᾶνε, νωχελικά, ποτὲ νὰ μὴν τὸ ἀφήσουν. Χυμοὶ λικνίζονται στὴν ἀνάσα τῶν ἄτμων, ποὺ ἀναδίνονται ἀπὸ τὰ

σαπρόφυτα. Ἀνάμεσά τους κοιτάζει τὸν ἥλιο, τὸ ἀστραφτερὸ φῶς, τὴν ἄσπιλη λευκότητα τῶν θηλυκῶν νούφαρων. Πιασμένο στὸν βούρκο... Ὀνειρεύεται τὸν ἥλιο, τὴν ἄσπιλη λευκότητα, ποὺ διακρίνει ἐκεῖ ψηλά, τόσο μακριά, αὐτὸ ποὺ πάντα ζητοῦσε μέσα στίς ἐπίμονες ἀνακυκλήσεις τοῦ ἐγῶ του. Νὰ ἀνέβει, νὰ ἐνωθεῖ μαζί τους καὶ νὰ πεθάνει. Μέσα του κοχλάζει ὁ πόθος τῆς δημιουργίας, ὁ πόνος τῆς ἐνωσης, ἡ δίψα τῆς ὁμορφιάς.

Βουρκάδα, βουρκάδα βαριὰ τὸ κρατάει. Ὁ ὕπνος του πνιγερὸς. Στὸν ξύπνο τὸ τριγυρίζουν οἱ φουσαλλίδες ἀπὸ τὰ πνιγερά ἀέρια, ποὺ ἀνεβαίνουν ψηλά, ἐκεῖ ποὺ εἶναι ὁ καθαρὸς ἀέρας, ὁ ἥλιος, τὰ εὐτυχισμένα, τὰ ἐξαίσια θηλυκὰ νούφαρα.

Τεντώνει τὸ λεπτὸ του μίσχο, ἀποτραβάει τὶς ρίζες του, νὰ ὑψωθεῖ, νὰ ἐνωθεῖ μαζί τους.

...Κύριε! Κύριε!

Ἀξιώνει τὸ δικαίωμα τῆς ἐκφρασης, τῆς ὁμορφιάς καὶ τοῦ θανάτου. Ἐπίμονα ἀποτραβάει τὶς ρίζες του ἀπὸ τὸ βούρκο, μὲ ἐπίγνωση αὐτοῦ, ποὺ πρόκειται νὰ συμβεῖ. Σπαταλάει τὴν τελευταία του ἰκμάδα, πο-

νάει, μὰ σπάζει όριστικά τις ίνες τής νωχέλειας, ύψώνεται, ένώνεται με τις προνομιοϋχες ύπάρξεις, πού γενοϋν καί ξαναγενοϋν τή ζωή.

Άργός, βασανιστικός είναι ό θάνατός του. Άργά τὰ δευτερόλεπτα για μιὰ καρδιά άρσενικοϋ νούφαρου, πού πεθαίνει εϋτυχισμένο... Όλοκληρώθηκε.... Πεθαίνει μ' έναν θάνατο χαρούμενο, σπαραχτικό...

Εϋτυχισμένο... Γιατί πέρα από τόν θάνατο, έλπίζει νά σέ βρεϊ. Ό, σύ, πού πάντα σέ ζητούσε μέσ' στίς άπανωτές άνακυκλήσεις τής ζωής του. Για σένα μπήκε άκόμη μιὰ φορά σ' αϋτήν τήν ύστατη δοκιμασία. Έλα, μέσα σέ μιάν άπρόσμενη στιγμή, σάν φιλι μέλισσας, σάν τή γλύκα παιδιακίσου δάκριου μέσ' στή μητρική άγκαλιά, σάν μάνα με καρδιά θηλυκοϋ νούφαρου, θελκτικοϋ κι εϋτυχισμένου, άνέμελη, νωχελική, γλυκειά καί περήφανη.

...Κύριε! Κύριε! Άς με άγγίσει πιὰ τό άρχέτυπο τής άγάπης. Ό, σύ πού πάντα σέ ζητούσα. Ξέρω ότι με άκοϋς μέσ' στους παλλόμενους ήχους τής τέλειας εϋδαιμονίας. Έλα... Για νά σέ βρω πεθαίνω. Έκαμα ταίρι μου τήν όμορφιά, για νά γίνω άξιός σου. Έλα, άσπρο νούφαρο, στὰ πόδια μιās στοργικής γαζέλας, πού σκύβει τρυφερά τό κεφάλι... Πόσο άτέλιωτες είναι οί στιγμές τοϋ θανάτου μου... Έλα, μάνα, λεπτή φιλντισένια μινιατούρα, άγνή καί σιωπηλή κι άπλωσε σέ μένα τὰ χέρια...

Πεθαίνω μὰ θα ξαναγεννηθώ... Έως νά σέ βρω... Έλα, άγαθό χαμένο. Πεθαίνω καί ξαναγενιέμαι. Όσπου νά συναντήσω τό άρχέτυπο τής άγάπης. Όσπου οί μέρες κ' οί νύχτες νά μοιάζουν άχνόφωτο καλοκαιρινής πανσελλήνου... Όσπου ό Έωσφόρος νά συχωρεθεϊ από τόν Ίεχωβά.

ΠΩΛ ΓΚΩΓΚΕΝ

Τὸ ὄραμα μετὰ τὴν ἐπίπληξη

Μιὰ θεοσοφικὴ ἐρμηνεία

Ὑπὸ Κάθλην Ρεζιέ

Σκοπὸς αὐτῆς τῆς μελέτης εἶναι νὰ δείξει ὅτι τὸ «Ὁραμα μετὰ τὴν ἐπίπληξη»: Ὁ ΙΑΚΩΒ ΠΑΛΕΥΟΝΤΑΣ ΜΕ ΤΟΝ ΑΓΓΕΛΟ (1888) προέρχεται ἀπὸ Θεοσοφικὲς ἀρχές. Ὁ Γκωγκέν ἔψαχνε διαρκῶς γιὰ ἓνα πρωτόγονο τρόπο ζωῆς, ἓναν ἀπλὸ τύπο ἐξωτισμοῦ καὶ μιὰ μυστικιστικὴ σκέψη.

Τὰ Θεοσοφικὰ ἔργα ἐφοδίαζαν τὸν Γκωγκέν μὲ τὶς πηγές καὶ τὰ χρώματα, ποὺ δὲ βρίσκονται στὶς παραδοσιακὲς θρησκευτικὲς ἐρμηνείες τῆς ἱστορίας. Εἰδικά, τὸ κόκκινο ἔδαφος, ἡ μηλιά, ἡ ἀγελάδα καὶ τὸ Μάτι τοῦ Θεοῦ ποὺ βλέπει τὰ πάντα (τῇ Μαντάλα).

Ἡ ἔλξη τοῦ Γκωγκέν πρὸς τὴ Θεοσοφία ἔχει ἤδη ἐπιβεβαιωθεῖ. Ἦταν ἐξοικισμένος μὲ τὸν ἐνθουσιασμό τοῦ ἀποκρυφιστικοῦ κλίματος στὰ τέλη τοῦ δέκατου ἑνατοῦ αἰῶνα καὶ θαύμαζε σ' ὅλη του τὴ ζωὴ τὴ γαιγιά του Φλώρα Τριστάν, τῆς ὁποίας τὸ βιβλίο «Ἡ χειραφέτηση τῆς γυναίκας» ἐκδόθηκε

μετὰ τὸ θάνατό της ἀπὸ τὸν πολὺ γνωστὸ ἀποκρυφιστὴ Ἐλιφάς Λεβή.

Ὁ Γκωγκέν πέρασε τὸ καλοκαίρι τοῦ 1888 μὲ τὸν Ἐμίλ Μπερνάρ, ποὺ ἐνδιαφερόταν γιὰ τὸν μυστικιστικὸ συμβολισμό καὶ εἶχε συναντήσει καὶ ἓνα ζωηρὸ λάτρη τοῦ Θεόσοφου Ἐντουάρντ Συρέ, πρὶν ἀπὸ τὸ τελεῖωμα τοῦ Ὁράματος, τὸ Σεπτέμβριο τοῦ 1888.

Ὁ Φρέντ Γκέττινς, γιὰ τοὺς διάφορους τρόπους ποὺ ἐργάζεται ὁ ἀποκρυφιστὴς καλλιτέχνης, σημείωσε ὅτι μπορεῖ νὰ ζωγραφίζει μιὰ «κρυφὴ σημασία σὲ μιὰ προσωπικὴ προσπάθεια νὰ δώσει νόημα στὴν ἐπιπολαιότητα τοῦ σύγχρονου πολιτισμοῦ ποὺ ἔχει χάσει τὴν ἐπαφὴ μὲ τοὺς ἀπόκρυφους κόσμους».

Ἀπ' αὐτὴ ἀκριβῶς τὴ βάση παραλληλίζει τὰ ἐρωτήματα τοῦ Γκωγκέν, τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴ βαθειὰ του ἔρευνα γιὰ διακοπὴ μὲ τὸν νατουραλισμὸ καὶ ἱμπρεσιονισμό,

μπορεῖ νὰ προσεγγίσει κανεὶς τὸν πίνακα.

Ὁ Γκωγκὲν διάλεξε ἔντεκα ἀπὸ τοὺς πιὸ ἀπόκρυφους στίχους τῆς Βίβλου (Γένεσις 32:22-32) σὰν θέμα γιὰ τὸν πρῶτο του μεγάλο ἀποκρυφιστικὸ πίνακα.

«Καὶ σηκώθηκε αὐτὴ τῇ νύχτα, καὶ πῆρε τὶς δυὸ γυναῖκες του καὶ τὶς δυὸ δοῦλες του καὶ τοὺς ἔντεκα γιουοὺς του, καὶ πέρασε τὸν ποταμὸ Ἰαρμόκ.

Καὶ τοὺς πῆρε καὶ τοὺς ἔστειλε πέρα ἀπὸ τὸ ρέμα καὶ ἔστειλε καὶ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του».

Στὴ μακροκοσμικὴ θεόσοφικὴ ἑρμηνεία αὐτῶν τῶν στίχων ὁ Ἰακώβ παρουσιάζεται σὰν τὴν ἀπώτερη ἐκδήλωση μιᾶς νέας Μανβαντάρια ἢ ἐποχῆς νέας δημιουργικότητος. Εἶναι τὸ σύνολο τοῦ Κόσμου (φυσικοῦ, ὑπερφυσικοῦ καὶ πνευματικοῦ) στὸ κατώφλι τῆς ἐξέλιξης.

Ὁ Ἰακώβ, μὲ τὶς θεϊκὲς δυνάμεις καὶ ἱκανότητες, φαίνεται σὰ νὰ προωθεῖται μὲ τὸν καιρὸ στὸ νέο του πεδίο συνείδησης καὶ στὸ καινούργιο του ὄνομα.

Οἱ γυναῖκες καὶ οἱ δοῦλες ποὺ ἔστειλε στὴν ἄλλη ὁχθὴ ἔδρασαν σὰν προπαρασκευὴ τῶν ἐνεργητικῶν του δυνατοτήτων. Περνώντας τὸ τρεχούμενο ρεῦμα (πέρασμα χρόνου) ὁ Ἰακώβ ἄρχισε νὰ πλησιάζει σὲ ἄλλο ἐπίπεδο γνώσης τῶν Μεγάλων Μυστηρίων τῆς ζωῆς. Ἐντατικὴ προσπάθεια ἔπρεπε ν' ἀναπτυχθῇ γιὰ νὰ

κερδίσει ἀνώτερες ἱκανότητες καὶ πεδία συνείδησης. Γι' αὐτὸ τότε πάλεψε μὲ τὸν «ἄγγελο» (θεῖο ἢ τέλειο ἄνθρωπο) γιὰ νὰ φτάσει σὲ νέο βασιλεῖο δυνάμης.

Ἡ ἐξελικτικὴ πορεία σ' ὅλα τὰ ἐπίπεδα, ἀπὸ τὸν ὑψηλότατο Μακρόκοσμο στὸν φυσικὸ μικρόκοσμο, συμβολίζεται σ' αὐτὴ τὴν πάλη. Ἦταν ἐνάντιση μεταξὺ πνεύματος καὶ ὕλης, ἀναγκαῖα γιὰ τὴν ἀπόκτηση μεγαλύτερων δυνάμεων.

Ὁ Λόγος κατόρθωσε τὴν κάθοδο τῶν δημιουργικῶν δυνάμεων, ὁ Ἰακώβ ὑπερίσχυσε στὴν πάλη, δέχτηκε τὴν εὐλογία τοῦ «ἀγγέλου» καὶ τὸ χάρισμα τοῦ καινούργιου του ὀνόματος, Ἰσραήλ.

Ὁ Γκωγκὲν ἔβαλε τὸ Θεϊκὸ Μάτι (μαντάλα) νὰ ἐπιβλέπει τὴν πάλη. Τὸ Μάτι τοῦ Θεοῦ (σὲ σχῆμα μεγάλου φίλου στὸ δεξιὸ πλευρὸ τοῦ δένδρου) ἀπλώνεται σημαντικὰ στὸ πῶ «πνευματικὸ» μέρος τῆς σύνθεσης. Ἡ μαντάλα κυριαρχεῖ πάνω σ' ὅλο τὸν πίνακα καὶ «φανερώνει» τὴν дуαδικότητα τοῦ πραγματικοῦ καὶ τοῦ φανταστικοῦ.

Ἡ μηλιά κόβει τὴ σύνθεση διαγώνια καὶ διαχωρίζει τὸ γήινο ἀπὸ τὸ πνευματικὸ τμήμα τῆς εἰκόνας. Στὸν ἐσωτερικὸ συμβολισμό τὰ δέντρα «σημειώνουν τὴν παντοδύναμη θεϊκὴ δημιουργικὴ ζωὴ, μέσα στὴ φύση καὶ στὸν ἄνθρωπο».

Ειδικά, ἡ μηλιά, φωτισμένη μόνον ἀπὸ τὴ δεξιὰ πλευρὰ ἀπὸ τὸν ἀνατέλλοντα ἥλιο (τὴν ἀνώτατη πνευματικὴ κατάσταση) συμβολίζει τὴν «ένσυνειδήτη προσωπικοποιημένη πείρα τῆς δημιουργικῆς πορείας».

Ὁ Γκωγκέν ἐνίσχυσε τὸ μυστικὸ μήνυμα τῆς εἰκόνας χρησιμοποιώντας ζωηρὰ χρώματα. Εἶναι πασίγνωστο ἀνάμεσα στοὺς συνεχιστὲς τοῦ μυστικισμοῦ ὅτι τὰ ἀρχικὰ χρώματα συμβολίζουν τὴν Ἀγία Τριάδα. Ὁ Ἄγγελος ἡ ὁ φορέας ὑψηλότερων πνευματικῶν ἱκανότητων εἶναι ζωγραφισμένος μὲ τὰ χρώματα τοῦ Πατρός (γαλάζιο) καὶ τοῦ Υἱοῦ (κίτρινες φτεροῦγες). Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα συμβολίζεται μὲ τὸ ζωηρὸ κόκκινο ἔδαφος ποὺ ὑπερισχύει ὄχι μόνο στὶς πνευματικὲς περιοχὲς τῆς εἰκόνας, ἀλλὰ καὶ σ' ὁλόκληρο τὸ γήϊνο βασίλειο. Ὁ Ἰακώβ εἶναι ντυμένος στὰ πράσινα, σύμβολο τοῦ ἀστρικοῦ πεδίου, τὸ πεδίο ὠρίμανσης μέσω τῆς ἐπιθυμίας. Ἡ γυναίκα τῆς Βρετάνης, χρωματισμένη μὲ μαῦρο καὶ ἄσπρο, συμβολίζει τὴν παραδοσιακὴ μάχη τοῦ καλοῦ ἐνάντια στὸ κακό, ἡ παλεύει, καὶ ἔτσι ἀπηχεῖ τόσο τὴν ἐκλογὴ τῶν γήϊνων ἐναντι τῶν πνευματικῶν, ὅσο καὶ τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ἐπίτευξη ἀνώτερων πνευματικῶν δυνάμεων, πᾶνω πρὸς τὰ δεξιὰ. Ἀκόμη στὸ γήϊνο τμήμα τῆς εἰκόνας εἶναι ἡ ἀγελάδα, ἡ ὁποία θεωρεῖται «σὰν προσωποποίηση τῆς γονι-

μότητος ἢ τῆς μητέρας φύσης, ποὺ παράγει τροφή, δύναμη, ὑγεία καὶ εὐτυχία».

Ὁ Γκωγκέν διάλεξε τὸ Ὅραμα μετὰ τὴν ἐπίπληξη, σὰ θέμα γιὰ τὴ δραματικὴ του ἀποχώρηση ἀπὸ τὸ νατουραλισμό, σὰν τὴν ἱστορία ποὺ ἐνσωματώνει τοὺς δικούς του ἀγῶνες (δημιουργικό, πνευματικὸ καὶ κοινωνικό). Ἡ Θεοσοφία τοῦ πρόσφερε μιὰ νέα κατεύθυνση, καθὼς ξεκίνησε, ὅπως ὁ Ἰακώβ (ἀρχέτυπος ἄνθρωπος) σὲ καινούργιο πεδίο δημιουργικότητος. Ὁ Φρέντ Γκέττινς σημείωσε γιὰ τὸν ἀποκρυφιστὴ καλλιτέχνη ὅτι «δὲν μιλάει κατευθεῖαν ἀλλὰ ἐκπέμπει μιὰ ἀπόχρωση συμβολισμοῦ πρὸς τὸ θεατὴν». Ὁ Γκωγκέν ἀρχισε νὰ ἀποδίδει αὐτὴ τὴν ἀπόχρωση στὸ «Ὅραμα μετὰ τὴν ἐπίπληξη». Συνέχισε τὶς ιδέες του σὲ ἄλλα ὀπτικά ἔργα, ὅπως ἡ Αὐτοπροσωπογραφία του (1889), Μέγερ ντὲ Χάαν (1889), Εὐα τῆς Βρετάνης (1889), Νιρβάνα (1890) καὶ Χίνα Τεφάτου (1893), καὶ τὶς ἀποκρυστάλλωσε σὲ γραπτὴ μορφή τὸ σύγχρονο πνεῦμα.

Σημείωσις

Ἡ Κάθλιν Ρεζιέ, διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας, εἶναι ὁμότιμος καθηγητὴς στὴν Ἱστορία τῆς Τέχνης καὶ Πρόεδρος τοῦ Τμήματος Τέχνης τοῦ Κολλεγίου Γουέμπστερ, στὸ Σαίντ Λούις τοῦ Μισσούρι. Τὰ διδακτικά της ἐνδιαφέροντα εἶναι ἡ Σύγχρονη, Ἀρχαία, Ἀμερικάνικη καὶ Μπαρόκ Ἱστορία τῆς Τέχνης. Μετάφρ. Σ.Χ.

ΚΑΡΜΑ: Μιά μαθηματική παρουσίαση

Υπό C.W. LEADBEATER

Ένα βασικό σημείο στη Θεοσοφική διδασκαλία είναι ότι τέλεια δικαιοσύνη κυβερνά τον κόσμο. Έχουμε ακούσει πολλά για τον «Ίερό Νόμο του Θεού που δεν αλλάζει», το Νόμο του Κάρμα, της αιτίας και του αποτελέσματος, δράσεως και αντίδράσεως ή επανευθετήσεως. Καί όσοι έχουν κατορθώσει μέχρις ένα βαθμό να χρησιμοποιούν τις κρυφές ιδιότητες της ψυχής (έχοντας έτσι αποκτήσει τη δύναμη να βλέπουν και σε άλλα Πεδία εκτός από το φυσικό) έχουν δεῖ αρκετά, για να μας πείσουν απόλυτα για την ύπαρξη και την τελειότητα της λειτουργίας του Νόμου.

Δεν έχουμε την παραμικρή αμφιβολία γι' αυτό και, όσοι δεν μπορούν ακόμη να δουν σε υψηλότερα πεδία, αν αντιμετωπίσουν το θέμα λογικά και προσεκτικά, θα αντιληφθούν ότι αυτός ο νόμος είναι μία αναγκαιότητα. Είναι μία μεγάλη αλήθεια ότι «Ο Θεός δεν εξαπατάται και ότι ο άνθρωπος όπως εξασπείρε, έτσι θα θερίσει». Ακόμη και χωρίς την έσωτερική όραση μπορεί κανείς να φτάσει σε μία πολύ λογική βεβαιότητα ως προς την πραγματικότητα αυτού του νόμου. Αλλά σχετικά με τον τρόπο της λειτουρ-

γίας του λίγα είναι γνωστά και δεν είναι εύκολο να σχηματίσουμε μία στοιχειώδη έστω αντίληψη πάνω σ' αυτό.

Γνωρίζουμε ότι κυβερνᾶται από τέσσερες μεγάλες όντότητες, που στην Ίνδία ονομάζονται «Οι τέσσερες Ντεβαράγιας» (Βασιλιάδες των Άγγέλων). Μερικές φορές αναφέρονται σαν οι Τέσσερες Βασιλιάδες της Γῆς ή των Στοιχείων ή άλλοτε σαν τα τέσσερα τέταρτα της σφαίρας. Ο SIR EDWIN ARNOLD κάνει μία πολύ ποιητική και γραφική περιγραφή τους στο «Φῶς της Ασίας».

Ο Εὐαγγελιστής Ἰωάννης, σ' ένα από τα όράματά του, βλέπει αυτές τις παράξενες όντότητες και προσπαθεί να τις περιγράψει. Μιλάει για τέσσερα «ζῶα» γεμάτα μάτια μπρός και πίσω. Λέει, ότι το πρώτο έμοιαζε με λεοντάρι και το δεύτερο με ταῦρο, ενώ το τρίτο είχε ανθρώπινο πρόσωπο και το τέταρτο ήταν σαν άετός. Καθένα είχε ἑξη φτερά και ήταν γεμάτο μάτια. Καί ήταν στη μέση του θρόνου και γύρω-γύρω από το θρόνο. Αν προσπαθήσουμε να τα φανταστοῦμε, δεν θα το κατορθώσουμε. Δεν μπορούμε να καταλάβουμε πῶς είναι δυνατόν να υπάρχουν τέσσερα όντα

ἐκεῖ, στή μέση τοῦ θρόνου, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ γύρω ἀπὸ τὸ θρόνο καὶ πῶς μποροῦν νὰ εἶναι μέσα γεμάτα μὲ μάτια, μὲ ἔξη φτερά τὸ καθένα. Ἐν τούτοις, ὁλ' αὐτὰ ἔχουν μιὰ συγκεκριμένη συμβολικὴ σημασία. Τὸ «ζῶο» μὲ τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο ἀντιπροσωπεύει τὸ φυσικὸ σῶμα (τῇ γῇ). Ὁ ταῦρος (ὅπως ὁ ταῦρος τοῦ Μίθρα) ἀντιπροσωπεύει τὸ ἀστρικὸ ἢ συγκινησιακὸ σῶμα (νερό). Τὸ λιοντάρι συμβολίζει τὴ θέληση ἢ τὴ διανοητικὴ ὁψη (ἀέρας), καὶ ὁ ἱπτάμενος ἀετὸς ὑποδεικνύει τὴν πνευματικὴ ὁψη τῆς ἀνθρώπινης φύσεως (φωτιά).

Αὐτὸ τὸν συμβολισμό τὸν συναντᾶμε σὲ ὅλες τὶς θρησκείες. Ὑπάρχει ὁ τετραπρόσωπος Βράχμα. Ὑπάρχει ὁ τετραπλὸς Ζεὺς, ποὺ εἶναι ἀεριώδης, πύρινος, ὑδάτινος καὶ γῆινος. Αὐτοὶ εἶναι γεμάτοι ἀπὸ μάτια, γιατί εἶναι οἱ Λίπικα, οἱ Καταγραφεῖς, οἱ Ἀρχαιοφύλακες, παρατηροῦν ὅλα ὅσα ὑπάρχουν, ὅλα ὅσα συμβαίνουν, γίνονται, γράφονται, λέγονται ἢ νοοῦνται σὲ ὅλους αὐτοὺς τοὺς κόσμους.

Ὁ προφήτης Ἰεζεκιὴλ τοὺς εἶδε ἐπίσης, ἀλλὰ τοὺς περιέγραψε λίγο διαφορετικά. Μολονότι ἐντυπωσιάστηκε τὸ ἴδιο ἀπὸ τὴν φοβερὴ τους ζωτικότητα, δὲν τοὺς ὁραματίστηκε σὰν ζῶα, ἀλλὰ σὰν τροχοὺς καὶ προσπαθεῖ μὲ πολὺ κόπο νὰ περιγράψει τὸ ἀπερίγραπτο.

Λέει ὅτι εἶναι τροχοὶ μέσα σὲ τροχοὺς, σὰν νὰ ἦταν τοποθετημένοι σὲ ὀρθή γωνία ὁ ἕνας μὲ τὸν ἄλλον, δημιουργώντας ἕνα εἶδος σκελετοῦ γιὰ μιὰ σφαῖρα. Ὅπως λέει, καθένας ἔχει καὶ τὰ τέσσερα πρόσωπα, γιατί ὁ κάθε ἄνθρωπος ἔχει μέσα του ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ ποὺ συμβολίζονται ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, τὸ Λιοντάρι, τὸν ταῦρο καὶ τὸν ἀετό. Φαίνεται ὅτι ἐντυπωσιάστηκε πολὺ ἀπὸ τὴν εὐελιξία καὶ τὴν ἀπαλότητα τῶν κινήσεών τους, γιατί τονίζει ἰδιαίτερα ὅτι «δὲν γύριζαν καθὼς προχωροῦσαν», ἀλλὰ σ' ὅποια κατεύθυνση ἤθελαν νὰ κινηθοῦν, ἀκολουθοῦσαν τὸ πρόσωπο ποὺ ἔδειχνε πρὸς τὰ ἐκεῖ. Λέγει ἐπίσης, ὅτι οἱ τροχοὶ ἦταν γεμάτοι μάτια.

Αὐτοὶ οἱ Κύριοι τοῦ Κάρμα ἀντιπροσωπεύονται σὲ ὅλους μας. Ὅλοι ἔχουμε μέσα μας κάτι ἀπὸ τὸν καθένα ἀπ' αὐτοὺς —κάτι ποὺ βρίσκεται κάτω ἀπὸ τὴν κυριαρχία τους. Ὅλοι ἔχουμε στὸ σῶμα μας στερεὰ ὕλη, ὕγρῃ, ἀέρια καὶ αἰθερικὴ ἢ πύρινη ὕλη, καὶ ἔτσι στὸν καθένα μας ὑπάρχει αὐτὸ ποὺ πραγματικὰ εἶναι ἕνα μέρος ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς τέσσερες ἰσχυροὺς, ποὺ ὁ καθένας τους ἔχει ἔξη φτερά. Στὴ ποίηση τῶν ἀρχαίων γραφῶν, τὰ φτερά πάντοτε συμβολίζουν τὴ δύναμη, ἀκριβῶς ὅπως τὰ περίσσια χέρια τῶν ἀγαλμάτων τῶν Ἰνδικῶν θεοτήτων. Ἐδῶ τὰ φτερά

άντιπροσωπεύουν τις ἔξη «ΔΥ-NAMEΙΣ» τῆς Φύσεως, πού ἀναφέρονται στή «Μυστική Διδασκαλία». Ἴσως ἀκόμη νά ἀντιπροσωπεύουν τις ἔξη διευθύνσεις τοῦ διαστήματος στίς ὁποῖες αὐτὲς οἱ Δυνάμεις μποροῦν νά λειτουργήσουν.

Εἶναι οἱ Ἱεροὶ Τέσσερες, πού γι' αὐτοὺς καὶ γιὰ τις στρατιές τους, τὸ FOHAT κτίζει τέσσερες φτερωτοὺς τροχοὺς. Ἡ Μπλαβάτσκι γράφει σχετικά στή «Μυστική Διδασκαλία»:

«Αὐτοὶ εἶναι οἱ Τέσσερες Μαχαραγιάδες ἢ μεγάλοι Βασιλιάδες τῶν Ντιὰν Τσόχανς, οἱ DEVAS πού κυριαρχοῦν στὰ τέσσερα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντα. Εἶναι οἱ Βασιλεῖς ἢ Ἄγγελοι πού κυβερνοῦν τις κοσμικὲς δυνάμεις τοῦ Βορρά, τοῦ Νότου, τῆς Δύσης καὶ τῆς Ἀνατολῆς — δυνάμεις πού κάθε μιὰ τους ἔχει μιὰ ἰδιαιτέρη ἀπόκρυφη ἰδιότητα. Αὐτὲς οἱ ὀντότητες συνδέονται καὶ μὲ τὸ Κάρμα, ἀφοῦ αὐτὸ χρειάζεται φυσικοὺς καὶ ὑλικοὺς ἐπίτροπους γιὰ νά ἐκτελέσουν τοὺς νόμους του — ὅπως οἱ Τέσσερες ἄνεμοι π.χ., πού, ὅπως παραδέχεται καὶ ἡ ἐπιστήμη, μποροῦν νά ἐπηρεάσουν καλὰ ἢ κακὰ τὴν ὑγεία τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἄλλων ὄντων».

Ὁ Vossius γράφει ἐπίσης:

«Ἄν καὶ ὁ Ἅγιος Αὐγουστῖνος εἶπε ὅτι κάθε ὁρατὸ πρᾶγμα σ' αὐτὸ τὸν κόσμον ἔχει μιὰ ἀγγελικὴ δύναμη σὰν φύλακα

κοντά του, δὲν εἶναι ἄτομα, ἀλλὰ ὁλόκληρα εἶδη πού τὸ καθένα τους ἔχει πράγματι τὸν δικό του Ἄγγελο γιὰ νά τὰ παρακολουθεῖ».

Ὅλες αὐτὲς οἱ περιγραφὲς εἶναι ἀρκετὰ ἀκατανόητες καί, ἐν τούτοις, κανεὶς πού ἔχει δεῖ αὐτὲς τις παράξενες καὶ θαυμαστὲς δυνάμεις δὲν μπορεῖ νά ἀμφιβάλλει, ὅταν διαβάζει αὐτὲς τις περιγραφές, ὅτι αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι τῶν παλαιῶν χρόνων τις ἔχουν δεῖ ἐπίσης. Ἀλλὰ ἀκόμη κι' αὐτὲς οἱ ζωντανὲς περιγραφὲς δὲν μᾶς κατατοπίζουν γιὰ τὸν τρόπο πού Αὐτοὶ κάνουν τὴ θαυμαστὴ δουλειά τους.

Εἶναι γεμάτοι ἀπὸ μάτια, πρᾶγμα πού δείχνει ἀκατάπαυστη παρατήρηση σὲ ὅλα τὰ πεδία καὶ ὅλες τις διαστάσεις, ἐν τούτοις, ποτὲ δὲν βλέπουν τὰ ἑκατομμύρια τῶν ἀνθρώπων γιὰ τοὺς ὁποίους νομοθετοῦν μὲ τόση καταπληκτικὴ ἀκρίβεια — ἐννοῶ, ποτὲ δὲν τοὺς βλέπουν σὰν ὄντα, σὰν ἄτομα, σὰν κάποιου εἶδους ὑπάρξεις. Πῶς τότε τοὺς βλέπουν καὶ πῶς ἐκτελοῦν τὸ ἔργο τους;

Ἴσως, τὸ καλὺτερο πού μποροῦμε νά ποῦμε, γιὰ νά πλησιάσουμε τὴν ἀλήθεια, εἶναι ὅτι γιὰ τοὺς LIPIKA ἡ ὅλη ἐξέλιξή μας εἶναι ἓνα φοβερὸ μαθηματικὸ πρόβλημα, μιὰ ἀπέραντη ἐξίσωση πού πρέπει νά ἐπιλυθεῖ, ἓνα εἶδος ἀθροίσματος, τόσο τεράστιου, ὅμως, πού χρειά-

ζεται ολόκληρη ή γή κι ο ούρανός για να γραφτεί. Και ότι σ' αυτό το τεράστιο άθροισμα, ο άνθρωπος δεν είναι παρά ένας μικρός επί μέρους ύπολογισμός, ένα μικροσκοπικό, αλλά απαραίτητο τμήμα αυτού του ασύλληπτου όλου, ένα απλό στοιχείο σ' ένα κολοσσιαίο ούράνιο λογαριασμό - άπειροστό από μόνο του, αλλά απαραίτητο για την ισορροπία και συμμετρία αυτού του τρομακτικού όλου, γι' αυτό και πρέπει να αντιμετωπιστεί με πολύ προσοχή και εκτίμηση και σχολαστική ακρίβεια.

Αυτή, ασφαλώς, είναι μιὰ κάπως μηχανική άποψη, αλλά πρέπει να τονίσουμε ότι ο Νόμος του Κάρμα είναι ένας από τους μεγάλους νόμους της Φύσεως· και ότι έτσι δρᾷ μηχανικά και υπάρχει μιὰ στενή και πραγματική αναλογία ανάμεσα στη μαθηματική άποψη και σ' αυτή την άποψη της λειτουργίας του Κάρμα.

Όταν το ένα γίνεται πολλά, όταν ο Λόγος βυθίζεται στην ύλη, μπορούμε να πούμε ότι θέτει αυτό το τεράστιο πρόβλημα, δηλαδή φτιάχνει έναν σχεδόν άπειρο αριθμό ξεχωριστών λογαριασμών, που αναπτύσσει σε όλο και μεγαλύτερες ποσότητες, καθώς το σύμπαν εξελίσσεται. Και όλοι αυτοί έπηρεάζουν ο ένας τον άλλο, παίρνουν στοιχεία ο ένας από τον άλλον, αλληλεπιδρούν μεταξύ τους,

δημιουργώντας όλο και πιο πολύπλοκες συνθέσεις, μέχρις ότου γίνουν όλοι οι δυνατοί συνδυασμοί και αντιμεταθέσεις, μέχρι να πραγματοποιηθεί ή πληρέστερη έκφραση. Αυτή είναι ή PRAVRITTI MARGA, ή Άτραπός της Άναχωρήσεως.

Όταν αυτή ή Άτραπός έχει περπατηθεί, όταν τὰ άποτελέσματα της έχουν έντελώς πραγματοποιηθεί, τότε αρχίζει ή NIVRITTI MARGA, ή Άτραπός της Έπιστροφής - ή διαδικασία της άπλοποιήσεως και της επίλυσεως. Κάθε μικρότερη εξίσωση λύνεται και μηδενίζεται, μία - μία φεύγουν, καθώς οι άνθρωποι πραγματοποιούν την κατάσταση του ADEPT, μέχρις ότου τελικά σβήνουν όλες. Έμ μεγάλη προσπάθεια έχει τελειώσει, ή Άπόκρυφη εργασία έχει έπιτελεσθεί και δεν μένει πια τίποτε στα κατώτερα πεδία. Κάθε ένας που γίνεται ADEPT, μειώνει την πολυπλοκότητα και έλαττώνει την πίεση για όλους τους άλλους, ώσπου όλα ίσορροπούν. Έμ έπιχείρηση έχει έπιτύχει, ή νίκη έχει έπιτευχθεί, ο σκοπός του Λόγου έχει πραγματοποιηθεί (στο τέλος των αιώνων).

Έμ παρουσίαση του Κάρμα μ' αυτόν τον τρόπο, νομίζω ότι είναι αρκετά διαφωτιστική κι' αν την εξετάσωμε προσεκτικά θα δούμε ότι ή αναλογία που χρησιμοποιήθηκε είναι κοντινή και πραγματική. Θα πάρουμε κά-

ποια ιδέα τοῦ πράγματος, ἂν φαντασθοῦμε τὸν ἄνθρωπο σὰν μεταβλητή, ποὺ διαρκῶς τείνει πρὸς τὸ ὄριο, ἀλλὰ ποτὲ δὲν τὸ φθάνει ἀκριβῶς — ἂν σκεφθοῦμε τίς διάφορες μεταβλητὲς καὶ τὴ συνεχῶς μεταβαλλόμενη σχέση μεταξύ τους, ποὺ πρέπει κάθε στιγμή νὰ ὑπολογισθεῖ ἀπ' αὐτοὺς τοὺς μεγάλους Κύριους τοῦ Κάρμα.

Ἐν τῷ μεταξύ, εἴμαστε στὴ μέση ὅλου αὐτοῦ τοῦ πολὺπλοκου ὑπολογισμοῦ καὶ ἀκόμη μακριὰ ἀπὸ τὴ μεγάλη πραγματοποίηση. Κάθε ἄνθρωπος ἀγωνίζεται ἀκόμη νὰ ἐκφράσει τὸν ἑαυτό του — νὰ βρεῖ αὐτὴ τὴν πλήρη ἔκφραση αὐτοῦ ποὺ ὁ Λόγος τὸν θέλει νὰ γίνει, γιὰ τὴν πραγματοποίηση τοῦ Θείου Σχεδίου. Καὶ ἐπειδὴ, ἀκόμη, εἴμαστε πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὸν σκοπό, ὁ ἄνθρωπος βρίσκει συχνὰ τὴν ἔκφρασή του σὲ μὴ ἰσορροπημένες μορφές, σὲ ἀτελεῖς καταστάσεις, ἀφήνοντας πρὸς τὸ παρὸν πολλὰ ἀνικανοποίητα, παραμερίζοντας κάποιο μέρος τοῦ ἀθροίσματος μέχρι νὰ ἐπεξεργαστεῖ κάποιο ἄλλο.

Τὸ ὅλο πρόβλημα, μὲ ὅλες τίς πολὺπλοκες πτυχές του, βρίσκεται ἐνώπιον τῶν Λίπικα. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἔργο τους καὶ εἶναι ἐντελῶς ἱκανοὶ γιὰ νὰ τὸ ἀντιμετωπίσουν. Ἀλλὰ αὐτὸ τὸ πρόβλημα μᾶς τὸ δίνουν κομμάτι-κομμάτι ἀνάλογα μὲ τὴν δυνατότητά μας νὰ τὸ χειριστοῦμε.

Ὅταν κάθε ἄνθρωπος τελειώνει τὴ ζωὴ του στὸν οὐράνιο κόσμο, κυτάζουν τὴν κατάσταση τοῦ λογαριασμοῦ του καὶ τὴ σχέση του μὲ πολλοὺς ἄλλους λογαριασμοὺς γύρω του. Καὶ ἀμέσως ἀποφασίζουν γι' αὐτὸν δύο πράγματα: τὸ εἶδος τοῦ φυσικοῦ σώματος ποὺ τοῦ ταιριάζει γιὰ τὴν ἐπόμενη γέννησή του καὶ τὴν ποσότητα τοῦ Κάρμα ποὺ μπορεῖ νὰ ἀντιμετωπίσει στὴ νέα του ἐνσάρκωση. Αὐτὸ εἶναι τὸ PRA-RABDHA KARMA, ἡ μοῖρα ποὺ πρέπει νὰ ὑποστεῖ σ' αὐτὴ τὴ ζωή.

Τὸ σχέδιο τοῦ μελλοντικοῦ σώματος γίνεται μὲ τὸ σχῆμα μιᾶς μορφῆς — σκέψεως μέσα στὴν ὁποία, σὰν σὲ μήτρα, θὰ χυθεῖ ἡ ὕλη τοῦ αἰθερικοῦ σώματος. Τὸ προδιαγραφμένο Κάρμα παρουσιάζεται σὰν ἓνα μαθηματικὸ πρόβλημα ποὺ θὰ λυθεῖ ἀπὸ τοὺς ἀντιπρόσωπους τῶν Λίπικα στὰ διάφορα πεδία, ποὺ πρέπει νὰ βροῦν τίς κατάλληλες μεθόδους γι' αὐτό. Σὲ κάθε νέα γέννηση γίνεται μία πρόοδος πρὸς τὴν ἐπίλυση τοῦ μεγαλύτερου προβλήματος καὶ μερικὰ ἀπὸ τὰ στοιχεῖα του ἔχουν λυθεῖ. Ἀναγκαστικά, ὅμως, σ' αὐτὴ τὴν πορεία γεννιέται καινούργιο Κάρμα καὶ ἔτσι εἰσάγονται ὀρισμένα νέα στοιχεία, ποὺ κ' αὐτὰ μὲ τὴ σειρά τους πρέπει νὰ προσαρμοστοῦν στὸ πρόβλημα καὶ νὰ λυθοῦν. Συχνά, κάποια δυσανάλογη ἢ

φαινομενικά άμείωτη ποσότητα θα μείνει, πού θα πρέπει να μεταφέρεται από ζωή σε ζωή, μέχρις ότου παρουσιαστεί κάποιος παράγοντας πού θα την έξισορροπήσει ή θα την άπορροφήσει. Μερικές φορές μιá πολύ μεγάλη ποσότητα έντελώς καινούργιου, αλλά πού μπορεί να έλαττωθεϊ, Κάρμα πρέπει να είσασθεϊ για την έξαφάνιση αύτης της άνισορροπίας. Δημιουργούνται, έτσι, νέες περιπλοκές για να λυθοῦν άλλες, πάντοτε όμως φέρνοντας τὸ σύνολο πλησιέστερα στην τελική λύση.

Μ' αυτό τὸν τρόπο, λοιπόν, οί μεγάλοι Κύριοι τοῦ Κάρμα έκτελοῦν τὸ θαυμαστὸ ἔργο πού τοὺς ἔχει έμπιστευθεϊ. Μιá πολυπλοκότητα πού καμιά ανθρώπινη διάνοια δὲν θα μπορούσε να συλλάβει γι' αὐτοὺς εἶναι απλότης. "Όλα εἶναι τελείως απρόσωπα, γιατί βλέπουν τοὺς ανθρώπους μόνον σὰν έξισώσεις καὶ ὁ νόμος πού κυβερνοῦν λειτουργεῖ μὲ άπαρέγκλιτη ακρίβεια.

"Εργο τοὺς εἶναι να βρίσκουν τὴν εύκολώτερη λύση στὸ πρόβλημα κάθε ανθρώπου, λαμβάνοντας ὑπ' ὄψη τὶς άμέτρητες έπιρροές πού ὑπαισέρονται καὶ φροντίζοντας πάντα τὸ βάρος τῶν περασμένων βίων να μὴ συσσωρεύεται δυσανάλογα σὲ μιá ένσάρκωση, σὲ βάρος τοῦ ὕψιστου σκοποῦ τῆς ανθρώπινης εξέλιξεως.

"Όταν φθάσει τὸ τέλος, σὲ

ὅλα ἔχει άποδοθεῖ τέλεια δικαιοσύνη. Αὐτὸ τὸ γεγονός όμως ἔχει σὰν συνέπεια, ὅτι στὴ συνείδησή μας, περιορισμένη καθὼς εἶναι ἀπὸ τὴν ψευδῇ αντίληψη γιὰ τὸ χῶρο καὶ τὸ χρόνο, πρέπει να ὑπάρχουν ένδιάμεσα σημεία ὅπου ἡ δικαιοσύνη δὲν εἶναι ακόμη τέλεια καὶ ἔχουμε να πληρώσουμε ακόμη πολλὰ χρέη σὲ άλλους καὶ τὸ ἴδιο να λάβουμε ἀπ' αὐτοῦς. Βλέποντας αὐτὸ τὸ πράγμα, δὲν πρέπει να έπιτρέπουμε στὸν ἑαυτό μας, παρασυρμένοι ἀπὸ τὶς φαινομενικότητες τῆς στιγμῆς, να άμφιβάλλουμε γιὰ τὴν τελειότητα τοῦ Θείου Νόμου. Πολλοὶ άνθρωποι λένε στὸν ἑαυτό τοὺς: «'Εφ' ὅσον δὲν μπορῶ να δῶ τέλεια δικαιοσύνη σὲ ὅλα γύρω μου, σημαίνει ὅτι δὲν ὑπάρχει τέλεια δικαιοσύνη». Δὲν εἶναι έτσι. Εἶναι σὰν να λέγαμε ὅτι τὰ ὅρια τοῦ ὀρίζοντα πού μπορούμε να δοῦμε ἀπὸ κάποιο σημείο, εἶναι τὰ ὅρια ὅλου τοῦ κόσμου, αλλά βέβαια δὲν εἶναι έτσι. Εἶναι απλῶς καὶ μόνον τὰ ὅρια πού εμεῖς μπορούμε να δοῦμε, "Ετσι, βεβαιωθείτε πρῶτα ὅτι ὑπάρχει αὐτὸς ὁ νόμος τῆς τέλειαις δικαιοσύνης καὶ ἔπειτα έμπιστευθεῖτε αὐτὴ τὴν πεποίθησή σας στὶς περιπτώσεις πού δὲν μπορείτε, γιὰ τὴν ὥρα, να δεῖτε πῶς δουλεύει αὐτὴ ἡ δικαιοσύνη.

Ἄλλα μόνο στὸ τέλος θα δοῦμε τὴν τέλεια πραγματο-

ποίηση τῆς δικαιοσύνης. Ἐν τῷ μεταξύ μέχρι τότε, ὑπάρχουν ἀκοίμητοι φρουροὶ σὲ κάθε σημείο. Κάθε ἄνθρωπος ἔχει νὰ συνεισφέρει τὸ δικό του μερίδιο σ' αὐτὸ τὸ μεγάλο σύνολο, κάθε ἄνθρωπος εἶναι ἓνα ἀπαραίτητο τμήμα σ' αὐτὸ τὸ Ἱερὸ σχέδιο. Ἔτσι ἀκουμπάτε στὴ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ σὰν σὲ

κολώνα τοῦ θρόνου του καὶ ξέρουμε ὅτι ὅλα εἶναι καλὰ, ἀκόμη κι' ὅταν οἱ δρόμοι εἶναι ἀδιάβατοι καὶ οἱ οὐρανοὶ σκοτεινοί. Γιατί, πίσω ἀπ' ὅλα τὰ σύννεφα, λάμπει πάντα ὁ Ἥλιος τῆς Δικαιοσύνης καὶ ἀπὸ πάνω μας φέγγει τὸ ἀκτινοβόλο Ἄστρο.

Μετάφρ. Π.Π.

Τὸ περιοδικὸ ἐλευθέρας σκέψεως

“ΙΛΙΣΟΣ”

Δραγατσανίου 6, Τηλ. 324.6837, ὥραι 9,30-12,30

πλὴν Σαββάτου

Οἱ τόμοι 1956 - 1970 ἔχουν ἐξαντληθεῖ.

Ἔχουν ὅμως ἐκδοθῇ ἐπιλογαὶ περιεχομένων τόμων, ὡς ἐξῆς:

Τόμος ἐπιλογῆς περιεχομένων τόμων τριετίας 1956 - 1958

Τόμος ἐπιλογῆς περιεχομένων τόμων τριετίας 1959 - 1961

Τόμος ἐπιλογῆς περιεχομένων τόμων τετραετίας 1962 - 1965

Ἐκαστος τόμος ἐπιλογῆς, δεμένος δρχ. 400

Τόμος ἐπιλογῆς πενταετίας 1966 - 1970 δεμένος δρχ. 500

» » » » χαρτόδετος δρχ. 400

Οἱ τόμοι 1971 - 1976, χαρτόδετοι, ἕκαστος δρχ. 250

Οἱ τόμοι 1977 - 1982, χαρτόδετοι, ἕκαστος δρχ. 300

ΣΥΝΔΡΟΜΗ 1982 Δραχμὲς 400

ΣΥΝΔΡΟΜΗ 1983 Δραχμὲς 400

Ἐθελοντικῶς Δραχμὲς 500

τοιας χειρονομίας. Είναι ἡ χειρονομία καθ' ἑαυτή — πού ἔλειψε. Δὲν ἰσχυρίζομαστε ὅτι θὰ σωζόταν ὅπωςδήποτε ἡ ζωὴ τῆς γυναίκας καὶ τῶν παιδιῶν μὲ τὰ σωσίβια μέσα στὴν παγωμένη καὶ φουρτουνιασμένη θάλασσα. Ἀλλ' αὐτὴ ἦταν ἡ μόνη — ἔστω καὶ ἰσχνή— πιθανότητα γιὰ ἐπιβίωσή τους. Αὐτὸ ἦταν τὸ μόνο δυνατό καὶ δέον γενέσθαι κατὰ τὴν στιγμή ἐκείνη. Ὅμως, κανεὶς δὲν τὸ ἔκανε. Κάποιος ἀπὸ τοὺς ἐπιζήσαντες ἰσχυρίσθηκε — ἂν δὲν κάνουμε λάθος— ὅτι ἔδωσε σωσίβια στὴν γυναῖκα πού εἶχε «κουρνιάσει», μὲ τὰ δύο παιδιά της, στὸ σαλόνι τοῦ πλοίου, ἀμήχανη, ἔντρομη καί, οὐσιαστικά, παράλυτη. Ἄξιος ὁ μισθός του γι' αὐτό. Ἀλλὰ δὲν ἄρκοῦσε. Διότι, ὅπως εἶπαμε, ἡ γυναῖκα δὲν ἦταν σὲ θέση νὰ ἐνεργήσει ὀρθολογικά καὶ ἀποτελεσματικά κάτω ἀπὸ τὶς συνθήκες καὶ περιστάσεις τῆς στιγμῆς. Κάποιος ἄλλος ἔπρεπε νὰ φορέσει τὰ σωσίβια σ' αὐτὴν καὶ στὰ παιδιά της καὶ νὰ ρίξει καὶ τοὺς τρεῖς στὴ θάλασσα.

Κανεὶς δὲν εἶχε τὸ κίρτημα ἀνθρωπιᾶς καὶ λεβεντιᾶς, ἢ, ἔστω, ἀπλῆς «παρουσίας πνεύματος» γιὰ νὰ τὸ κάνει. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἴσως πιδὼ θλιβερό καὶ ἀνησυχητικό ἀπὸ τὴν τύχη τῶν τριῶν ἀνήμεπων πλάσμάτων. Αὐτὴ ἡ ἔλλειψη ἀλληλεγγύης, ἀνθρωπιᾶς καὶ λεβεντιᾶς, φιλότιμου καὶ ἀνδρισμοῦ, θὰ ἦταν ἀδιανόητη στὸν χῶρο τοῦ ἑλ-

ληνισμοῦ, πρὶν ἀπὸ τέσσερις δεκαετίες ἀκόμη. Τώρα, ἀποτελεῖ, φοβούμεθα, συστατικό καὶ μάλιστα χαρακτηριστικό τῶν στάσεων τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας. Φοβούμεθα ὅτι τὸ κρούσμα πού ἐπισημαίνουμε δὲν εἶναι κάτι περιστασιακό, συγκυριακό, μεμονωμένο καὶ ἐξατομικευμένο.

Φοβούμεθα, ἔτσι, ὅτι τὸ κρούσμα πού μᾶς ἀπασχολεῖ σήμερα εἶναι μέρος καὶ ἓνα ἀκόμη σύμπτωμα μιᾶς γενικότερης φθορᾶς τοῦ δημόσιου ἠθους, τὴν ὁποία ἐπέφεραν ὁ ἀκραῖος ποσοτικισμὸς καὶ ὁ ἀχαλίνωτος ὠφελισμὸς τῆς μεταπολεμικῆς περιόδου, τοὺς ὁποίους οἱ πάντες καλλιέργησαν καὶ καλλιεργοῦν, μετρώντας καὶ σταθμίζοντας τὰ πάντα μὲ γνώμονα τὸ «κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα». Σύμπτωμα μιᾶς ποιοτικῆς καθιζήσεως τῆς κοινωνίας μας, ἀντίστροφα ἀνάλογης πρὸς τὴν ἀνοδικὴ ἐξέλιξη τοῦ ὑλικοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου. Σύμπτωμα προοιούσης μετατροπῆς τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας σὲ μάζα χορτάτων, ἀλλὰ θρασυδειλῶν, ἀφιλότιμων, ψοφοδεῶν καὶ ἐσωτερικὰ σβησμένων «φελλάχων»...

Καθημερινὴ 26 Φεβρ. 1983

ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

Τὸ Κράτος τοῦ Διαβόλου

Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο τεῦχος

ΠΡΑΞΗ Β'

Σκηνὴ 1

Γραφεῖο Καλβίνου στὴ Γενεύη, τὸ 1542

Καλβίνος, Καστελλιόν

Καλβίνος: Εἶσαι καθηγητὴς στὸ Κολλέγιο;

Καστελλιόν: Ναί. Καὶ γνωρίζω Γαλλικά, Γερμανικά, Ἱταλικά, Λατινικά, Ἑλληνικά, Ἑβραϊκά. Ἔχω μεταφράσει ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴ Βίβλο, ποὺ ἔχουν σημειώσει ἀλλεπάλληλες ἐκδόσεις. Τώρα μεταφράζω ὁλόκληρη τὴ Βίβλο στὰ Λατινικά καὶ στὰ Γαλλικά, ὅπως τὴν μετέφρασεν ὁ Λούθηρος στὰ Γερμανικά. Ἐργάζομαι κάθε νύχτα καὶ κοντεύω νὰ τὴν τελειώσω. Ἀλλὰ γιὰ νὰ τὴν ἐκδώσω, χρειάζεται ἡ ἀδειά σου, Καλβίνε.

Καλβίνος: Ξέρεις ὅτι ἔχω προλογίσει μιὰ ἄλλη μετάφραση τῆς Βίβλου. Ἀλλὰ δὲν θέλω νὰ σὲ δυσκολέψω. Θὰ ἐξετάσω τὴ μετάφρασή σου καὶ θὰ τὴν διορθώσω.

Καστελλιόν: Ἡ Βίβλος εἶναι ἓνα σκοτεινὸ καὶ δυσκολονόητο βιβλίο. Σὲ πολλὰ σημεῖα συμβολικό. Ἐγὼ δὲν δίνω, παρὰ μιὰ ἀπλὴ ἐρμηνεία. Κανεὶς δὲν πρέπει νὰ βασισθῇ στὴν ἐργασία μου. Ὅμως, ξέρω καλὰ τὰ Ἑβραϊκά καὶ τὰ Ἑλληνικά, καὶ ἔχω κάμει πιστὴ μετάφραση. Εὐχαρίστως νὰ σοῦ διαβάσω ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴ μετάφρασή μου καὶ θ' ἀκούσω μ' εὐχαρίστηση τίς παρατηρήσεις σου.

Καλβίνος: Ὅχι Σεβαστιανέ. Δὲν πρόκειται νὰ συζητήσω μαζί σου. Θέλω προσεκτικὰ νὰ ἐξετάσω τὴν ἐργασία σου. Ἄν εἶναι σωστὴ θὰ τὴν ἐγκρίνω πρόθυμα.

Καστελλιόν: Δὲν συμφωνῶ ὅτι ἡ ἐργασία μου πρέπει νὰ ὑποβληθῇ σὲ λογοκρισία.

Καλβίνος: Εἶναι ἀπαραίτητο, Σεβαστιανέ.

Καστελλιόν: Τὸ μεγαλύτερο ἀγαθὸ ποὺ ἔχει ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὸ δικαίωμα νὰ σκέπτεται καὶ νὰ διατυπώνῃ τοὺς στοχασμοὺς του. Νὰ ἐκφράζῃ τὴ γνώμη του.

Καλβίνος: Ὅχι. Τὸ μεγαλύτερο ἀγαθὸ εἶναι ἡ πίστη.

Καστελλιόν: Πιστεύω, Κύριε, στὴν ἀκατάλυτη ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος.

Καλβίνος: Τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα πλανᾶται. Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἐμπιστεύεται στὸν Θεό.

Καστελλιόν: Εἶναι πιὸ σίγουρο νὰ ἐμπιστεύεται στὶς ἴδιες του τὶς δυνάμεις.

Καλβίνος: Αὐτὸ εἶναι βλασφημία. Σεβαστιανέ, ἀκολουθεῖς σφαλερρὸ δρόμο. Ἐχεις πέσει στὴν ἁμαρτία. Ἡ Ἐκκλησία θὰ σὲ καταρρασθεῖ.

Καστελλιόν: Δὲν μ' ἐνδιαφέρει ἡ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἀρκεῖ νὰ ἔχω τὴ συνείδησή μου ἡσυχῇ.

Καλβίνος: Εἶπες μεγάλη κουβέντα. Σκληρὰ γι' αὐτὸ θὰ μετανοήσης. Ἀληθινὰ σὲ λυπᾶμαι, Σεβαστιανέ.

(Αὐλαία)

Β' Σκηνή 2

Γραφεῖο Καλβίνου, τὸ 1543

Καλβίνος, Γραμματεὺς του, Φαρέλ

Φαρέλ: Θάλεγε κανεῖς, ὅτι πρέπει νὰ κρεμασθοῦν στὴ Γενεύη 700 ἢ 800 ἄτομα, γιὰ νὰ φοβηθοῦν οἱ ἄλλοι καὶ νὰ καθιερωθοῦν καλὰ, ἡθῇ στὴν πόλη.

Γραμματεὺς: Ἔτσι θὰ ἐπιβληθῇ ἡ πειθαρχία ποὺ χρειάζεται.

Καλβίνος: Ἡ πειθαρχία εἶναι ἀπαραίτητη. Καὶ πρέπει νὰ εἶναι σιδερένια.

Φαρέλ: Ἐχουμε καὶ αὐτὴ τὴν ἐπιδημία ποὺ μᾶς βασανίζει.

Καλβίνος: Ἡ πανώλης εἶναι μάστιγα τοῦ Θεοῦ γιὰ τὶς ἁμαρτίες τῶν ἀνθρώπων.

Φαρέλ: Εὐκαιρία γιὰ τοὺς ἱερεῖς νὰ κάνουν προπαγάνδα στοὺς ἀρρώστους καὶ στὶς οἰκογένειές τους.

Καλβίνος: Δέν εἶναι δυνατόν νά ὑποχρεώσουμε τοὺς ἱερεῖς νά ἐπισκέπτονται τοὺς ἀσθενεῖς ἀπὸ πανώλη. Ὑπάρχει κίνδυνος νά μολυνθοῦν.

Φαρέλ: Ὅμως ὁ Καστελλιὸν πηγαίνει καὶ δίνει κουράγιο στοὺς ἀρρώστους. Ἔτσι ἀπέκτησε δημοτικότητα σ' ὅλη τὴν πόλη.

Γραμματεὺς: Ὡστε ὁ σκοπὸς τοῦ εἶναι πονηρὸς.

Φαρέλ: Δέν μποροῦμε νά ξέρουμε.

Καλβίνος: Ἡ πανώλης ὀφείλεται στὴ Μαγεία. 34 γυναῖκες δικάστηκαν καὶ ὠμολόγησαν.

Φαρέλ: Τὶ ὠμολόγησαν;

Καλβίνος: Ὅτι ἄλειβαν τὰ χερούλια στὶς ἐξώθυρες τῶν σπιτιῶν μὲ περιτώματα τοῦ διαβόλου. Ἔτσι τὰ ἐπιάναν οἱ κάτοικοι καὶ μολύνονταν. Οἱ γυναῖκες ποὺ δικάστηκαν τὸ ὠμολόγησαν.

Φαρέλ: Δίκαια, λοιπόν, κατεδικάστηκαν.

Καλβίνος: Οἱ ἔνοχοι ἐτιμωρήθησαν. Αὐστηρά, ἀλλὰ δίκαια.

Φαρέλ: Ὁ Θεὸς εἶναι αὐστηρὸς τιμωρὸς.

(Αὐλαία)

Β' Σκηνὴ 3

Δωμάτιο Καστελλιὸν στὴ Γενεύη, τὸ 1544

Καστελλιόν, φίλος τοῦ

Καστελλιόν: Τὸ Συμβούλιο ἐνέκρινε τὸν διορισμὸ μου ὡς ἱερέως. Ἄλλ' ὁ Καλβίνος ἀρνεῖται τὴν ἐπικύρωσή του, ὅπως ἀρνήθηκε τὴν ἔγκρισή του τῆς μεταφράσεώς μου τῆς Βίβλου.

Φίλος: Εἶναι πολὺ σκληρὸς ὁ Καλβίνος. Δέν ξέρεي τὴ δύσκολη οἰκονομικὴ θέση ποὺ βρίσκεσαι;

Καστελλιόν: Ἀσφαλῶς τὴν ξέρει. Τοῦ ζήτησα νά συζητήσουμε ἰδιαιτέρως. Δέν τὸ δέχτηκε.

Φίλος: Ὁ Καλβίνος δέν συζητεῖ. Μόνον διατάζει. Νοοτροπία δικτάτορος.

Καστελλιόν: Ἡ ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως, εἶναι τὸ ὑπέρτατο ἀγαθόν. Γι' αὐτὴν ἀξίζει κάθε θυσία. Δέν δέχομαι νά ἀπαρνηθῶ τὶς ιδέες μου. Δέν ἔφυγα ἀπὸ τὴ Γαλλία καὶ τὴν καθολικὴ

Ἱερὴ Ἑξέταση, γιὰ νὰ ὑποταχθῶ στὴν Ἱερὴ Ἑξέταση τῆς Μεταρρυθμίσεως.

Φίλος: Ποῦ φθάσαμε! Νὰ ἔχει καὶ ἡ Μεταρρύθμιση Ἱερὴ Ἑξέταση!

Καστελλιόν: Δὲν τὴν ἔχει βέβαια ἐπίσημως. Ἀλλὰ στὴν πραγματικότητα αὐτὸ συμβαίνει.

Φίλος: Ὁ Καλβῖνος ὑποτάσσει τὰ πάντα στὴν παντοδυναμία του. Ἴσως θὰ ἔπρεπε νὰ κάνης μερικὲς ὑποχωρήσεις.

Καστελλιόν: Ποτέ. Δὲν ἀπαρνήθηκα τὸ παλιὸ δόγμα, γιὰ νὰ σκλαβωθῶ σ' ἓνα καινούργιο δόγμα. Θὰ παλαίψω γιὰ μιὰ ἐλεύθερη Μεταρρύθμιση, ἐναντίον τῆς «ὀρθόδοξης» Μεταρρυθμίσεως τοῦ Καλβίνου. Θὰ παλέψω γιὰ τὴν ἀνεξιθρησκεία, ἐναντίον κάθε μισαλλοδοξίας.

Φίλος: Τὸ Ἱερατεῖο τοῦ Καλβίνου, ἐννοεῖ νὰ ἐλέγχει τὰ πάντα.

Καστελλιόν: Οἱ λειτουργοὶ τοῦ Ὑψίστου νὰ ἀρχίσουν νὰ ἐλέγχουν τὸν ἑαυτὸν τους, ἀντὶ νὰ ἐλέγχουν τοὺς ἄλλους.

Φίλος: Εἶναι πολὺ πιὸ εὐκόλο νὰ ἐλέγξης τοὺς ἄλλους, παρὰ νὰ ἐλέγξης τὸν ἑαυτὸ σου.

Καστελλιόν: Πρέπει νὰ προτιμᾶμε τὰ δύσκολα καὶ ὄχι τὰ εὐκόλα.

(Αὐλαία)

Β' Σκηνὴ 4

Γραφεῖο Καλβίνου, τὸ 1545

Καλβῖνος, Καστελλιόν

Καστελλιόν: Εἶμαι πρόθυμος νὰ ἐγκαταλείψω τὴ διεύθυνση τοῦ Κολλεγίου καὶ τὴ Γενεύη.

Καλβίνος: Μόνος σου θέλει νὰ φύγης, Σεβαστιανέ. Ἐγὼ δὲν σὲ ἐξώθησα νὰ μᾶς ἐγκαταλείψης.

Καστελλιόν: Ἀφοῦ μοῦ ἐκλείσες ὅλους τοὺς δρόμους! Τὴ μετάφρασή μου τῆς Ἀγίας Γραφῆς δὲν τὴν ἐπικυρώνεις. Τὸν διορισμό μου ὡς Ἱερέως δὲν τὸν ἐγκρίνεις. Στὴ Γενεύη φαίνεται ὅτι δὲν ὑπάρχει θέση γιὰ ἓναν ἐλεύθερο ἄνθρωπο.

Καλβίνος: Σεβαστιανέ, ἔπρεπε νὰ εἶσαι περισσότερο πειθαρχικός.

Καστελλιόν: Είμαι ένας ελεύθερος άνθρωπος. Νομίζω ότι η αυτοπειθαρχία δεν μου έλειψε. Κανένας δεν μπορεί να με κατηγορήσει για ήθικη παρέκκλιση.

Καλβίνος: Δεν σε κατηγορήσαμε, Σεβαστιανέ.

Καστελλιόν: Όμως μου κλείνετε όλους τους δρόμους και με αναγκάζετε να φύγω από τη Γενεύη.

Καλβίνος: Εύχομαι να βρής εύκολα μια καλή δουλειά. Έτσι σοφός πού είσαι, θα γίνης παντού δεκτός με χαρά. Είμαι πρόθυμος να σε βοηθήσω αν χρειασθῇ.

Καστελλιόν: Ο πνευματικός σου δεσποτισμός με αναγκάζει να φύγω από τη Γενεύη.

Καλβίνος: Είμαι ο πιο μετρίοφρων υπηρέτης του συνόλου, ο πιο ταπεινός θεράπων μιᾶς μεγάλης αποστολῆς.

Καστελλιόν: Η πιο μεγάλη αποστολή είναι ο ανθρωπισμός. Και σύ τον ανθρωπισμό τον ἐγκατέλειψες.

Καλβίνος: Ο άνθρωπος πρέπει να ταπεινωθῇ. για να ὑψωθῇ ὁ Θεός.

Καστελλιόν: Ο Θεός δεν ἔχει ἀνάγκη να ἀνυψωθῇ. Είναι ὁ μόνος του πολὺ ψηλά. Ἐκείνοι πού λέγουν ότι θέλουν να τὸν ἀνυψώσουν, ἐκείνοι τὸν κατεβάζουν χαμηλά.

Καλβίνος: Εἶσαι, Σεβαστιανέ, πνεῦμα ἀντιλογίας. Σὲ συμβουλεύω στή νέα σου πορεία να εἶσαι πῶς ταπεινός.

Καστελλιόν: Νομίζω ότι εἶμαι πολὺ ταπεινός. Μακάρι καὶ οἱ ἄλλοι να ἦσαν ἐπίσης ταπεινοί.

(Αὐλαία)

Β' Σκηνή 5

Δωμάτιο Καστελλιόν στη Βασιλεία, τὸ 1550

Καστελλιόν, Δαυῖδ ντὲ Γιόρες

Δαυῖδ: Ἐτσι βρίσκεσαι ἐδῶ, στή Βασιλεία, χωρὶς θέση, χωρὶς χρήματα, με τὸ στίγμα τῆς ἐχθρότητος τοῦ Καλβίνου.

Καστελλιόν: Ναί, τώρα ὁ Καλβίνος με ὀνομάζει «σκυλί».

Δαυῖδ: Ἐπιτρέπονται τέτοιες ἐκφράσεις στὸ στόμα τοῦ πνευματικοῦ καθοδηγητῆ τῆς Γενεύης;

Καστελλιόν: "Ό,τι κάνει καὶ λέγει, τὸ ἔχει —λέει— ἀπὸ τὸν Θεό.

Δαυῖδ: Καὶ τώρα τὶ σκέπτεσαι νὰ κάνης;

Καστελλιόν: Ἐχω ἐξασφαλίσει μιὰ θέση διορθωτῇ σ' ἓνα τυπογραφεῖο. Ἐλπίζω νὰ βρῶ μερικὰ ἰδιωτικὰ μαθήματα. Καὶ θὰ ἐξακολουθήσω τὶς μεταφράσεις μου.

Δαυῖδ: Ἐσύ, ὁ σοφώτερος ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς μας! Πρέπει νὰ πάρης μιὰ ἔδρα στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Βασιλείας.

Καστελλιόν: Μακάρι νὰ τὸ μπορέσω. Πάντως προτιμῶ τὴ φτώχεια, παρὰ νὰ χάσω τὴν ἀνεξαρτησία τῆς σκέψεώς μου. Καλύτερα φτωχός, παρὰ νὰ προδώσω τὴν ἐλευθερία τῆς συνειδήσεώς μου.

Δαυῖδ: Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι εἶσαι βράχος στὴν ἀποψή σου τῆς ἐλευθερίας. Καὶ καλὰ ἔκαμες νὰ φύγης ἀπὸ τὴ Γενεύη.

Καστελλιόν: Ἡ πνευματικὴ ἐλευθερία δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ζήσῃ στὴ σκιά μιᾶς δικτατορίας.

Δαυῖδ: Γί' αὐτὸ σὲ κυνήγησε ὁ Καλβῖνος. Ἡ δικτατορία δὲν εἶναι δυνατόν νὰ αἰσθάνεται ἄνετα, ὅσο ὑπάρχει ἓνα ἐλεύθερο πνεῦμα μέσα στὰ σύνορα τῆς κυριαρχίας της. Τώρα ποὺ ἐφυγες ἀπὸ τὴ Γενεύη, θὰ ἡσυχάσῃ.

Καστελλιόν: Μπορεῖ νὰ ἡσυχάσῃ ποτὲ ἓνας δικτάτορας; Ἡ μισαλλοδοξία δὲν τὸν ἀφήνει.

Δαυῖδ: Ἡ μισαλλοδοξία καὶ ὁ ἐγωϊσμός.

Καστελλιόν: Ποὺ εἶναι καὶ τὰ δύο ἡ ἄρνηση τοῦ ἀνθρωπισμοῦ.

(Αὐλαία)

Πράξη Γ'

Σκηνὴ 1

Δωμάτιο στὸ Παρίσι, τὸ 1550

Σερβέτο, Βιβλιοπώλης Λυών

Σερβέτο: Ἐπειδὴ ἤμουν ἀντίθετος στὸ τρισυπόστατο τοῦ Θεοῦ, ποὺ τὸ καθιέρωσε παράνομα ἡ Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, μὲ κατεδίωκαν καθολικοὶ καὶ προτεστάντες. Ἔτσι κι' ἐγὼ ἐξαφανίστηκα καὶ γλύτωσα ἀπὸ τὴν πυρὰ τῆς Ἱερῆς Ἐξετάσεως

τῶν καθολικῶν, καθὼς καὶ ἀπὸ τὸ σίδερο τῶν προτεστάντων.

Βιβλιοπ.: Καλὰ τὰ κατάφερες.

Σερβέτο: Τότε πήγα στὴ Λυὼν καὶ δούλεψα σὰν διορθωτὴς τυπογραφείου. Διορθώνοντας πολλὰ ἱατρικὰ συγγράμματα, ἔμαθα τὴν ἐπιστὴμὴ τῆς ἱατρικῆς. Καὶ πήγα στὸ Παρίσι σὰν γιατρὸς Βελλανόβους.

Βιβλιοπ.: Μπράβο δόκτωρ!

Σερβέτο: Παρακολούθησα μαθήματα ἀνατομίας στὴ Σορβὼν. Ἐγραψα βιβλίο γιὰ τὴν κυκλοφορία τοῦ αἵματος. Τὴ θεωρία μου τὴ χαρακτήρισαν ἀπαράδεκτη. Ἐκανα ὅμως τὸ γιατρὸ καὶ συγχρόνως παρέδιδα μαθήματα μετεωρολογίας, μαθηματικῶν, ἀστρονομίας καὶ ἀστρολογίας.

Βιβλιοπ. Εἶσαι δαιμόνιος!

Σερβέτο: Οἱ γιατροὶ ἐξεγέρθησαν ἐναντίον μου. Ἐκριναν ἐπικίνδυνη τὴν ἀστρολογία καὶ τὴ χαρακτήρισαν ψευδοεπιστὴμη. Μὲ κατηγορήσαν στὸ Παρλαμέντο. Τὸ Παρλαμέντο καταδίκασε τὶς ἀπόψεις μου. Τότε ἐξαφανίστηκα γιὰ δεύτερη φορά. Καὶ νᾶμαι τώρα ἐδῶ.

Βιβλιοπ.: Εἶσαι σπουδαῖος!

Σερβέτο: Ὁ αἰρετικὸς Σερβέτο πέθανε. Ὁ ἑξαλλος Βελλανόβους πέθανε. Τώρα εἶμαι ὁ εὐσεβὴς καθολικὸς ἱατρὸς Μιχαὴλ ντὲ Βελλενέβ. Περιμένετε σύντομα νὰ ἀκούσετε νέα μου.

(Αὐλαία)

Γ' Σκηνὴ 2

Δωμάτιο στὴ Βιέν, τὸ 1551

Σερβέτο, Βιβλιοπώλης Λυὼν, Ἐκκλησιαστικὴ Ἀστυνομία

Σερβέτο: Δὲ σοῦ τάλεγα; Νᾶμαι τώρα γιατρὸς τοῦ Ἐπισκόπου Πολμιέ τῆς Βιέν. Καλὸς καθολικὸς, εὐσεβὴς. Δὲν λείπω καμμιὰ Κυριακὴ ἀπὸ τὴ λειτουργία. Ἔχω μιὰ καλὴ πελατεία καὶ ἀξιόλογα ἔσοδα.

Βιβλιοπ.: Γιατί δὲν κάθесαι, λοιπὸν ἡσυχος;

Σερβέτο: Δὲν μπορῶ νὰ μείνω ἡσυχος. Πρέπει νὰ ἐκθέσω τὶς

ἀπόψεις μου. Ἐγραψα στὸν Καλβίνο γιὰ τὴν πλάνη τοῦ τρισυπόστατου τοῦ Θεοῦ. Ὁ Καλβίνος μοῦ ἀπήντησε μὲ βρισιές. Δὲν ἔχει —λέει— καιρὸ νὰ ἀσχολεῖται μὲ αὐθάδεις τρελλοῦς. Ἀλλὰ δὲν μοῦ ἐπιστρέφει τὸ χειρόγραφό μου.

Βιβλιοπ.: Αὐτὸ εἶναι ὑποπτο. Πρέπει νὰ προσέξῃς.

Σερβέτο: Καὶ ἂν πρόκειται νὰ πεθάνω γιὰ τὴν ὑπόθεση τῆς Ἀλήθειας, αὐτὸ δὲ λιγοστεύει τὸ θάρρος μου. Ἐγραψα ἓνα βιβλίο 700 σελίδες. Τυπώνεται μυστικά στη Λυών. Δὲν γράφει ὄνομα συγγραφέως. Μόνον στὴν τελευταία σελίδα τὰ ἀρχικά M.S.B. Δηλαδή Μιχαήλ Σερβέτο Βιλλανόβους ἢ Βιλλενέβ.

Βιβλιοπ.: Πρόσεχε. Ζεῖς ἐπικίνδυνα.

Σερβέτο: Ἕνας καθολικὸς ἀπὸ τὴ Γενεύη ἔγραψε στὸν Καρδινάλιο τῆς Λυών ὅτι κινεῖται στὴ Λυών κάποιος αἰρετικὸς Σερβέτο. Ὁ Καρδινάλιος ἀνέθεσε σ' ἓναν ἱεροδικαστὴ νὰ ἐξετάσῃ. Δὲν βρέθηκε κανένα πειστήριο. Ὁ Μιχαήλ ντὲ Βιλλενέβ, ὁ γιατρὸς τοῦ Ἐπισκόπου Πολμιέ, εἶναι ἀνώτερος κάθε ὑποψίας.

(Ἔρχονται 2 ὄργανα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀστυνομίας)

Ἀστυν.: Ὁ γιατρὸς Μιχαήλ ντὲ Βιλλενέβ;

Σερβέτο: Ἐγὼ εἶμαι.

Ἀστυν.: Μήπως εἶσαι καὶ ὁ Μιχαήλ Σερβέτο;

Σερβέτο: Ὅχι, εἶμαι ὁ Μιχαήλ ντὲ Βιλλενέβ, γιατρὸς τοῦ Σεβασμιωτάτου Ἐπισκόπου Πολμιέ. Πῶς σᾶς πέρασε αὐτὴ ἡ ιδέα;

Ἀστυν.: Ἡ ἐποχὴ μας εἶναι πονηρὴ. Πρέπει παντοῦ νὰ ἐξετάζουμε. Μᾶς κατήγγειλαν ὅτι πίσω ἀπὸ τὸν γιατρὸ τοῦ Ἐπισκόπου κρύβεται ὁ ἐπικίνδυνος αἰρετικὸς Σερβέτο, πού διέφυγε ἀπὸ τὴν πυρὰ τῆς Ἱερῆς Ἐξετάσεως.

Σερβέτο: Τὰ βιβλία μου καὶ τὰ χαρτιά μου εἶναι στὴ διάθεσή σας. Νὰ κάμετε ὅποια ἔρευνα θέλετε.

Ἀστυν.: Μᾶς συγχωρεῖτε, γιατρέ μου, τὸ καθῆκον μας κάνουμε.

Σερβέτο: Νὰ τὸν βρῆτε τὸν δραπέτη τῆς πυρᾶς καὶ νὰ τὸν ξαναφέρετε στὴν πυρὰ, γιὰ τὴ μεγαλύτερη δόξα τοῦ Θεοῦ!

(Αὐλαία)

Γ' Σκηνή 3

Κελί φυλακής, στη Γενεύη τὸ 1553

Σερβέτο, δεσμοφύλακας, Καλβίνος, Φαρέλ

Σερβέτο: Ὅταν εἶδα ὅτι ἄρχισαν ἔρευνες καὶ κινδύνευα ἀπὸ τὶς φλόγες τῆς Ἱερῆς Ἐξετάσεως, ἔφυγα γιὰ τρίτη φορὰ καὶ ἦλθα στὴ Γενεύη, νὰ συναντηθῶ μὲ τὸν Καλβίνο, νὰ συζητήσουμε. Ἐμπῆκα στὴν Ἐκκλησία ὅταν ὁ Καλβίνος ἔκανε τὸ κήρυγμά του. Δὲν πρόφθασα νὰ βγῶ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία. Μέσα ἐκεῖ μὲ συνέλαβαν. Μὲ πῆγαν στοὺς Ἱεροδικεῖο. Ὁ γραμματεὺς τοῦ Καλβίνου ἦταν ὁ κατήγορός μου. Ἐβγάλανε προδικαστικὴ ἀπόφαση νὰ φυλακισθῶ. Διατυπώθηκε ἐναντίον μου κατηγορία μὲ 24 ἄρθρα.

Δεσμοφ.: Δὲν νομίζω ὅτι θὰ γλυτώσης εὐκολα.

Σερβέτο: Ἐν τῷ μεταξύ ἔφθασε ἀπεσταλμένος τῆς Γαλλικῆς Δικαιοσύνης, ζητώντας νὰ μὲ παραδώσουν, γιὰτὶ μὲ περίμενε στὴ Λυὼν ἡ πυρά. Ὁ Καλβίνος ἀρνήθηκε νὰ μὲ παραδώσῃ.

Δεσμοφ.: Βλέπεις πού τὰ βάζεις μὲ τὸν Καλβίνο καὶ τὸν προσέβαλες στὸν ἀνακριτῇ;

Σερβέτο: Δὲν προσέβαλα τὸν Καλβίνο. Εἶπα μονάχα ὅτι δὲν εἶναι ἀλάνθαστος. Οἱ διαφωνίες μας εἶναι θεολογικές. Δὲν μποροῦν νὰ κριθοῦν ἀπὸ ἰδιῶτες δικαστές.

(Ἔρχεται ὁ Καλβίνος)

Καλβίνος: Θέλω νὰ δείξω στὸν κατηγορούμενο τὴν πλάνη του.

Σερβέτο: Πῶς μπορεῖς νὰ μοῦ δείξεις τὸ παραμικρό, ἀφοῦ μὲ κρατᾶς φυλακισμένον;

Καλβίνος: Γιὰτὶ ἐξεγείρεσαι; Ἐπιθυμῶ νὰ σὲ βοηθήσω.

Σερβέτο: Κάθε καταπίεση ὁδηγεῖ στὴν ἐξέγερση.

Καλβίνος: Ἐπιθυμῶ νὰ σοῦ ἀποδείξω τὴν πλάνη σου.

Σερβέτο: Δὲν ἔχεις, λοιπόν, ἐμπιστοσύνη στὴν «ἀλήθεια» σου καὶ θέλεις νὰ τὴν ἐπιβάλης μὲ τὴ βία; Ἔτσι ὅμως βάζεις σὲ διωγμὸ τὴν ἀνθρώπινη ἐλευθερία.

Καλβίνος: Θέλω νὰ σοῦ δείξω τὴν Ἀλήθεια. Νὰ σώσω τὴν ψυχὴ σου. Αὐτὸ κυρίως μὲ ἐνδιαφέρει.

Σερβέτο: Ἐχω ἢ δὲν ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ κρίνω ἐλεύθερα τὶ εἶναι Ἀλήθεια;

Καλβίνος: Ὅχι, ἀν ἡ κρίση σου δὲν εἶναι σύμφωνη μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Σερβέτο: Ποιὸς ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀποφασίζῃ τὶ εἶναι σύμφωνο καὶ τὶ δὲν εἶναι σύμφωνο μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ;

Καλβίνος: Οἱ πιστοὶ ταπεινοὶ τοῦ δοῦλοι.

Σερβέτο: Ὑποκριταί! Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί...

Καλβίνος: Ὁ Κύριος γνωρίζει ὅτι οἱ ψυχές μας εἶναι καθαρές. Δὲν ἔχομε ἄλλο σκοπό, παρὰ νὰ τὸν ὑπηρετήσωμε, γιὰ τὴ δόξα Του.

Σερβέτο: Μὲ τὴ σκληρότητα καὶ μὲ τὴ βία;

Καλβίνος: Γιὰ νὰ ὑπηρετήσωμε τὸν Κύριο, Ναί, μὲ τὴ σκληρότητα καὶ μὲ τὴ βία. Μὲ κάθε μέσον.

Σερβέτο: Θὰ ξανανάψετε, λοιπόν, τὴν πυρὰ γιὰ τοὺς αἰρετικούς;

Καλβίνος: Στὴν ἀνάγκη, ναί. Γιὰ τὴ μεγαλύτερη δόξα τοῦ Θεοῦ καὶ γιὰ νὰ στερεωθῇ τὸ Κράτος Του.

Σερβέτο: Τοῦ Θεοῦ ἢ τοῦ Διαβόλου;

Καλβίνος: Εἶσαι θρασύτατος, ἀλλὰ τὸ θράσος σου θὰ κοπῇ. (Φεύγει).

(Αὐλαία)

Γ' Σκηνή 4

Ἱεροδικεῖο Γενεύης, 26 Ὀκτ. 1553

Σερβέτο, δικασταί, Καλβίνος, Γραμματεὺς του, Φαρέλ

Σερβέτο: Δὲν ἐπερίμενα τέτοια κακομεταχείριση ἀπὸ τὴ Μεταρρύθμιση. Μ' ἔχουν ἀλυσοδεμένο στὴ φυλακὴ. Εἶμαι βρώμικος καὶ ψειριασμένος...

Καλβίνος: Κατηγορῶ τὸν Σερβέτο σὰν αἰρετικὸ καὶ βλάσφημο.

Σερβέτο: Δὲν εἶναι δουλειὰ ἐνὸς λειτουργοῦ τοῦ Ὑψίστου νὰ κάνῃ

τὸν δημόσιο κατήγορο, οὔτε νὰ καταδιώκῃ ἕναν ἄνθρωπο γιὰ τὶς ιδέες του, ὅποιες κί ἂν εἶναι αὐτές.

Καλβίνο: Δὲν εἶναι δυνατόν ν' ἀφήσουμε τὸν καθένα νὰ λέγῃ ὅ,τι θέλει, γιατί τότε θάπαιρναν θάρρος οἱ ἄθεοι καὶ οἱ ἐπικούριοι. Μόνον τὸ ἀληθινὸ δόγμα πρέπει νὰ κηρύσσεται.

Σερβέτο: Λογοκρισία θὰ βάλετε στὸ περιεχόμενο τῆς συνειδήσεως;

Καλβίνο: Σερβέτο, εἶσαι θρασύς, καὶ ὄργανο τοῦ διαβόλου. Γιὰ τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ πρέπει ν' ἀπαρνηθοῦμε κάθε ἀνθρωπιστικὸ αἶσθημα. Ὅποιος δικαιολογεῖ ἕναν αἰρετικό, εἶναι καὶ ὁ ἴδιος ἄξιος τιμωρίας (Φεύγει).

Δικασταί: Αἰρετικός, αἰρετικός! Στὴν πυρὰ, στὴν πυρὰ!

Σερβέτο: (συντετριμμένος): MISERICORDIAS!

Φαρέλ: Θὰ μπορέσουμε νὰ σὲ σώσουμε, ἂν μᾶς βοηθήσῃς κι' ἐσύ. Ὁμολόγησε ὅτι ἐπλανήθης. Ἡ ἀπόφαση μπορεῖ νὰ ἀναθεωρηθῇ.

Σερβέτο: (ξαναβρίσκοντας τὴν ὑπερηφάνειά του) Ἔχω δίκαιο καὶ δὲν φοβᾶμαι τὸν θάνατο.

Φαρέλ: Κρίμα νὰ πεθάνῃς τόσο νέος. Ὁμολόγησε ὅτι ἐπλανήθης καὶ θὰ σὲ σώσουμε.

Σερβέτο: Μπορεῖτε νὰ μὲ βασανίσετε, νὰ μὲ κομματιάσετε, νὰ μὲ κάψετε στὴν πυρὰ, ἀλλὰ μὴν περιμένετε νὰ ὁμολογήσω ὅτι πλανήθηκα, ὅτι δὲν ἔχω δίκαιο. Ἀπὸ τὴν ἀπόφαση ἑνὸς δικαστηρίου δὲν μπορεῖ ν' ἀποδειχθῇ ἂν ἕνας ἄνθρωπος ἔχει δίκιο ἢ ἄδικο. Δὲν πείθεις κάποιον μὲ τὸ νὰ τὸν σκοτώσῃς ἢ νὰ τὸν βασανίσῃς. Θέλετε μόνον νὰ μὲ βγάλετε ἀπὸ τὴ μέση. Δὲν εἶμαι αἰρετικός. Εἶμαι Χριστιανός. Ἀληθινὸς χριστιανός. Καὶ γι' αὐτὸ εἶμαι ἕτοιμος, πρὶν πεθάνω, νὰ δεχθῶ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Καλβίνου.

(Ὁ Φαρέλ φεύγει γιὰ νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν Καλβίνο, ὁ ὁποῖος ἔρχεται)

Καλβίνο: Γιατὶ μὲ ζήτησες; Τὶ ἔχεις νὰ μοῦ πῇς;

Σερβέτο: Σὲ ζήτησα γιὰ νὰ μὲ συγχωρήσῃς, πρὶν πεθάνω. Θέλω, σὰν καλὸς Χριστιανός, νὰ συμφιλιωθῶ μαζί σου, στὸ χεῖλος τοῦ τάφου.

Καλβίνος: Δὲν ἔχω κανένα προσωπικὸ μῖσος ἐναντίον σου.

Σερβέτο: Οὔτε ἐγὼ ἔχω μῖσος ἐναντίον σου. Ἐμπρός, λοιπόν, ἂς φιληθοῦμε μὲ χριστιανικὴ ἀγάπη.

Καλβίνος: Ὁμολογεῖς τὴν πλάνη σου; Ὁμολόγησε καὶ θὰ σωθῇς.

Σερβέτο: Ἄ, ὄχι! Αὐτὸ ποτέ. Δὲν παίρνω πίσω οὔτε λέξη ἀπὸ τὶς πεποιθήσεις μου. Θέλω ἀπλῶς νὰ συμφιλιωθῶ μαζί σου, πρὶν πεθάνω.

Καλβίνος: Εἴσαι, λοιπόν, ὄργανον τοῦ διαβόλου;

Σερβέτο: Εἶμαι ἐλεύθερος ἄνθρωπος καὶ πραγματικὸς Χριστιανός. Λοιπόν;

(Ὁ Καλβίνος στρίβει ἐπιδεικτικὰ τὰ νῶτα καὶ φεύγει)

(Αὐλαία)

Γ' Σκηνή 5

Πλατεῖα στὴ Γενεύη, τὸ 1553

Σερβέτο, Φαρέλ. Ἐκκλησιαστικὴ Ἀστυνομία

(Ὁ Σερβέτο, μὲ ἀλυσίδες, γονατιστὸς στὰ σκαλοπάτια τοῦ Δημαρχείου, ἀκούει τὴν ἀπόφαση νὰ καῇ)

Φωνή: Σὲ καταδικάζομε, Μιχαὴλ Σερβέτο, νὰ ὀδηγηθῇς ἀλυσοδομένος στὴν Πλατεῖα Σαμπέλ καὶ νὰ καῇς ζωντανός, μαζί μὲ τὰ χειρόγραφα τοῦ βιβλίου σου καὶ τὰ τυπωμένα ἀντίτυπα, ἕως ὅτου τὸ κορμί σου γίνῃ στάχτη. Ἔτσι θὰ τελειώσῃς τὶς ἡμέρες σου, γιὰ νὰ χρησιμεύσῃς σὰν παράδειγμα σ' ὅσους θὰ εἶχαν στὸ νοῦ τους νὰ διαπράξουν ἕνα ἔγκλημα σὰν τὸ δικό σου.

Σερβέτο: Ἐνα πρᾶγμα εἶχα πάντοτε στὸν νοῦ μου: Νὰ ἐργασθῶ γιὰ τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ. Καὶ τώρα μὲ καταδικάσατε ν' ἀνεβῶ στὴν πυρά. Σᾶς ἱκετεύω νὰ μὲ ἀποκεφαλίσετε.

Φαρέλ: Θὰ δεχθοῦμε τὴν αἴτησή σου, ἂν ἀναγνωρίσῃς τὴν πλάνη σου καὶ δεχθῇς τὸ τρισυπόστατο.

Σερβέτο: Ὅχι, δὲν παζαρεύω τὶς ἰδέες μου.

Φαρέλ: (σιγὰ καὶ παρακαλεστικά): Ἀναγνώρισε τὴν πλάνη σου καὶ θὰ σωθῇς.

Σερβέτο: Πεθαίνω άδικα. Ό Θεός νά συγχωρέση τούς δημίους μου.

(Γονατίζει καί προσεύχεται)

Φαρέλ: Ζητάς νά δικαιολογηθής, άφοϋ διέπραξες τò μεγαλύτερο έγκλημα. Άν έξακολουθήσης νά έπιμένης, θα σέ παρατήσω στη δικαιοσύνη του Θεού.

Σερβέτο: Ό, Θεέ, φύλαξε την ψυχή μου! Ό Ιησού Χριστέ, υιέ του Αιώνιου Θεού, λυπήσου με.

Φαρέλ: Δέστε ποϋ μπορεί νά όδηγήση ό Σατανάς. Πρώτα ήταν ένας σοφός έπιστήμων. Τώρα είναι όργανον του διαβόλου.

(Τόν δένουν σ' έναν στήλο. Κοντά μαζεϋουν τὰ βιβλία του)

Σερβέτο: Θεέ μου, Θεέ μου! Λυπήσου με!

Φαρέλ: Δέν έχεις τίποτε άλλο νά πής;

Σερβέτο: Τι άλλο νά πώ; Για τι άλλο μπορώ νά μιλήσω αύτή τή στιγμή, αν όχι νά έπικαλεσθώ τόν Θεό;

(Άνάβουν φλόγες)

Σερβέτο: (Σπαραχτικά). Ό Ιησού Χριστέ, Υιέ του Αιώνιου Θεού, λυπήσου με!

(Δυναμώνουν οι φλόγες)

(Αύλαία)

(Συνεχίζεται στο έπόμενο τεϋχος)

ΑΠΟΣΤΕΙΛΑΤΕ

τήν συνδρομήν σας 1983

δρχ. 400 ή έθελοντικώς δρχ. 500

ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ

Σημειώσεις Νίκου Τέντα

Γιώργου Μ. Οικονόμου: «ΘΕΡΜΟΚΗΠΙΟ» Πεζὰ καὶ ποιήματα

Εἶναι δύσκολα, παιδί μου, τὰ τελευταῖα χρόνια. Κάθεσαι ἀκίνητος καρφωμένος στὸ κρεβάτι σου, καὶ σὲ καταπίνει, ἀργά, μὲ τεράστια ἀπελπισία... Τόσος δρόμος, λοιπόν, γιὰ νὰ σαπίσουν ὅλα. Τόσος δρόμος, νὰ πάρει ὁ διάβολος, καὶ νὰ μὴ σὲ περιμένει, στὸ τέλος, κανεὶς».

Εἶναι ὁ οἰωνοσκόπος τοῦ μοιραίου κι ὁ ἀνατόμος τῆς πραγματικότητας ποὺ παίρνει τὴ φωνὴ τῆς ἐγκατάλειψης γιὰ νὰ σημαδεύει τὸν ποιητὴ ποὺ ἀναρριχᾶται στὴν ἄδεια φωνή του. Γιὰ νὰ ἀπομονώσει τὴν κραυγὴ κι ἀπ' τὴν ὑστατὴ ἀνθρώπινη χορδὴ. Ὅποτε γίνεται ἡ ἴδια, ἡ ἴδια ἀναπνοὴ τοῦ Σατανᾶ: σφαγμένη σιωπὴ στὸν Ἑσπερινὸ ὅπου οἱ κύκλοι συναντοῦν τὴν εὐθεία τῆς σκιᾶς τους. Ὁ Γιώργος Μ. Οἰκονόμου ταραίζει τὴν αὐγὴ μ' ἓναν μακρινό, ἀναρχο καὶ ἀπροσπέλαστο λόγο. Ξεδιψᾷ τὴν ἐρημία μὲ τὴ μουσικὴ τοῦ οὐρανοῦ, ποὺ ὅσο κι ἂν φωτίζεται ποτὲ δὲν ξεδιψαίνει τὸ φῶς. Καὶ φορτώνει τὸν ἄνεμο μὲ κόκκινες λέξεις γιὰ νὰ ἀναλυώσουν τὸ ὄνειρο στὸ φέγγος τῆς σιγῆς.

Μὰ ὁ συμβολισμὸς του ἀνακυκλώνει τὰ ὀνόματα τῶν αἰώνων, τὴ λιγοθυμιὰ τῆς προσευχῆς καὶ τὸ σπέρμα τῆς βίας, γιὰ νὰ καρατομήσει, τελικά, τὸ φῶς. Νὰ μείνουν οἱ ἄνθρωποι ὡς εἶναι: ἐνδουαιπήματα τῆς μοναξιᾶς τους. Νὰ σχηματίζουν τὰ χέρια τους παράθυρα κλειστὰ καὶ ἡ λάμπα τοῦ καιροῦ νὰ περνáει τὰ σύνορα σβησμένη.

Εὐτυχῶς ποὺ ὑπάρχει τὸ σύνορο. Σημεῖο ποὺ κρυφὰ μπορεῖ νὰ περάσει τὸ χιόνι καὶ νὰ ὀνειρευτεῖ στὰ μάτια μας. Καὶ σὰν λυώσει νὰ σχηματίσει μιὰ λίμνη δάκρυα. Γιὰ τὸν ἄνθρωπο κι ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο ἐκεῖνον ποὺ ἐξακολουθεῖ νὰ κατοικεῖ στὸ βουνὸ τῶν

ἀνέμων καὶ νὰ ἔχει, ἀκὸμη, μέσα του τὴ φωτιά τ' οὐρανοῦ. Γιά νὰ δοῦμε, στὸ φωτισμὸ μας, πὼς ὁ ἀγέρας δολοφονεῖται στὶς γωνιές. Καί, ἴσως ἔτσι, μᾶς πείσει πὼς δὲν πρέπει νὰ ταυτιστεῖ ἡ ἀνάσα μας μὲ τὴν ἀνάσα τοῦ Σατανᾶ καὶ γίνει σιωπὴ. Πὼς ὁ λόγος δὲν ἐσάπισε.

Καί, τελικά, τὸ πετυχαίνει. Τουλάχιστον γιὰ ὅσους ἡ ὑπαρξιακὴ ἀγωνία μεταλλάσσεται σὲ μεταφυσικὴ ἀναμονή. Ὅποια κι ἂν εἶναι...

Θάνου Κιτσικοπούλου: «ΦΩΝΕΣ ΚΟΝΤΑ ΣΤΟ ΧΩΜΑ» Ποιήματα

Κάποτε θὰ μιλήσουμε τὴ γλῶσσα μας

Ποὺ σφάζει τὸ ρόδι

Σ' ἀναρίθμητα νησιά.

Γιατὶ δὲν ὑπάρχει φθορὰ ὅταν πιάνεις τὴ φτερούγα τῆς στιγμῆς καὶ τὴν ἐκτοξεύεις φωτιά στὸ βυθὸ τῆς θάλασσας. Εἶναι ἡ συγκλονιστικὴ στιγμή ποὺ μὲ πῆλινη, ἔστω, φωνὴ στραγγαλίζεται ὁ θάνατος γιὰ νὰ ψηλαφίσουν οἱ λέξεις τὸ αἶσθημα τῆς ἀπουσίας καὶ στὶς ἐπιδείξεις τῶν πουλιῶν. Καὶ πέλμα τὸ πέλμα ὁ μοναχικὸς βηματισμὸς, καλπάζει γαλάζιο ποδοβολητὸ, καθὼς ὁ ἄνεμος ζυγώνει τὶς κινήσεις μας καὶ ματώνει ἀπ' τὴν ἀνατολὴ ὡς τὴ δύση τὸ φιλί μας.

Ποίηση συμβολικὴ, ποὺ, τελικά, κατεβαίνει «τὸ δέντρο τῶν ἀνέμων», ἐνάντια σὲ κάθε σιωπὴ, καὶ ἀπαντάει κάπου στὸ τέρμα «τὸ δέντρο τῆς γνώσης» νὰ δέχεται τὸ στεναγμὸ ἀπὸ τὴν σκυταλοδρομία τοῦ κορμιοῦ, γιὰ νὰ ξεφύγει ἡ ψυχὴ τὸ μούδιασμα τῆς καθημερινῆς ρουτίνας.

Ἐκφραση γνήσια λυρική καὶ λόγος ποὺ ἀγγίζει τὸ ἀκέραιο μὲ τὸ χάδι τῆς βουτηγμένης στὴν ἴριδα λέξης.

Θεοδώρου Μαρσέλλου: «ΟΥΤΟΠΙΑ» Νουβέλλα

«... ἡ ἰδέα ἑνὸς κράτους ποὺ ὑπονομευόταν κι ἔρεβε στὸ χάος, τὸν γέμιζε θλιμμένο δέος. Δὲν ὑπῆρχε λοιπὸν κάτι λογικὸ καὶ στέρεο ποὺ νὰ πιαστεῖ ἐπάνω του; ἢ «...Αὐτὸ τὸ ἀνθρώπινο κτῆνος μὲ τὶς χίλιες μούτσουνες, ἔτσι ποὺ τὴ μιὰ χανόταν καὶ τὴν ἄλλη ξαναβλάσταινε, ἔτοιμος νὰ ὑπηρετήσῃ ἢ νὰ χαντακώσῃ τὸν καθένα, τὸ καθετί...»

Γραφὴ συγκοπικὴ ποὺ πυρακτώνει κάθε αἴσθησι ὀνείρου κι ἀνέρχεται τὴν κλίμακα τῆς ἀνάσας μὲ ὑστερικὸ βουητὸ. Γιά νὰ πε-

τρώσει ὁ στοχασμὸς καθὼς προδίδει τὴν οὐτοπία τῆς σκέψης νὰ προσπαθεῖ νὰ κυριαρχήσει σὲ μιὰ ἀνθρώπινη κοινωνία μὲ μάτια περίφοβα, γαντζωμένα στὴ σιωπὴ. Λέξεις καὶ εἰρμοὶ νὰ ὑφαίνουν τὸ ρυθμὸ τῆς νύχτας μὲ μόνη συγκατάβαση τὸ χᾶδι, στὴν παλάμη βρέφους, ἀγαπημένων εἰδώλων. Ἐνὸς κόσμου τόσο ματαιόδοξου καὶ δειλοῦ ποὺ προσανατολίζεται στὴν οἰκιοποίηση τοῦ ἐγκλήματος, ὡς ἐπαινετῆς προσωπικῆς πράξης, μὲ τὸ στοιχεῖο τοῦ ἡρωϊκοῦ. Δὲν εἶναι ἡ σύγχυση. Εἶναι ἡ ἄρνηση τῆς προσωπικότητος. Καὶ τότε, φυσικὸ εἶναι, νὰ τινάξεις τὸ σπίτι σου μὲ τὰ χέρια σου.

Ἡ αὐτοκαταστροφή. Ἡ καταστροφή γιὰ τὴν καταστροφή. Καὶ ἡ τελικὴ συντριβὴ ὅλων τῶν ἡρώων τῆς νουβέλλας μακριὰ ἀπὸ τὸ ὠρύομενο πλῆθος, καταξιώνει τὴν διαισθητικὴ ἱκανότητα τοῦ Θ. Μαρ. στὴν ἀνάπτυξη μιᾶς σύγχρονης θεματικῆς, ἀπὸ τὴ μοναξιά καὶ τὴν πολλαπλότητα τῶν μεταμορφώσεων τοῦ ἀτόμου στὸ ἀνελεύθερο καθεστῶς, μέχρι τὴν ἄρνηση τῆς ὑπαρξης καὶ τῆς ὀμορφιάς ἀφοῦ ἡ ἀνθρώπινη ἀδικία κατευθύνει τὸ πεπρωμένο κάθε παραγκωνισμένου, κάθε μὴ ἐντεταγμένου στὸ σύστημα. Κάθε ἀνήμπορου. Μιὰ ἀληθινὰ ἀγρυπνὴ νόηση ὁδηγεῖ τὴν γλαφυρὴ τοῦ μύθου ἐξιστόριση σὲ μιὰ ὀλικὴ συνείδηση. Ὁ Θ.Μ. πολυδυναμώνει τὸν μῦθο γιὰ νὰ δισασταυρώσει τὴ ζωὴ μὲ τὸ λόγο. Καὶ πετυχαίνει τὴ διαιώνιση τοῦ λόγου...

Ντίνου Βλαχογιάννη: «ΒΑΘΕΙΕΣ ΤΟΜΕΣ ΣΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΘΑΛΗ ΡΗΤΟΡΙΔΗ» Δοκίμιο

Εἴμαστ' ἐμεῖς
ποὺ θὰ δώσουμε,
στὸ μεγάλο Μηδὲν
τὴν παντοδυναμία
τοῦ Κύκλου του.

Ἡ ποίηση τοῦ Θαλῆ Ρητορίδη δὲν εἶναι μόνο ἡ μυστικὴ ἐνόραση τοῦ κόσμου. Εἶναι καὶ ἡ «οὐσιαστικὴ» ἀνίχνευση τῆς ζωῆς, ὅπως διαμορφώνεται ἀπὸ ἕναν ἀνακυκλούμενο, μὲ τὸν χρόνο, ψυχισμό. Στοχεύει πρακτικὰ στὸ πολιτικὸ ὄν τοῦ σήμερα, τὸν ἀγωνιστὴ τοῦ δικαίου ἀνθρώπου καὶ μὲ συγκρατημένη αἰσιοδοξία προσδιορίζει τὸ οἰκουμενικὸ του μέλλον. Γιὰ νὰ συμπεράνει ὁ Ντ. Βλ. ὅτι ἐπιθυμία τοῦ ποιητῆ εἶναι: «νὰ κάνει τὸν ἀνθρώπο νὰ καταλάβει τὴ θέση του καὶ τὴν ἀποστολὴ του».

Μετά τὰ βιογραφικὰ σημειώματα γιὰ τὸν μελετητὴ καὶ τὸν παρουσιαζόμενο δημιουργό, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκτεταμένη παράθεση γνωμῶν καὶ ἄλλων εἰδημόνων γιὰ τὸ ἔργο του, (ἐδῶ συνειδητοποιεῖ ὁ ἀναγνώστης γιατί ἡ τωρινὴ ποίηση τυπώνεται μονάχα γιὰ ποιητὲς καὶ ἀφήνει, δικαιολογημένα, ἀδιάφορο τὸ πλατὺ κοινό), ὁ Ντ. Βλ., πειρᾶται μιὰν ἀνάλυση μὲ κριτικὴ διάθεση καὶ ἐπιτυχάνει ἕνα ἀποτέλεσμα σύμφωνο μὲ τὶς προθέσεις του: «Καὶ ὅπως περίμενα νὰ καταλήξει τὸ γεμάτο σοφία, ἐμπειρία, λυρισμό, εἰκονοπλαστικὸ κείμενο, ἔφτασα μαζί μὲ τὸν ποιητὴ σὲ μιὰ λύτρωση, ὅπου φτάνουν ὅλοι οἱ σοφοὶ τῶν καιρῶν».

Διονύση Β. Κουλεντιανού: «ΣΤΟ ΖΩΔΙΟ ΤΩΝ ΔΙΔΥΜΩΝ»

Ποιήματα

Γυναίκα τοῦ λιμανιοῦ καὶ τῶν ὀνείρων,
ναυαγισμένη σκούνα, χάρτινη ψυχὴ,
πῶς νὰ σὲ πῶ· Παναγιὰ ἢ Γοργόνα;

Παλμὸς εὐρυθμὸς κρυφοπαίζει μὲ τὴν ἀνθρώπινη ἐλπίδα γιὰ μιὰ νύχτα ποὺ δὲν θὰ ἀρνεῖται τὸ φεγγάρι. Μὰ πάλι κι ἂν ἡ ὀμορφιά δολοφονεῖται καθημερινὰ ἀπ' τὰ ὀχήματα ποὺ καταπίνουν τὴν ἀσφαλτο κι ὁ κόσμος ἐξακολουθεῖ νὰ τρέφεται μὲ αἷμα, ἀκόμη κι ὅταν οἱ λαχτάρεις τοῦ ποιητῆ πόρνες γίνονται καὶ ἀλληλοβρίζονται, αὐτὸς παιδὶ τοῦ ὀνείρου καὶ τοῦ ἀνέμου παραμένει, γιὰ νὰ μαλακώσει μὲ τραγούδι ὀπαλὸ καὶ ζεστὸ τὸν ἴσκιο τῆς Πολιτείας ποὺ βαρυπατεῖ στὴν καρδιά μας, γιατί σωστά, πιστεύει ὅτι ἡ ἀγάπη ὅλα μπορεῖ νὰ τὰ ἀγιάσει:

Φῶς τὰ μάτια σου, φῶς μου
στὰ σκοτάδια τοῦ κόσμου!

Ἐσωτερικὸς μουσικὸς φλοῖσβος πάλλει τοὺς διαυγεῖς στίχους γιὰ νὰ φυγαδευθεῖ μιὰ λανθάνουσα κατάθλιψη ὥστε νὰ διατηρηθεῖ ἀκέραιη ἡ ἀθωότητα ὅταν, τελικά, τὰ πλοῖα κερδίσουν τοὺς ὀρίζοντες!

Σωσὼ Πέτρου-Βλάσση: «ΑΓΑΠΗΜΕΝΕ» Ποιήματα

Ἕνα θαμποκίτρινο φῶς κατοικεῖ στὶς ἀπέραντες ἐκτάσεις τὶς καρδιάς τῆς Σ.Π. γιὰ νὰ ξεπορτίζει τὸν νυχτοπερπάτη ἀγέρα ἀπὸ τὸ στῆθος, ὅταν δὲν ἀπαρνεῖται τὸν ἐγῶισμό του. Λόγος ἀπλοϊκός,

καθημερινός, γί' αυτό καὶ ἀληθινός. Μὲ ἐξάρσεις λυρικές ὅταν δὲν «ἀποφαίνεται». Τότε κάνει πράγματι τὸ σύννεφο νὰ φλερτάρει τὸ φεγγάρι ἢ νὰ ἀστράψουν ἡλιοποτισμένες μέρες καθώς:

“Ὅλ’ ἡ ὕπαρξη δεσμεύεται
στὴ γλαυκὴ ἀπεραντοσύνη
δύο γαλάζιων ματιῶν.

Χρυσάνθης Ζιτσαίης: «ΣΥΝΕΠΕΙΑ» Ποιήματα

Καὶ πῶς στὸν ἄνανθο τοῦ ὀνείρου κλῶνο
μ’ ἐνδὸς ὑμέναιου μυστικοῦ τὸ φῶς,
ἓνα πουλὶ θὰ τραγουδήσει, πῶς
«ἀγάπη εἶν’ ἡ ζωὴ κι ἀγάπη μόνο».

Καθάριο μήνυμα δρασκελᾶ φτερωτὸ στοὺς αἰῶνες γιὰ νὰ κλείσει τὶς ρωγμὲς τοῦ καιροῦ μας. Ἀκριβῶς τὴν αὐγὴ. Γιὰ νὰ λου-
στεῖ στὰ δάκρυά της ἡ Λευτεριά μὲ στόχο ἓνα: νὰ χαμογελάσουν
στὸ κατώφλι τῆς μέρας οἱ μάνες ὅλου τοῦ κόσμου. Εἶναι ἡ ἐωθινὴ
στιγμὴ ποὺ τῆς Συνέπειας τὸ φῶς γίνεται τοῦ λόγου ἀγκωνάρι.

Ἡ σεμνὴ ποιήτρια ξέρει νὰ ψηλοπετάει μὲ λόγο οὐσίας. Μὲ
εὐγένεια καὶ εὐαισθησία. Καὶ νὰ μεταδίδει εἰκόνες σπάνιας γοη-
τείας. Νὰ δημιουργεῖ, τέλος, μιὰν ποιητικὴ ἀτμόσφαιρα ὅπου σελα-
γίζει ὁ ζωογόνος στοχασμός. Ἡ Χρ. Ζιτ. ἐξακολουθεῖ νὰ παραμέ-
νει ἡ Ἑλληνίδα ἰέρεια τῆς Μούσας ποὺ κρατᾷ ἀναμμένο τὸ κερί
τῆς λυρικῆς ποίησης στὸ Ναὸ τοῦ ἀνθρώπου.

Μάνθου Σκαργιώτη: «ΜΑΤΩΜΕΝΟΙ ΣΑΡΑΚΕΣ» ΚΑΙ «ΣΤΟ ΡΥΘ- ΜΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΣ» Ποιήματα

Ἡ διαπίστωση ὅτι ἀπὸ τὸ κορμὶ τῆς ἐργατιᾶς ἀγοράζεται τὸ
πιὸ φτηνὸ αἷμα μεστώνει τὸ ἐπαναστατικὸ μένος γιὰ νὰ γίνῃ θοῦ-
ριο ἀγώνα ἢ λαϊκὴ κατακραυγή:

...κράταγα ἐγὼ Σταυρὸ στὸν ὦμο
καὶ σὺ κρατοῦσες τὴν ντροπὴ.

Ἐνα ἀνθρώπινο αἶσθημα ματωμένο ἀπὸ τὴν «ἀναλγησία» τοῦ
ἰσχυροῦ, στοιχειώνει τὸ βόγγο τῶν ἀδυνάτων καὶ γίνεται λόγος
ἀγνῆς παρηγορίας ἢ λυτρωμὸς μ’ ἓναν ἀπολλώνιο Μάη στὸν κόρφο
τῆς Κύπρου, ποὺ ἐξακολουθεῖ νὰ λικνίζεται μὲ ὄνειρα σὲ ρυθμὸ
ὁμηρικῶν κλεῶν...

Μεταξύ μας

ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΜΑΣ

Τά Γραφεία του «Ίλισου», Δραγατανίου 6, δροφος 6ος, (πλατ. Κλαυθμώνος), είναι ανοικτά καθημερινώς πλην Σαββάτου 9.30 - 12.30π.μ. Τηλ. Γραφείων 3246.837.

ΕΓΚΑΤΕΛΕΙΨΑΝ ΤΟΝ ΓΙΗΝΟΝ ΒΙΟΝ

Βασ. Καραμαλίκης, Ἀθήναι
Κ. Μιχαλιτσιάνος, Ἀθήναι
Λεων. Ζαφείρης, Ἀθήναι
Βασ. Χάλιμος, Ἀθήναι

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

Παρακαλοῦμεν, ἀποστέλλετε μέ ταχυδρομικήν ἢ τραπεζικήν ἐπιταγήν εἰς τήν διεύθυνσιν: «Κωστήν Μελισσαρόπουλον, Δραγατανίου 6, Ἀθήνας, 122». Ἀποστολαί μέ τραπεζικὰς ἐντολάς μᾶς δυσκολεύουν.

ΑΛΛΑΓΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΩΝ

Τεύχη ἀποσταλέντα στοὺς κατωτέρω συνδρομητάς μας, ἐπεστράφησαν ἀπό τό Ταχυδρομεῖον μέ τήν σημείωσιν: «μετώκησε» ἢ «ἀγνώστος». Παρακαλοῦνται ὅσοι τοὺς γνωρίζουν νά τοὺς εἰδοποιήσουν ἢ νά μᾶς δώσουν τὰς διευθύνσεις των:

ΑΘΗΝΩΝ

Νικ. Βοΐνης, Δερβενίων 12
Θεμ. Καλούδης, Π. Φάληρον
Εὐ. Καρατζᾶς, Πολεμοκράτους 14
Μιχ. Μελπίδης, Βησσαρίωνος 3-5
Γεωρ. Πελεκάνος, Τ.Θ. 2569
Σταύρος Χατζόπουλος,

Σεβαστοπούλεως-Μοισιόδακος

ΕΠΑΡΧΙΩΝ

Αἰκ. Ἀγαπίου, Τιμοκρέοντος 12, Ρόδος
Θεοδ. Καπώνης, Τ.Θ. 504, Θεσ/νίκη
Ἀργ. Παναγιωτόπουλος, Τσιμισκή 54, Θεσ/νίκη
Ἡλ. Παπαθανασίου, ΑΤΕ, Δράμα
Δημ. Σακκῆς, Γκλαβάνη 108, Βόλος
Μαρ. Θεοχαρίδου, ΡΙΚ, Λευκωσία

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ (Μέ τή σειρά λήψεως)

Ἀριστ. Μητσάκος: Νεκροὶ καὶ ἀδιάφοροι (διηγήματα). Ἀθήνα 1972.
Γιώργος Οἰκονόμου: Ὁ ἕνας τοῦ Θεοῦ. Ἀνάτυπο ἀπό Ἡπειρωτική Ἑστία.
Πυθ. Δρουσιώτης: Τοπάζια καὶ Βηρύλλια, Προλεγόμενα Κύπρου Χρυσάνθη. Λευκωσία 1982.
Κούλης Κάσης: Δεκάψαλμος (ποίημα). Ἀθήνα 1981.
Κούλης Κάσης: Ἀντηλιάδες (ποιήματα). Ἀθήνα 1982.
Κούλης Κάσης: Ὑπέρτατο Φῶτισμα. Ἀθήνα 1982.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Ἀξιολόγησι. Διευθ. Δήμος Νούσιας (Μαῖος '82)
Πνευματική Κύπρος. Ἐκδ. Κύπρος Χρυσάνθης (Ἰούλ.-Σεπτ.)
Κρητική Ἑστία. Διευθ. Ἐμ. Παπαγρηγοράκης (Σεπτ.-Ὀκτ.)
Περιοδ. Ἑλληνίδων Βορ. Ἑλλάδος. Ὑπεύθ. Ρούλα Παπαδημητρίου (Αὐγ.-Δεκ.)
Σταθμοί. Διευθ. Γ.Μ. Πολιτάρχης (Νοέμ.-Δεκ.)
Προβλήματα. Ἐκδ. π. Γ. Πυρουνάκης (Νοέμ.-Δεκ.)
Ἰσραηλινὰ Νέα. Ἐκδ. Δ. Νικολαΐδης (Δεκ.)

«ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΙΛΙΣΟΣ»

τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας ἐν Ἑλλάδι

Δραγατσάνιου 6 - Ἀθήναι

Ἐκδότης Διευθυντής:

Κωστής Ν. Μελισσαρόπουλος

Πλατ. Ἑθνικῆς Τραπεζῆς 3, Φιλοθέη

Τιμὴ τεύχους Δρχ. 80

Μάρτ.-Ἀπρ. 1983

Ὁ Φυσιολάτρης. Ἐκδ. Γ. Μωριάτης
(Μάρτ.-Ἀπρ.)

Νέα Ἀκρόπολη. Διευθ. Γ. Πλάνας
(Μάρτ., Ἀπρ.)

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ

ΤΟΥ «ΙΛΙΣΟΥ»

Βόλος: Γ. Κουκουβίνος

Δράμα: Φιλ. Τζάλλας

Ζάκυνθος: Ν. Ταμπολῆς

Ἡράκλειον: Λ. Κουντῆς

Θεσ/νίκη: Εὐ. Ψαρᾶς, Βιβλιοπωλεῖον

Ἱπποδρομίου 10, τηλ. 265.042

Ἰωάννινα: Μιχ. Πραπίδης

Καβάλα: Πέτρος-Φραγκίδης

Καλαμάτα: Π. Γκλεγκλές

Κέρκυρα: Κ. Ἀγίου

Κομοτινὴ: Ἰω. Σαμουρκασιδῆς

Λαμία: Κ. Φαλίδας

Λάρισα: Βασ. Παπαζήσης

Μυτιλήνη: Ἀρ. Ἀρμουῦνας

Πάτρα: Ἀθ. Κοντοσάκης

Σύρος: Π. Ζαραφωνίτης

Χαλκίδα: Γ. Λάμπρου

Χανιά: Βασ. Σπυριδάκης

Ἀμμόχωστος: Ἀνδρ. Τσόκκος

Λεμεσός: Ἀνδρὸς Σωτηρίου, Ἀντ. Στυλιανοῦ

Λευκωσία: Ἀχ. Ζαβαλλῆς,

Πάφος: Κ. Καθητζιώτης

Ἰσταμπούλ: Γ. Βακαλόπουλος

Ἀρχαῖκά Χρονικά. Πρ. Κ. Καγκελάρης
(Δεκ.)

Διάσταση. Διευθ. Γ. Καμπασακάλης.
No 3

Φιλολογικὴ Ἐπιθεώρηση. Διευθ. Διον.
Χατζίδης (Νοέμ.-Δεκ.)

Λαογραφικὴ Κύπρος. Διευθ. Χρυσ.
Κυπριανοῦ (Γεν.-Δεκ. 1983)

Ἐλεῦθερη Σκέψη. Διευθ. Γ. Κομίνης
(Δεκ., Ἰαν.)

Σύγχρονη Σκέψη. Διευθ. Γ. Παπαγεωρ-
γίου. Ἀρχισ. Γ. Χαλατοῦς (Ἰαν.)

Γιόγκα (Ἰαν.)

Χρονικά. Ὑπεύθ. Ἰωσ. Λάβιγγερ (Ἰαν.-
Φεβρ.)

Προσανατολισμοί. Διευθ. Γιάν. Τζαννε-
τάκος (Γεν., Φλεβ.)

Ἀνοιχτοὶ Ὁρίζοντες. Διευθ. Γαβρ. Μα-
ραγκός (Φεβρ., Μάρτ.)

Δαυλός. Διευθ. Δημ. Λάμπρου (Φεβρ.)

Η ΘΕΟΣΟΦΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Συνεδριάσεις Στωῶν

Στοὰ Ἀθηνᾶ: α' καὶ γ' Δευτέρα τοῦ μηνός.

Στοὰ Ἥλιος: κάθε Τρίτη.

Στοὰ Ἀρτεμις: κάθε Πέμπτη.

Στοὰ Ἐλευθ. Σκέψεις: α' καὶ γ' Παρασκευὴ τοῦ μηνός

Στοὰ Ἀλκυών: β' καὶ δ' Παρασκευὴ τοῦ μηνός

Ὡρα 8 μ.μ. ἀκριβῶς

Στοὰ Θεσσαλονίκης «Πυθαγόρας»: Εὐ. Ψαρᾶς, 265-042

Στοὰ Βόλου «Ἐλευθερία»: Γ. Κουκουβίνος, 24-094

Βιβλία Krishnamurti

Στα ηνδία του Διδασκαλου (εκδ. 1966)	80
Εκλογαι απο τον Κρισναμουρτι (Κ. Μελισσαροπουλου)	150
Ο Κρισναμουρτι για τον Διαλογισμο (Κ. Μελισσαροπουλου)	80
Εκπαιδευσι και σημασια ζωης	1953 200
Ελευθερια - η αρχη και το τελος	1954 350
Στοχασμοι πανω στη ζωη (Α' σειρα)	1956 350
Στοχασμοι πανω στη ζωη (Β' σειρα)	1958 350
Στοχασμοι πανω στη ζωη (Γ' σειρα)	1960 400
Ομιλιες στην Ευρωπη	1967 300
Στη αιγη του Νου	1970 250
Η αναγκαιοτητα της αλλαγης	1970 250
Το πεταγμα του αετου	1971 250
Τα πρωτα βηματα της μαθησης	1975 350

Εγγράψετε νέους συνδρομητάς

Συνδρομή 1983 δρχ. 400 εξωτερικού \$ 12
αεροπορικώς \$ 20

«Επιλογαί» ΙΛΙΣΟΥ

Α' Τριετίας 1956-1957-1958

Β' Τριετίας 1959-1960-1961

Γ' Τετραετίας 1962-1965

εκάστη δεμένη προς δρχ. 400

Δ' Πενταετίας 1966-1970

Χαρτόδετη δρχ. 400, δεμένη δρχ. 500

Αι συνδρομαί η αντίτιμον βιβλίων να αποστέλλωνται με ταχυδρομικήν ή τραπεζικήν έπιταγήν -δχι με έντολήν- επ' όνόματι Κωστή Μελισσαροπούλου ή ΙΛΙΣΟΥ, Δραγοτσανίου 6, Αθήνας 122.

ΧΡΙΣΤΟΥ Α. ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΥ

Βασικές πληροφορίες περί Τεκτονισμού
και τό «περιβόλι» του Άντιτεκτονισμού στό βιβλίο.
ΟΙ ΤΙΤΛΟΙ ΤΩΝ ΚΥΠΡΙΑΚΩΝ ΣΤΟΩΝ Δρχ. 200 -

Η ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΙΛΙΣΟΥ ΓΙΝΕΤΑΙ

ΣΤΙΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ «ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ» ΑΒΕΕ. Τηλ. 9217513 - 9214820

ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

**ΤΑ ΒΗΜΑΤΑ
ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ**

**Ἀπὸ τὴν Ἀναγέννηση
ὥς τοὺς σημερινούς**

Μὲ 46 κλισέ Φιλοσόφων

Τιμᾶται δρχ. 150